Tallinna Ülikool

Ajaloo Instituut

Sireli Uusmaa

Muuseum kui formaalharidust toetav õppekeskkond

Magistritöö

Juhendaja: Mare Oja (MA)

Tallinn 2012

Sisukord

Sissejuhatus **4**
1 . Muuseumipedagoogika formaalhariduse osana **11**
1.1. Muuseum 21. sajandil 13
1.2. Muuseumipedagoogika arengust Eestis 15
2. Riiklik õppekava ja muuseumipedagoogika: hetkeseis ja võimalused **18**
2.1. Põhikooli ja gümnaasiumi riikliku õppekava ootused 20
2.2. Muuseumide pedagoogilised programmid 23
2.2.1. Tallinna Linnamuuseum 23
2.2.2. Tallinna Linnamuuseumi filiaal Kiek in de Kök 29
2.2.3. Eesti Ajaloomuuseum 32
2.2.4. Eesti Panga muuseum 37
2.2.5. Eesti Vabaõhumuuseum 38
2.2.6. Eesti Tervishoiu Muuseum 42
2.2.7. Eesti Rahva Muuseum 45
2.2.8. Kokkuvõte muuseumide pedagoogilistest programmidest 50
3. Küsitlus – kooli ja muuseumi koostöö **53**
3.1. Muuseumipedagoogide küsitluste analüüs 55
3.1.1. Vastuste analüüs 57
3. 2. Ajaloo ja ühiskonnaõpetuse õpetajate küsitluste analüüs 69
3.2.1. Vastuste analüüs 70
3.3. Arutelu 79
4. Soovitusi muuseumi kujundamisel õppekeskkonnaks **84**
4.1. Hariduskeskus/meisterdamistuba 84
4.2. Muuseumitund 85
4.2.1. Muuseumitunni ettevalmistamine ja läbiviimine 87
4.3. Näited muuseumi ja kooli koostööst 90
Kokkuvõte **93**
Summary **96**
Kasutatud kirjandus **99**
Lisad **105**

Lisa 1. Küsimustik „Muuseumi ja kooli koostöövõimalusi”
Lisa 2. Küsimustikule „Muuseumi ja kooli koostöövõimalusi” vastanud muuseumid
Lisa 3. Küsimustik „Kooli ja muuseumi koostöövõimalusi”
Lisa 4. Küsimustikule „Kooli ja muuseumi koostöövõimalusi” vastanud koolid
Lisa 5. Kuidas Tallinna Linnamuuseum toetab formaalharidust?
Lisa 6. Kuidas Kiek in de Kök toetab formaalharidust?
Lisa 7. Kuidas Eesti Panga muuseum toetab formaalharidust?
Lisa 8. Kuidas EVM toetab formaalharidust?
Lisa 9. Kuidas Eesti Tervishoiu Muuseum toetab formaalharidust?
Lisa 10. Kuidas ERM toetab formaalharidust?
Lisa 11. Muuseumitunni „Loheretk” vaatlus.

Sissejuhatus

Kehtiv riiklik õppekava[1], mis võeti vastu Eesti Vabariigi valitsuse määrusena 06.01.2011,[2] määratleb muuseumi sobiliku õppekeskkonnana.[3] Õppekeskkonnana saab käsitleda keskkonda, kus õppija saab lahendada ülesandeid ja probleeme ning läbi toetava õhkkonna areneda ja omandada uusi oskusi ning teadmisi.[4] Õppekavade rakendumine toimub järk-järgult, perioodil 2011-2013. See tähendab, et muuseumidel on vähemalt poolteist aastat aega analüüsida oma haridusprogramme ning teha ettevalmistusi riigi ja kooli ootuste täitmiseks õppekeskkonnana. Muuseumipedagoogika võimaldab taotleda õpitulemusi muuseumis, kasutades selleks ekspositsiooni ja erinevaid meetodeid.[5]

Magistritöö „Muuseum kui formaalharidust toetav õppekeskkond“ eesmärgiks oli uurida, kas ja kuidas muuseumid hetkel õppekeskkonnana toimivad ja formaalharidust toetavad. Magistritöö annab ülevaate hetkeolukorrast muuseumipedagoogikas, võttes hindamise kriteeriumiks riikliku õppekava nõuded. Magistritöös esitatakse soovitused võimalustest, kuidas muuseumiprogramme arendada, et need täidaksid koolide ootusi.

Ülevaate saamiseks tõstatati järgmisi küsimusi: 1) Kas ja kuidas rikastab muuseumipedagoogika õppetööd? (sotsiaalainete näitel) 2) Millise hinnangu annavad ajaloo ja ühiskonnaõpetuse õpetajad muuseumile õppekeskkonnana ja milliseid võimalusi näevad ajalooõpetuse toetamisel? 3) Kuidas hindavad muuseumipedagoogid ise muuseumi võimalusi õppekeskkonnana?

Uurimisküsimustele vastamiseks kasutati muuseumide kodulehtede analüüsi, mille põhjal tehti järeldusi muuseumipedagoogika hetkeolukorra kohta Eestis tervikuna. Teiseks uurimismeetodiks oli kirjalik avatud vastustega küsimustik õpetajatele ja muuseumide haridustöötajatele. Lisaks koostati muuseumi spetsiifikast lähtuvad küsimustikud kodulehtede analüüsiks välja valitud muuseumide haridustöötajatele, eesmärgiga saada tagasisidet otsesest

---

[1] Edaspidi esineb ka lühendina RÕK.
[2] Riigi Teataja: https://www.riigiteataja.ee/akt/120092011001 Otsing 23.03.12.
[3] Õpet võib korraldada ka väljaspool kooli ruume (sealhulgas kooliõues, looduses, muuseumides, arhiivides, keskkonnahariduskeskustes, ettevõtetes ja asutustes) ning virtuaalses õppekeskkonnas. Riigi Teataja: https://www.riigiteataja.ee/akt/114012011001 ; https://www.riigiteataja.ee/akt/114012011002 Otsing 23.03.12.
[4] Visnapuu, Kaja.Muuseumikeskkonna mõju täiskasvanu kogemustele ja õppimisele. Magistritöö. Tallinna Ülikool. Kasvatusteaduste Instituut. Andragoogika osakond. Rakvere 2011, lk. 16.
[5] Vaata peatükk 1.

allikast. Ühe kirjaliku küsitluste asemel viidi läbi ka suuline vabavastustega intervjuu.[6] Samas muuseumis viidi läbi ka üks muuseumitunni vaatlus. Kvalitatiivseid[7] küsitlusi analüüsiti nii kvalitatiivsete kui kvantitatiivsete[8] meetoditega. Analüüsid on esitatud arutelu vormis, kuna valim oli väike ning andmete esitamine tabelina polnud põhjendatud. Analüüsides esitatud tsitaatide rohkust põhjendab tarvidus anda ülevaade hetkeolukorrast ning näitlikustada seisukohti.

Varasemate magistritööde ja uurimuste kogemustele tuginedes sai küsitluse vormiks valitud võrguküsimustik. Tegemist on kõige efektiivsema viisiga edastamaks küsimustikku laiale publikule, mis oli oluline antud magistritöö jaoks. Samuti võimaldas internetikeskkond küsitlustele mugavalt vastata ning seda tagasi saata.[9] Andmete ja seisukohtade kogumiseks esitati küsimustikes avatud küsimusi. Avatud küsimused ei piiritle vastaja vabadust ning võimaldavad küsimuste üle arutleda. Puudub ühene ja konkreetne vastus, mis omakorda võimaldab teemat laiemalt käsitleda ning viia tulemusteni, mida küsitleja ei osanud oodata.[10] Eesmärgiks oli saada tagasi võimalikult palju küsitlusi. Tagastatud küsitluste hulk oli piisav, et teostada analüüs ja teha järeldusi. Küsimustikud on esitletud lisades ja peatükkides 2 ja 3 antakse ülevaade nende põhjalt tehtud kokkuvõtvatest järeldustest.

Riikliku õppekava analüüsis keskenduti muuseumide võimalustele erinevate teemade õppimisel, pakkudes selleks praktilisi tegevusi ja interaktiivset õppekeskkonda, ainete lõimumist ning uurimus- ja loovtöö läbiviimist. Magistritöös antakse ülevaade konkreetsete muuseumide haridustööst ning -programmidest ning seostatakse neid riikliku õppekava sotsiaalainete õpitulemustega. Lisaks teostati hetkeolukorrast parema ülevaate saamiseks küsitlus, mis edastati ajaloo ja ühiskonnaõpetuse õpetajatele ning muuseumipedagoogidele ja teistele muuseumis haridustööga tegelevad töötajatele.

Muuseumipedagoogika lähtepunktiks võib pidada kooli ja muuseumi koostööd. Seetõttu püüti magistritöös leida võimalusi kooli ja muuseumi koostööks ning sotsiaalainete[11], eelkõige

[6] Hirsjärvi, Sirkka.Uuri ja kirjuta.Tartu 2010, lk. 155.
[7] Hirsjärvi 2010, lk. 152-157,168-169.
[8] Hirsjärvi 2010, lk. 130-131, 166-167.
[9] Hirsjärvi 2010, lk. 182-183.
[10] Hirsjärvi 2010, lk. 185-188.
[11] Sotsiaalainete alla liigituvad järgmised õppeained nagu ajalugu, ühiskonnaõpetus ja inimeseõpetus. Põhikoolis on võimaliks valikaineks valida usundiõpetust. Gümnaasiumiastmes lisanduvad geograafia (inimgeograafia) ja filosoofia sotsiaalainete nimekirja. Riigi Teataja:
https://www.riigiteataja.ee/aktilisa/1140/1201/1002/VV2_lisa5.pdf;

ajaloo ja ühiskonnaõpetuse õpetamise efektiivsemaks muutmiseks. Muuseumide kodulehtede analüüsi keskseks küsimuseks oli: kuidas muuseum toetab sotsiaalainete õpet koolis? Muuseumide valiku puhul sai määravaks selle teemakäsitlus, paiknemine, suurus ning kodulehe olemasolu. Põhjuseks, miks välja valiti just Tallinna ja Tartu piirkonna muuseumid, oli võimalus neid kergelt soovi korral külastada. Kodulehtede analüüsis keskenduti muuseumi poolt pakutavatele programmidele - nende teemadele, sihtrühmadele ja metoodikatele. Lisaks seostati programme RÕK-iga tuues välja konkreetseid õpitulemusi, mille saavutamist programm toetada võiks.

Võimalikul mitmekülgse analüüsi saamiseks koostati valitud muuseumide haridustöötajatele küsimustikud.[12] Küsimused, millele küsitlustega vastust saada sooviti, olid järgmised: Milline on hetkeseis Eesti suuremates muuseumides? Milliseid programme muuseumid pakuvad ning kui palju arvestatakse haridustöö organiseerimisel riiklikus õppekavas nimetatud õpipädevusi ja õpitulemusi? Kas muuseumid näevad enda tegevust kooliharidust rikastava õppekeskkonnana? Küsitluslehed edastati muuseumide haridustöötajatele e-maili teel. Küsimustik jagunes kaheks osaks, millest esimeses osas olid küsimused kõikidele muuseumidele sarnased, teises esitati enamikele muuseumidele kodulehtede analüüsi järel tõstatunud küsimusi.

Antud magistritöö üheks eesmärgiks oli uurida muuseumitöötajate ning ajaloo ja ühiskonnaõpetuse õpetajate arusaamu ja pidepunkte muuseumis õppimisest. Selleks koostati kaks kooli ja muuseumi koostöö võimalustele keskenduvad küsimustikku. Üks oli suunatud ajalooõpetajatele, uurimaks nende suhtumisi ja mõtteid muuseumipedagoogika kohta.[13] Teine küsimustik oli koostatud muuseumipedagoogidele ja teistele haridustööga tegelevatele muuseumitöötajatele, saamaks teada, millele nad enda töös keskenduvad ning palju arvestatakse formaalhariduses nõutavaga.[14]

Esialgseks küsimustike edastamiseks ja täitmiseks ettenähtud ajaperioodiks sai 20.02-20.03. Kuna tagasiside polnud piisav tuli perioodi pikendad, vastavalt 20. veebruarist 15. aprillini.

---

https://www.riigiteataja.ee/aktilisa/1140/1201/1001/VV1_lisa5.pdf Otsing 29.04.12.
[12] Lisad 5.-10.
[13] Lisa 2. Küsimustik „Kooli ja muuseumi koostöövõimalusi."
[14] Lisa 1. Küsimustik „Muuseumi ja kooli koostöövõimalusi."

Muuseumipedagoogidele edastati küsitlused kahel korral Eesti Muuseumiühingu[15] poolt loodud listide kaudu. Samuti kasutati Eesti Muuseumide infokeskuse muuseumide geograafilist nimekirja, edastamaks küsitlusi muuseumide haridustöötajatele. Ajaloo ja ühiskonnaõpetuse õpetajatele suunatud küsimustik edastati kolmel korral Eesti Ajaloo- ja Ühiskonnaõpetajate Seltsi listi ja isiklikele meilidele. Küsimustikud jätsid vastajale võimaluse täielikuks anonüümsuseks. Küsitluste tulemuste analüüsis mainiti nende vastanute ametikohti, kes sellealast infot jagasid. See võimaldas anda näiteks muuseumide kohapealt laiema ülevaate muuseumipedagoogika hetkeolukorrast Eestis ning täiendada peatükk 2. teostatud analüüsi.

Tagasiside küsimustikele oli oodatust väiksem. Seetõttu pikendati nii ajaperioodi kui edastati küsitlusi listidesse mitu korda.[16] Madala vastamisaktiivsuse põhjusteks võib tuua järgmised nähtused: Võrguküsimustik pole isiklik, mis tähendab, et küstletava ja küsitleja vahel puudub isiklik kontakti ning nii puudub ka motivatsioon/kohustus seda täitsa. Ilmselt tuleneb muuseumipedagoogide suurem aktiivsus just sellest, et muuseumipedagoogide ring on väiksem ning nii tuntakse teineteist ning suureneb ka vastutustunne. Õpetajatele, aga ka muuseumitöötajatele edastatakse iga päev tohtus hulgas informatsiooni ning sellega toimetulekuks on saadud info selekteerimine. Samuti polnud küsimustike edastamise aeg kõige soodsam, kuna see langes õpetajate streigi planeerimise ja toimumisega ühele ajale. Lisaks on kevad õpetajate ning kindlasti ka muuseumitöötajate jaoks väga kiire aeg.

Üheks määravamaks põhjuseks võis saada õpetajate puhul ka küsimustiku teemakäsitlus. Küsitluse pealkirjaks oli „Kooli ja muuseumi koostöövõimalusi" ning ilmselt ei avanud õpetajad, kes klassidega muuseumist ei külasta, isegi kirja. Kolmandal korral listi edastatud kirja puhul sai uuendusena ära märgitud ka see, et küsitlus ei eelda muuseumi külastuse kogemust vaid pigem on see soovituslik. Eesmärk oli saada tagasisidet muuseumikülastuste kohta või siis tagasisidet, mille taha see jääb. Siinkohal tuleb küsitluse koostajal tõdeda, et just viimasena väljatoodu oleks võinud küsimustikust veelgi paremini välja tulla.

[15] Eesti Muuseumiühing loodi 15. novembril 1988. a. väärtustamaks kultuuripärandi säilitamise ja kaitsmisega tegelevate professionaalide tööd muuseumides.
Eesti Muuseumide Infokeskus: http://www.muuseum.ee/et/organisatsioonid Otsing 29.04.12.
[16] Täpsem info peatükk 3.

Töö on jaotatud neljaks peatükiks. Peatükid 2. ja 3. on magistritöö probleemküsimusele vastamiseks kesksed. 1. peatükk annab ülevaate muuseumipedagoogikast ning 4. peatükis tuuakse välja soovitusi muuseumi ja kooli koostöö tõhustamiseks.

Esimeses peatükis keskendutakse muuseumipedagoogikale ja täpsemalt selle käsitlusele 21. sajandil. Mitmed muuseumipedagoogika alased bakalaureuse- ja magistritööd on avanud muuseumipedagoogika ajaloolise arengu. See ei ole antud magistritöö eesmärgiks, küll tehakse teemakohaseid viiteid erinevatele töödele. Lühidalt antakse ülevaade ka muuseumipedagoogika kogemusest Eestis. Oluliseks allikaks on Eilean Hooper-Greenhill, kes on kirjutanud rohkelt muuseumipedagoogika alaseid raamatuid, aga ka eelnevalt nimetatud bakalaureuse- ja magistritööd, eesotsas Virve Tuubeli magistritööga „Muuseumi ja kooli koostöömudelid".[17]

Teises peatükis on teostatud riikliku õppekava analüüs, uurides ootusi muuseumile kui õppekeskkonnale. Analüüsis lähtutakse 2011. aastal jõustunud põhikooli- ja gümnaasiumi riiklikust õppekavast. Teine pool peatükist annab ülevaate seitsme välja valitud muuseumi kodulehtedest ja nende muuseumide haridustöötajate tagasiside küsitlustele. Kodulehtede analüüsis keskenduti muuseumi poolt pakuvatele haridusprogrammidele, mis toetavad sotsiaalainete õpinguid koolis. Samuti vaadeldi muuseumide poolt pakutavat haridustegevust laiemalt. Küsitlused kajastavad muuseumide suhtumist formaalhariduse rikastamisesse ning konkreetseid võimalusi selleks. Peatüki lõpus on esitatud uuringu analüüsi kokkuvõtvad järeldused. Lisaks tehakse mõningaid soovitusi muuseumidele haridustöö paremaks toimimiseks.

Kolmandas peatükis analüüsitakse ajaloo ja ühiskonnaõpetuse õpetajate ja muuseumitöötajate küsitlusi, tuuakse välja tulemused. Küsitluste analüüsi laiemaks eesmärgiks on anda ülevaade, kuidas hindavad õpetajad ja muuseumide haridustöötajad muuseumipedagoogika rolli formaalhariduse toetamises? Ajaloo ja ühiskonnaõpetuse õpetajate küsitluste põhjal tuuakse välja teemakohaseid mõtteid ka sotsiaalainete, peaasjalikult ajaloo õpetamise lähtepunktist. Lisaks soovitakse tuua konkreetseid näiteid, kuidas kool ja muuseum haridustöö osas koostööd teha saaksid. Alapeatükist „Arutelu" leiab teemakohased kokkuvõtted ja järeldused.

[17] Tuubel, Virve. Muuseumi ja kooli koostöömudelid. Magistritöö. Tartu Ülikool. Haridusteaduskond. Pedagoogikaosakond. Tartu 2002.

Neljandas peatükis pakutakse välja erinevaid võimalusi ja soovitusi muuseumi õppekeskkonnaks muutmiseks. Soovituste tegemisel lähtutakse 2. ja 3. peatükis selgunud tulemustest. Lisaks vaadeldakse muuseumikülastuse ühte võimalikku väljundit – muuseumitundi ning pakutakse võimalusi, milline võiks olla hea muuseumitund ning kuidas seda läbi viia. Nii õpetajale kui muuseumitöötajale tuuakse välja näpunäiteid, kuidas kool ja muuseum koostöös muuseumikülastust organiseerida saaksid.

Magistritööl on 11 lisa. Lisades esitatakse kõik magistritöö valmimiseks koostatud küsitlused. Lisaks leiab ka küsitlusele vastanud koolide ja muuseumide nimekirjad. Küsitluste vastused olid liiga pikad ja sisukad, et neid lisades esitada. Intervjuu Triin Siineriga jäi samal põhjusel lisadest välja. Küll on toodud huvitava lisamaterjalina Eesti Ajaloomuuseumi muuseumitunni „Loheretk" vaatlus. Tegemist on illustreeriva materjaliga, mis annab aimu muuseumitunnist - selle ülesehitusest ja sisust.

Magistritööl on rohkelt internetiallikaid. Selle põhjuseks on peatükis 2. teostatud muuseumide kodulehtede analüüsid. Andmaks selget ülevaadet analüüsitud lehekülgedest, on need kõik eraldi ka kastatud kirjanduse all välja toodud.

Muuseumipedagoogika alaseid uurimusi on koostatud mitmeid. Kõige esimeseks võiks pidada Virve Tuubli magistritöö jaoks koostatud uurimust, mis keskendus muuseumi ja kooli koostöömudelile. Tuubel andis sisukama ülevaate Eesti Rahva Muuseumi[18] programmidest ja teostas RÕK-i analüüsi. Tuubeli järgi tegi 2002. aastal muuseumipedagoogika Eestis alles esimesi samme. Küsimusele, kuhu on muuseumipedagoogika praeguseks hetkeks välja jõudnud, proovib ülevaate anda antud magistritöö. 2008. aastast võib leida kaks muuseumipedagoogika alast uurimust. Ühe koostajaks oli Anne Metsaar, kes uuris samuti kooli ja muuseumi koostööd.[19] Metsaar edastas küsitlusi nii ajaloo ja ühiskonnaõpetuse õpetajatele kui muuseumidele. Eesmärgiks oli saada ülevaade kooli ja muuseumi koostööst. Samuti püüti välja selgitada, kui palju õpetajaid kasutab muuseumit ajaloo ja ühiskonnaõpetuse rikastamiseks. Tanel Veeremaa käsitles teemat muuseumiprogrammide

[18] Edaspidi lühend ERM.
[19] Metsaar, Anne. Muuseumipedagoogika: muuseumid riikliku õppekava ja noorte huvitegevuse toetajana. Tallinna Pedagoogilise Seminari publikatsioonid [Brošüür].Tallinn 2008.

vaatepunktist, uurides nende võimalusi ja vajalikkust siduda neid riikliku õppekavaga.[20] Veeremaa uuris teemat Eesti Vabaõhumuuseumi[21] vaatepunktist, edastades küsitlusi EVM-i külastanud õpetajatele, saamaks teada nende külaskäikude põhjusi, seotust õppetööga ning millisel tasemel peaks olema muuseum kaasatud õppetöösse. Teise osana edastati küsitlusi 19 Tallinna muuseumi haridustöötajale. Küsimustiku eesmärk oli välja selgitada muuseumihariduse olukord ning muuhulgas saada selgust muuseumide valmidusest toetada formaalõpet. Kaja Visnapuu 2009. aasta bakalaureusetööst[22] leiab ülevaatliku analüüsi Virumaa Muuseumide muuseumipedagoogikast. Lisaks koostati küsitlus 2007-2009. aastal muuseumitunde külastanud Rakvere ja Lääne-Virumaa lasteaia- ja aineõpetajatele.

Võimalusi teema jätkamiseks on mitmeid. Üheks võimalikuks viisiks oleks muuseumi haridusprogrammide vaatlused ja õpetajate poolsed analüüsid. See looks metoodilist materjali ja pakuks muuseumipedagoogidele selgeid soovitusi programmide välja töötamiseks.

Magistritöö autor tänab kõiki küsimustikele vastanud muuseumitöötajaid ja õpetajaid, ilma kelleta poleks seda tööd olnud võimalik teostada. Suur tänu magistritöö juhendajale Mare Ojale.

[20] Veeremaa, Tanel. Culture-education programs of museums: the necessities and possibilities of linking to state curriculum. Magistritöö. Eesti Muusika- ja Teatriakadeemia. Kultuurikorralduse ja humanitaarainete osakond. Tallinn 2008.
[21] Edaspidi lühend EVM.
[22] Visnapuu, Kaja. Muuseumipedagoogika võimalused formaalhariduse toetajana. Bakalaureusetöö. Tallinna Ülikool. Rakvere Kolledž. Õpetajakoolituse osakond. Rakvere 2009.

1 . Muuseumipedagoogika formaalhariduse osana

Muuseumipedagoogikat võib käsitleda kui museoloogia ja pedagoogika kokkupuutepunkti.[23] Päris ühest definitsiooni muuseumipedagoogika kohta pole. Virve Tuubli järgi on muuseumipedagoogika *piiriteadus, mis uurib muuseumi kommunikatsiooni vorme ja museaalidega seotud teadmiste edastamist inimestele ja muuseumipedagoogide tegevusega seotud põhiküsimusi sh. metoodikat ja abimaterjale.*[24] Hans-Uwe Rump´i definitsiooni on ära toodud mitmetes uurimustes. Tema järgi on muuseumipedagoogika *muuseumi võimuses olevate õpetus- ja kasvatustaotluste suunitletud elluviimine. Muuseumipedagoogika tegeleb inimese arendamise ja kasvatamisega muuseumis ning teaduslikkuse ja meetodid selleks tagab muuseumididaktika.*[25] Triin Siineri arusaam muuseumipedagoogikat erineb kahest eelnevast. Tema näeb muuseumipedagoogikat kui emotsionaalset silda kaasajast minevikku. *Muuseumipedagoogika aitab luua iga inimese isiklikku suhet ajalooga ehk teisiti öeldes kujundab identiteeti*.[26] Metssaare järgi on muuseumipedagoogika, kui tegevusvaldkonna ülesandeks muuseumikeskkonnas läbi pedagoogilise protsessi, näiteks muuseumitunni, kultuurilise kogemuse edasiandmine õppeainetevahelise ja loomingulise lähenemise alusel.[27] Eelpool nimetatud definitsioone ühendab arusaam muuseumipedagoogikast, kui õppeprotsessist muuseumis, kasutades selleks muuseumi ekspositsiooni ja sobilikke meetodeid.

Termini „muuseumipedagoogika“ võttis esmakordselt kasutusele saksa museoloog J.K. Frizen 1943. aastal.[28] Muuseumipedagoogika arengu jaoks murranguliseks sai peale II maailmasõda, 1946. aastal loodud Rahvusvaheline Muuseumide Nõukogu[29],[30] kus sõnastati ka muuseumi haridusalased ülesanded.[31]

---

[23] Tuubel, Virve. Abiks õpetajale. Muuseumipedagoogika ja ajalooõpetus. 2011: http://www.oppekava.ee/index.php/Muuseumipedagoogika_ja_ajaloo%C3%B5petus Otsing 27.04.12.
[24] Tuubel 2002, lk.13.
[25] Tuubel 2002, lk. 13. ; Visnapuu 2009, lk. 7.
[26] Siiner, Triin. Muuseumipedagoogikast. Pärimus Pärijale. Peatoimetaja Ingrid Rüütel. Tartu 2000, lk. 96-97.
[27] Metsaar 2008, lk. 98.
[28] Metsaar 2008, lk. 97.
[29] International Council of Museums (ICOM): http://icom.museum/who-we-are/the-organisation.html Otsing 06.05.12.
[30] Tuubel 2002, lk. 12.
[31] ICOM-i muuseumide eetikakoodeks. 1885/2001: http://www.muuseum.ee/uploads/files/icom_eetikakoodeks.pdf Otsing 27.04.12.

Vaadeldes muuseumipedagoogikat sotsiaalainete, eelkõige ajalooõpetuse keskselt, leiab Triin Siiner, et muuseumipedagoogika peaks sobituma erineva tasemega sihtrühmadele. Tema järgi on muuseumipedagoogika jaoks *oluline uurida ja teada ajalooteadvuse*[32] *üldist taset ühiskonnas ja konkreetset taset igal sihtgrupil.* Seda mõtet edasi arendades tuleks igal muuseumil, koolidele programme välja töötades, arvestada kooliastme pädevuste ning õpitulemustega. Ajalugu õpetades, seda elustades läbi ekspositsiooni, muutub muuseum meediumiks. Muuseumipedagoogika õpetab muuseumis orienteeruma, seda meediumina kasutama. Muuseumipedagoogikas on narratiivi eksisteerimine esemete kõrval määrav. Nagu ajaloos on legendidel, muistenditel ja elulugudel ajalooline väärtus, tuleb neid ka muuseumipedagoogika õppevahendina kasutada. *Ümberkehastumist ja mängu vajavad nii lapsed kui ka täiskasvanud,* arvab Siiner.[33]

Muuseum pakub võimaluse ajaloo õpingutesse süvenemiseks ja lisamaterjali otsimiseks. *Õppimist käsitletakse tänapäeval kui õppija aktiivset suhet keskkonnaga. Muuseumid ei paku oma haridusprogrammidena ainult ajalootunde. Üks muuseumipedagoogika võimalusi on õppeaineid lõimida, sest ajaloostki ei saa kõnelda, teadmata midagi geograafiast, oskamata arvutada või kasutamata keele väljendusrikkust.*[34] Üldisemalt loob muuseum võimaluse kontekstuaalseks ja kogemuslikuks õppimiseks, mille kaudu tekkivad teadmised ja seosed.[35] Paraku pole muuseumiõppe tulemust alati lihtne mõista, kuna see on ajaliselt lühike, leiab aset gruppides ja harva.[36]

Muuseumipedagoogi kanda on muuseumi hariduslik töö. Lähtudes ERM-i haridustöötajate töökirjeldusest on muuseumipedagoogi ülesanneteks: välja töötada ja läbi viia programme, muuseumitunde ja töötube. Tutvustada näituseid (kui tegemist on giid-muuseumipedagoogiga), informeerida külastajaid ja teostada külastajate uuringuid. Pidada ettekandeid ja loengud muuseumi teemadel. Osaleda ka näituste uuendamisel. Luua ja säilitada kontakte erinevate sihtgruppidega. Kujundada tegevusstrateegiaid ja neid rakendada.[37] Konkreetsemad muuseumipedagoogi ülesanded määratleb aga muuseum, kus haridustöötaja töötab. Üldisemalt vaadates oleks tema ülesanneteks ekspositsiooni

[32] Ajalooteadvus väljendab vaimset seost mineviku tõlgendamise, oleviku mõistmise ja tulevikuperspektiivi vahel. Siiner 2000, lk. 94.
[33] Siiner 2000, lk. 94, 96-97.
[34] Tuubel 2011: http://www.oppekava.ee/index.php/Muuseumipedagoogika_ja_ajaloo%C3%B5petus Otsing 27.04.12.
[35] Visnapuu 2011, lk. 21.
[36] Hooper-Greenhill, Eilean. Museums and Education: purpose, pedagogy, performance. New York 2007, lk. 33.
[37] Lisa 10. Kuidas ERM toetab formaalharidust?

tutvustamine, arvestades õppekavade vajadusi. Valmistada ette erinevaid teemakäsitlusi ning selle vorme, pakkudes neid erinevatele sihtrühmadele. Teostada paralleelselt ka muuseumi välist õpet, leides selleks võimalusi.[38] Suuremates muuseumides on pedagoogi ülesandeks ka õpetajate ja muuseumitöötajate harimine muuseumipedagoogika alal, tegeleda marketingi ja haridusprogrammide reklaamiga. Kindlasti peaks muuseumipedagoog pöörama tähelepanu ka kogukonnale ja korraldama üritusi, mis neid enam muuseumi tegevustesse kaasaks.[39] Kõikide nende tööülesannetega hakkama saamiseks peab muuseumipedagoog olema sobiliku kõrgharidusega spetsialist, kuid lisaks omama lastega töötamiseks ka karismat.[40]

1.1. Muuseum 21. sajandil

Muuseumi roll ühiskonnas on aja jooksul muutunud. 21. sajand on asetanud muuseumid uudsesse rolli, pannes neid oma eesmärke ümber hindama. Muuseum peab eneselt küsima, mis on tema tähtsus ühiskonnas. Mida oodatakse muuseumilt 21. sajandil? Muuseumil tuleb haarata ühiskonnas laiemat rolli, kui rahva identiteedi hoidja ja talletaja. Muuseumid peavad oma kogudes olevaid esemeid ka interpreteerima.[41] Muuseumidest on kujunemas sõnumi edastajad ja mõjutajad. Muuseumitöö organiseerimisel on vaja leida vastuseid küsimustele nagu: Milline on muuseumi identiteet, moraal? Kuidas suhestuda ja suhelda publikuga?[42] Sellest tulenevalt võib rääkida uuest museoloogiast.[43] Lisaks käsitletakse muuseumit üha enam brändina. Termin, mida kasutatakse enam riiete või autode maailmas, kehtib nüüd ka muuseumi kohta. *Bränd on kõik see, mida sa teed ja oled. Maja, inimesed, näitused, värvid, logo – see on muuseumi kõige suurem vara, suurem kui sisu ise. Loomulikult on muuseum tekkinud oma sisu pärast, aga selle olemasolust on vähe kasu, kui puudub atraktiivsus ühiskonna jaoks või kui suudetakse puudutada ainult väga väikest osa selle liikmetest.* Nii on väljendunud Victoria & Alberti muuseumi[44] välissuhete direktor Damien Whitmore.[45]

---

[38] Visnapuu 2009, lk. 13.
[39] Talbots, Graeme K. Museum Educator`s Handbook.Third Edition. Ashgate 2011, lk. 27-29.
[40] Purre, Anu. „Muuseumipedagoogika pole lihtsalt „teeme midagi lastega”.” Sirp 42/2009. : http://www.sirp.ee/index.php?option=com_content&view=article&id=9718:muuseumipedagoogika-pole-lihtsalt-teeme-midagi-lastega&catid=6:kunst&Itemid=10&issue=3275 Otsing 01.05.12
[41] Hooper-Greenhill 2007, lk.1.
[42] Svanberg, Friederik. The Museum as forum and actor. Rootsi 2010, lk. 18.
[43] New museology - Muuseumit nähakse kui hariva vahendit, mis on ühiskondliku arengu teenistuses. Muuseumi keskne idee ei ole enam esemete keskne vaid orienteeritud inimestele, kes muuseumit külastavad. ("At the center of this idea of a museum lie not things, but people") Hauenschild, Andrea. Claims and Reality of New Museology: Case Studies in Canada, the United States and Mexico. Washington 1998: http://museumstudies.si.edu/claims2000.htm Otsing 27.04.12.
[44] Victoria and Albert Museum: http://www.vam.ac.uk/ Otsing 01.05.12.

Muuseumide ümberhindamise üheks põhjuseks on majanduslik ellujäämine.[46] Juba ainuüksi eluliselt vajalike finantseeringute ja publiku tähelepanu saamiseks, peab muuseum leidma laiemat kõlapinda, kui lihtsalt museaalide koguja ja konserveerija.[47] Ehk siis hindama oma eksponaate just brändipotensiaalist lähtuvalt.[48] Inglismaal on asi jõudnud selleni, et valitsuse meelest, on muuseumi keskseid rolle haridusega tegelemine. Riik on loonud muuseumidele võimalusi arendada ja laiendada haridustööd, luues selleks nii rahalisi vahendeid kui töötades välja vastavaid haridusprogramme.[49]

Ekspositsiooni loomiselgi võetakse aluseks eesmärk õpetada/õppida ja tekitada ühiskonnas diskussioone ja arutelusid. Külastajatele pakutakse üha enam võimalusi ka ise muuseumitöös aktiivselt osaleda.[50] Kollektsiooni baasil luuakse kultuurilisi narratiive, mis annavad aimu minevikust ning seeläbi ka olevikust. Läbi aktiiviseeritud näituste ja interpretatsioonide, kasutades objekte, maale, fotosid, mudeleid, tekste, tehnikat, loob muuseum erinevaid võimalusi õppimiseks.[51] Muuseumid kasutavad vabamalt ära erinevaid vahendeid ekspositsiooni avamiseks, samuti luuakse foorumit diskussiooni tekitamiseks ning üha enam võetakse sõna päevakajalistel teemadel. Seega, demokraatlikud väärtused, nagu sooline võrdsus või kultuuride mitmekesisuse hoidmine on ühed paljudest teemadest, mida muuseumid oma väljapanekutega rõhutavad.[52]

Uueks mõisteks muuseumimaailmas on kujunemas postmodernistlik muuseum. See on muuseum, mis võtab üha enam osa teadmiste kujundamisel.[53] Kasutatakse ka terminit *uus muuseum*, mille üheks tunnusjooneks ongi muuseumipedagoogika.[54] Inglismaal on muuseumihariduse mõiste kohanemas muuseumiõppeks. See tähendab, et muuseumi fookuses on õppimine ning tulemus, mida inimene saavutab/omandab. Kuid kindlasti, ei ole muuseumiõpe samaväärne formaalse kooliharidusega. Muuseumiõpe pole ainuüksi teoreetiline vaid ka kehaliselt kaasahaarav ning muuseumile ei kehti riiklik õppekava. Kui

---

[45] Ross, Aivi. Muuseum kui bränd. 2012: http://www.erm.ee/et/Muuseumist/erm-arutleb/muuseum-kui-brand Otsing 27.04.12.
[46] Hooper-Greenhill 2007, lk. 8.
[47] Hooper-Greenhill 2007, lk. 1-4
[48] Ross 2012: http://www.erm.ee/et/Muuseumist/erm-arutleb/muuseum-kui-brand Otsing 27.04.12.
[49] Hooper-Greenhill 2007, lk. 1-4.
[50] Svanberg 2010, lk. 18.
[51] Hooper-Greenhill 2007, lk. 1-4.
[52] Svanberg 2010, lk. 20.
[53] Hooper-Greenhill 2007, lk. 1-4.
[54] Hauenschild 1998: http://museumstudies.si.edu/claims2000.htm#2.%20Elements Osting 27.04.12.

võrrelda olukorda formaalharidusega, siis ei sea miski muuseumile tähtaegu, säilib individuaalsus ning muuseumiharidus on ettearvamatum. Ka teemat on võimalik avada ja käsitleda erinevatest vaatepunktidest.[55]

1.2. Muuseumipedagoogika arengust Eestis

Maailmas tõstatus kooli ja muuseumi koostöö temaatika ülesse juba 19. sajandi lõpul, mil hakkas kujunema traditsioon koolidel külastada klassidega muuseume. Muuseumide rolli hariduse kandja ja edastajana hakati tähtsustama aga alles 20. sajandil. Seda sajandit võib pidada üldiselt ka muuseumide ajastuks, kuna just siis tekkis juurde suur hulk muuseume.[56]

Eestisse jõudis muuseumipedagoogika oluliselt hiljem kui eesrindlikesse lääneriikidesse. 19. sajandi keskpaigast rajati koolide juurde koolimuuseume, mis soodustasid kahe asutuse omavahelise koostöö teket. Esialgu oli muuseumiharidus enam täiskasvanutele suunatud. Kui mujal Euroopas hoogustus muuseumipedagoogika taas peale II maailmasõda, siis Eestis alles 1960-1980 aastatel. Neil kümnenditel hakati koolidega tihedamat koostööd tegema. Korraldati loenguid, näitusi, tutvustati säilikuid ja juhendati kodu-uurimuslikke töid. Levinud oli ka rändnäituste korraldamine ning koolide kunsti- ja ajalooringide juhtimine.[57] 1992. aastal alustas Eestis tegevus ICOM-i Eesti Rahvuskomitee, mis lõi võimaluse koostööks teiste maade muuseumidega. Tuubeli järgi algas sellega ühtlasi ka muuseumi pedagoogiline ajastu Eestis.[58] 1990. aastatel hakati muuseumides üha enam kindla teema ja metoodikaga programme looma, mille eesmärgiks polnud ainuüksi ekspositsiooni tutvustamine aga ka aineprogrammidest lähtumine.[59] Esimene ametlik muuseumipedagoog võeti EVM-is tööle 1994. aastal.[60]

Eesti Vabariigi valitsuse poolt 1996. aastal heaks kiidetud muuseumiseadus sätestab muuseumi ülesandeks: *Muuseum kogub, uurib ja säilitab inimese ja tema elukeskkonnaga seotud kultuuriväärtusega asju teatud ainevaldkonnas ning korraldab nende üldsusele*

[55] Hooper-Greenhill 2007, lk. 1-4.
[56] Tuubel 2002, lk. 9-10.
[57] Visnapuu 2009, lk. 13.
[58] Tuubel 2002, lk. 31.
[59] 21.sajandi Eesti Muuseumid. Arengu Põhisuunad 2006-2015. Kultuuriministeerium. Tallinn 2006, lk. 10. (Dokumendi on koostanud Kultuuriministeeriumi alla kuuluv Muuseuminõukogu.)
[60] Veeremaa 2008, lk 22.

vahendamist teaduslikel, hariduslikel ja meelelahutuslikel eesmärkidel.[61] Dokumendis „21. sajandi Eesti muuseumid. Arengu põhisuunad 2006-2015." on määratletud 21. sajandi muuseum, mis kannab lisaks kultuuriväärtuste säilitamise, uurimise, ja populariseerimise ka hariduslikku, teabeallika kui ajaveetmis- ning suhtlemiskoha rolli.[62] Muuseumi kohustuseks sätestatakse haridustegevus, selle arendamine ja erinevate sihtgruppidega arvestamine. Muuseumid peaksid kooskõlastama oma haridustegevust riiklike õppekavadega. Samuti nähakse ette, et muuseumides peaks pakutama muuseumitunde, mis käsitlevad erinevaid teemasid ning mõeldud erivanuses sihtrühmadele. Muuseumipedagoogikat väärtustavaks sammuks oleks põhikoolidesse sisse viidud regulaarne muuseumide külastamise päev ning praktika tegemise võimalus muuseumikeskkonnas.[63]

Eesti Muuseumide visioon aastaks 2015 näeb muuseumeid haridusasutustena, mis pakuvad emotsionaalseid kogemusi, vastavad teadusasutuse nõuetele ning on lisaks ka meelelahutuslikud, kujundades elustiili.[64] Samm muuseumi kaasamises kooliõppe toetaja ja rikastajana on tehtud. Ka riiklik õppekava näeb muuseumit kui õpikeskkonda, mis kooliharidust rikastab.[65]

Muuseumide populaarsus on Eestis viimaste aastate jooksul kasvanud. Kulutused kultuuripärandile ehk muuseumide ja näituste piletitele olid varasemaga võrreldes väiksemad ja ebaühtlased kuni 2006. aastani, mil avati KUMU. KUMU avamist peetakse ka tõukeks muuseumide külastatavuse tõusule.[66] 2008. aasta Statistikaameti andmeid iseloomustab muuseumide külastatavuse ja sellest tulenevalt ka populaarsuse kasv. Statistikaameti andmete põhjal oli kümme aastat tagasi muuseumikülastajate hulk tuhande elaniku kohta 900. 2008. aastaks oli see kasvanud 70 protsendi võrra 1540-ni. Põhjenduseks tuuakse lisaks huvitavatele ekspositsioonidele, võimalust kommunikatsiooniks loomeinimeste ja kunstihuvilistega ning huvitavaid ajaveetmisvõimalusi.[67]

2009. aastal oli Eestis muuseumiaasta, mis eeldaks, et aktiivsete programmidega meelitati enam külastajaid muuseumisse. Muuseumikülastuste arv suurenes 2008. aastaga võrreldes

[61] Riigi Teataja. Muuseumiseadus: https://www.riigiteataja.ee/akt/742417 Otsing 25.04.12.
[62] 21. sajandi Eesti Muuseumid. 2006, lk. 4.
[63] 21. sajandi Eesti Muuseumid. 2006, lk.9-10.
[64] 21. sajandi Eesti Muuseumid. 2006, lk.7.
[65] Vaata peatükk 2.
[66] Statistikaamet: http://statistikaamet.wordpress.com/2011/09/ Otsing 05.04.12.
[67] Statistikaamet: http://www.stat.ee/31315 Otsing 05.04.12.

hoolimata majandussurutisest 8%. Selle põhjusteks olid kindlasti muuseumiaasta programmid ja esimest korda toimunud muuseumiöö, aga ka muuseumide vabaaja veetmise võimaluste mitmekesistumine.[68] 2010. aasta tõi kaasa külastajate arvu languse, mis vähenes 4%. 2010. aasta populaarsemad muuseumid olid Ahhaa teaduskeskused Tallinnas ja Tartus, EVM, Palmse mõis, Kumu Kunstimuuseum ja Eesti Põllumajandusmuuseum.[69] Harju maakonnas paikneb arvuliselt kõige rohkem muuseume ning seal oli ka näiteks 2009 aastal kõige enam muuseumikülastusi - üle 960 000.[70]

Statistikaameti 2010. aasta andmete järgi on Eestis 245 muuseumit, millest suurema osakaalu moodustavad koduloo-, arheoloogia- ja ajaloomuuseumid.[71] 2010. aastaks oli muuseumitöötajate arv ligikaudu 1600,[72] kellest ligikaudu 30 on muuseumipedagoogid.[73] See ei tähenda, et teistes muuseumides haridustööga ei tegelda, pigem teevad muuseumitöötajad seda põhitöö kõrvalt. Tuubeli sõnul tähtsustavad enamus muuseumeid muuseumiõpet ning tegelevad ka selle edendamisega.[74]

Hetkel puudub muuseumimaastikul ühene terminoloogia haridustöötajate osas. Kasutusel on näiteks pedagoog (Linnamuuseum, Eesti Tervishoiumuuseum), koolitaja (EVM), haridusporogrammide kuraator (Eesti Ajaloomuuseum), teadur-pedagoog (Arhitektuurimuuseum), giid-metoodik (ERM) ja giid-pedagoog[75] (ERM, Kiek in de Kök).[76] Niisama erinevad kui on ametinimetused on ka muuseumitundide nimetused. Küll nimetatakse neid programmideks, haridusprogrammideks, ekskursioonideks, muuseumitundideks.[77] Senini pole välja kujunenud ühist terminoloogiat, mis muuseumiharidust Eestis ühtseks liidaks.

---

[68] Statistikaamet: http://www.stat.ee/37891 Otsing 05.04.12.
[69] Statistikaamet: http://www.stat.ee/49293 Otsing 05.04.12.
[70] Statistikaamet: http://www.stat.ee/31315 ; http://www.stat.ee/37891 Otsing 05.04.12.
[71] Statistikaamet: http://www.stat.ee/49293 Otsing 05.04.12.
[72] Statistikaamet: http://www.stat.ee/49293 Otsing 05.04.12.
[73] Tuubel 2011: http://www.oppekava.ee/index.php/Muuseumipedagoogika_ja_ajaloo%C3%B5petus Otsing 27.04.12.
[74] Tuubel 2011: http://www.oppekava.ee/index.php/Muuseumipedagoogika_ja_ajaloo%C3%B5petus Otsing 27.04.12.
[75] **Giid-muuseumipedagoog:** Giid-muuseumipedagoog töötab välja ja viib läbi rahvakultuuri tutvustavaid programme, muuseumitunde ja töötube. Ta tutvustab näitusi, võtab vastu ja informeerib külastajaid, osaleb külastajate uuringute teostamisel ja nende tulemustest lähtuvate tegevuste kujundamisel. Peab ettekandeid-loenguid ERMi profiilile vastavatel üritustel, osaleb näituste, programmide jms uuendamisel ja rakendamisel. Loob ja säilitab kontakte erinevate sihtgruppidega, kujundab vastavad tegevusstrateegiad ja rakendab neid koostöös giid-metoodikuga, arendab koostööd erialaliselt lähedaste kõrgkoolidega. Informeerib teadusdirektorit püsinäituse puudustest. Lisa 10. Kuidas ERM toetab formaalharidust?
[76] Vaata peatükk 3.
[77] Vaata peatükk 3.

2. Riiklik õppekava ja muuseumipedagoogika: hetkeseis ja võimalused

Muuseumi rolliks on järjest enam riikliku koolihariduse toetamine ning koolidele uudse ja võimalusterohke õppekeskkonna pakkumine. Õppekeskkonna ülesanne on toetada lapse vaimset ja füüsilist arengut.[78] Uue riikliku õppekava järgi on muuseum võimeline seda pakkuma: *Õpet võib korraldada ka väljaspool kooli ruume (sealhulgas kooliõues, looduses, muuseumides, arhiivides, keskkonnahariduskeskustes, ettevõtetes ja asutustes) ning virtuaalses õppekeskkonnas.*[79] Seega on muuseum kui mitteformaalne õpikeskkond[80] formaalhariduse rikastamiseks sobilik paik. Magistritöö käigus teostati põhikooli ja gümnaasiumi riikliku õppekava analüüs, andmaks ülevaated võimalustest ja ootustest muuseumile õppekeskkonnana. Kehtiva õppekava arendamise protsessis olid kaasatud õpetajad. Oma ettepanekuid õppekeskkonna rikastamiseks said teha ka muuseumid.[81] Näiteks on selle tulemusena ajalooõpetajatele erinevate klasside näidistöökavades välja pakutud muuseume või muuseumiprogramme, mis toetaksid kindla teema õppimist.[82]

Analüüsis lähtuti kehtivast riiklikust õppekavast, mille Vabariigi valitsus võttis vastu 06.01.2011.[83] Ülevaate saamiseks keskenduti õpikeskkonna laiendamisele muuseumis – milliseid võimalusi muuseum selleks loob ning mida kool muuseumilt ootab. Muuseumi rolli õppekeskkonnana analüüsiti kolmest üldisemast vaatepunktist: toetav teemakeskkond interaktiivse õppimise võimaluste ja praktiliste tegevustega, lõimingu ja loovtöö/uurimustöö toetamine. Analüüsi teises osas keskenduti sotsiaalainetele ja pädevustele. Põhikooli ja gümnaasiumi riiklikku õppekava ei vaadelda eraldi kuna üldosa ja ainevaldkonna eesmärgid kattuvad suures plaanis põhikooli ja gümnaasiumi ainekavades.

Peatüki teises osas antakse ülevaade muuseumide haridustöö hetkeolukorrast. Magistritöö eesmärgiks oli välja selgitada, kas ja millisel tasemel toetavad kaheksa välja valitud

[78] Riigi Teataja: https://www.riigiteataja.ee/akt/114012011001 Otsing 23.03.12.
[79] Riigi Teataja: https://www.riigiteataja.ee/akt/114012011001 ; https://www.riigiteataja.ee/akt/114012011002 Otsing 23.03.12.
[80] Muuseumid seevastu kujutavad endast mitteformaalset haridusasutust, kus on vaba osalemise võimalus, puuduvad ranged õppekavad läbivalt kõigile vanuseastmetele ning kus ei anta tunnistust õppe läbimise kohta. Visnapuu 2009, lk. 8.
[81] Oja, Mare. Ajalugu sissejuhatus: http://www.oppekava.ee/index.php/Ajalugu_sissejuhatus Otsing 01.05.12.
[82] Põhikooli valdkonnaraamat. Sotsiaalained: http://www.oppekava.ee/images/0/0c/8._klass_%C3%B5ppeprotsessi_kirjeldus_ajalugu.pdf Otsing 01.05.12.
[83] Riigi Teataja: https://www.riigiteataja.ee/akt/120092011001 Otsing 23.03.12.

muuseumit sotsiaalainete õpinguid. Sotsiaalained kujundavad õpilase maailmapilti. Maailmapildi kujundamisel on olulisel kohal ajaloolised teadmised, oskused neid kasutada ning teha nende põhjal järeldusi. Liskas ühiskondlikus elus hakkama saamine – tundes oma õigusi, kohustusi ja võimalusi. Õpilane peaks omandama üldtunnustatud käitumisreegleid ning teadmisi kultuurilisest mitmekesisusest.[84] Selleks teostati muuseumide kodulehtede analüüs ning iga muuseumi haridustöötajal paluti vastata just selle konkreetse muuseumi jaoks koostatud küsimustikule.

Analüüsi alla tulevate muuseumide valikusse kuuluvad Tartu ja Tallinna muuseumid, mis oma teemakäsitlusega sidustuvad sotsiaalainetega. Lisaks peeti muuseumide valikul tähtsaks piirkonda, et vajadusel analüüsitavaid muuseume ka külastada. Muuseumide suurus ning kodulehe olemasolu sai samuti määravaks. Küsimustikud saadeti järgmistele muuseumidele: ERM, Tartu Ülikooli ajaloo muuseum, Tallinna Linnamuuseum, Tallinna Linnamuuseumi filiaal Kiek in de Kök, Eesti Ajaloomuuseum, Eesti Panga muuseum, Eest Vabaõhumuuseum, Eesti Tervishoiumuuseum. Tartu Ülikool ajaloo muuseumi haridustöötaja eelistas vastata küsimustikule intervjuu vormis suuliselt. Paraku ei jõudnud magistritöö koostaja aja puudusel Tartusse ja seetõttu jäi muuseumi analüüs teostamata. Eesti Ajaloomuuseumi muuseumipedagoogi Triin Siineriga viidi tema soovil läbi intervjuu ning muuseumitunni „Loheretk" vaatlus[85].

Muuseumide analüüsi üheks aluseks on koduleht, eeldusel, et tegemist on esmase allikaga, kust õpetajad muuseumi haridustöö alast infot saavad. Kodulehe analüüsil pööratakse kõige suuremat rõhku pakutavatele haridusprogrammidele. Lisaks tuntakse huvi, milliseid teisi haridustööd rikastavaid tegevusi või materjale muuseumid pakuvad. Programmide analüüsil pööratakse tähelepanu nende sisule, sihtgruppidele ning milliseid tegevusi/metoodikaid tunni läbiviimisel kasutatakse. Magistritöö autor toob seejuures välja sotsiaalainete õpitulemused, mida pakutud muuseumitund võiks toetada.

Muuseumide haridustöötajatele e-maili teel edastatud küsimustikud koostati Google Docs internetikeskkonnas. Haridustöötajate e-mailid otsiti välja muuseumide kodulehtedelt ning nendega võeti isiklikult ühendust. Edastatud küsitluste eesmärgiks oli saada otsest tagasisidet

[84] Riigi Teataja: https://www.riigiteataja.ee/aktilisa/1140/1201/1002/VV2_lisa5.pdf ; https://www.riigiteataja.ee/aktilisa/1140/1201/1001/VV1_lisa5.pdf Otsing 23.03.12.
[85] Lisa 11. Muuseumitunni „Loheretk" vaatlus.

konkreetsetes muuseumides teostatava haridustöö kohta. On haridustöö muuseumi prioriteediks või teisejärguliseks tegevuseks? Millised on muuseumipedagoogika eesmärgid ning võimalused? Lisaks sooviti teada konkreetsemaid andmeid nagu näiteks muuseumitundide sihtrühm, populaarsemad tunnid ning koostöö kooliga.[86] Võrguküsimustikus esitati avatud küsimusi ja see jagunes enamasti kaheks osaks: esimeses osas esitati kõikidele muuseumidele sarnaseid küsimusi, küsimustiku teises osas aga analüüsi käigus tõstatunud küsimused.

2.1. Põhikooli ja gümnaasiumi riikliku õppekava ootused

RÕK-i üldosas on õppekeskkonna määratluses loodud võimalus õpitulemuste taotlemiseks muuseumis, ekskursioonil või õppekäigul. Muuseum pakub õppekeskkonnana mitmekesiseid õppimisvõimalusi tunnetamiseks, tajumiseks, tegutsemiseks ja tervikkogemuse saamiseks.[87]

Toetav teemakeskkond: interaktiivse õppimise võimalus, praktilised tegevused

Muuseum saab kujundada õpilasele õppekeskkonna, kus just aktiivselt õppimisel iseseisvalt või grupiga on kandev roll. Õpiprotsess muuseumis ei saa jääda teoreetiliseks vaid peab võimaldama oma teadmisi ka praktiliselt rakendada. Teadmiste omandamine peab olema mitmekülgne protsess, mis soodustab õpilaste huvi aine vastu.[88]

Vahel pole õpetajal võimalik klassiruumis õpiprotsessi huvitavalt või praktiliselt ellu viia. Siinkohal saab muuseum õpetajale appi tulla, pakkudes vajalikke vahendeid või metoodikat. Muuseumitunnid peaksid seejuures olema ea- ja jõukohased, õpilaste erinevate vajaduste, sealhulgas päritoluga arvestavad ning pakkuma praktilist ning huvitavat teemakäsitlust. Muuseumis on mingit kindlat valdkonda käsitlevad museaalid- esemed, objektid, kirjutised, raamatud. See loob õpilastele vajalikud võimalused teadmiste ja praktiliste oskuste täiendamiseks meelepärases valdkonnas, on selleks siis näiteks tehnika (näiteks Tallinna Tehnikaülikooli muuseum) või meditsiin (Eesti Tervishoiu Muuseum või Tartu Ülikooli ajaloo muuseum).[89]

[86] Lisad 5.-10.
[87] Visnapuu 2011, lk. 18.
[88] Riigi Teataja: https://www.riigiteataja.ee/akt/114012011001 Otsing 23.03.12.
[89] Eesti Muuseumide Infokeskus: http://www.muuseum.ee/et/muuseumid/ Otsing 23.03.12.

Põhikoolis ja gümnaasiumis luuakse tingimused õpilaste erisuguste võimete tasakaalustatud arenguks ja eneseteostuseks ning teaduspõhise maailmapildi kujunemiseks.[90] Muuseum kui teaduspõhise maailmapildi loomiseks sobiv õppekeskkond, toetaks alusväärtusi nii huvi tekitamise kui täiendinfo andmise poolest.[91] Muuseumide ekspositsioonid on üha interaktiivsemad,[92] võimaldades õpilastel õppida meelepäraste tehnikauuenduste kaudu teemasid, mis neile muidu ehk huvi ei pakuks aga mis on põhikooli hariduse omandamisel tähtsal kohal. Näiteks pakub Eesti Ringhäälingumuuseum õppeprogramme, kus õpilased saavad salvestada uudistesaadet, kuuldemängu või teha reportaaži muuseumis.[93]

Lõimingu toetamine: üldpädevused, läbivad teemad, teised õppeained

Aineõpetajad arvestavad oma ainetundide sisu planeerides tunni teema lõimimist ehk seostamist teiste ainetega. Erinevate õppeainete lõiming on teostatav ja soovitatav ka muuseumis. Näiteks on Virumaa Muuseumides eesmärgiks seatud õppeainete lõimimine aktiivõppe meetodite ja elamusliku õppimise kaudu. RÕK-is on keskel kohal läbivad teemad[94], mis on õppeainete ja pädevuste lõimimise üheks aluseks. Läbivate teemade valimisel on lähtutud ühiskonnas olulistest teemadest, mis soodustavad õpilase edukat ettevalmistust edasiseks eluks. Nende realiseerumisele saab kaasa aidata muuseum. ERM ja EVM tegelevad kultuurilise identiteedi teemaga. Maakonnamuuseumid toetavad kodukoha identiteeti. Näiteks võib tuua Hiiumaa Muuseumi visiooni, mille järgi on muuseumi põhiülesandeks hoida hiidlaste identiteeti ja säilitada, uurida, vahendada vaimset- ja materiaalset kultuuripärandit.[95]

Pädevused[96] on oskused, mida õpilane põhikoolis ja gümnaasiumis õppides aja jooksul omandama peaks. Muuseumiõpe võiks toetada selliseid üldpädevusi[97] nagu väärtus-, sotsiaalne-, õpi-, suhtlus- ja ettevõtlikkuspädevus. Kõik põhikoolis aga ka gümnaasiumis

[90] Riigi Teataja: https://www.riigiteataja.ee/akt/114012011001 Otsing 23.03.12.
[91] Riigi Teataja: https://www.riigiteataja.ee/akt/114012011001 Otsing 23.03.12.
[92] Näiteks Eesti Ajaloomuuseumi uuse ekspositsioon teemal „VISA HING. 11 000 aastat Eesti ajalugu" Eesti Ajaloomuuseum: http://www.ajaloomuuseum.ee/et/uudised/445-suurgildi-renoveerimine Otsing 25.04.12.
[93] Eesti Ringhäälingumuuseum: http://www.rhmuuseum.ee/?page=88 Otsing 22.04.12.
[94] Läbivad teemad on järgmised: elukestev õpe ja karjääri planeerimine; keskkond ja jätkusuutlik areng; kodanikualgatus ja ettevõrlikkus; kultuuriline identiteet; teabekeskkond; tehnoloogia ja innovatsioon; tervis ja ohutus; väärtused ja kõlblus. Riigi Teataja: https://www.riigiteataja.ee/akt/114012011002 Otsing 23.03.12.
[95] Hiiumaa Muuseum: http://www.muuseum.hiiumaa.ee/index.php?page=muuseumist Otsing 24.04.12.
[96] Pädevus - asjakohaste teadmiste, oskuste ja hoiakute kogum, mis tagab suutlikkuse teatud tegevusalal või -valdkonnas tulemuslikult toimida. Riigi Teataja: https://www.riigiteataja.ee/akt/114012011001 Otsing 23.03.12.
[97] Üldpädevused on aine- ja valdkonnaülesed pädevused, mis on väga olulised inimeseks ja kodanikuks kasvamisel. Üldpädevused kujunevad kõigi õppeainete kaudu, ent ka tunni- ja koolivälises tegevuses ning nende kujunemist jälgitakse ja suunatakse õpetajate ning kooli ja kodu ühistöös.
Riigi Teataja: https://www.riigiteataja.ee/akt/114012011001 Otsing 23.03.12.

omandatud ained peaksid üldpädevusi kas otseselt või kaudselt arendama. Pädevuste kujundamisel on oluline ka kooliväline tegevus. Erineva suunitlusega muuseumidel on võimalik toetada erinevaid pädevusi. Näiteks tegeletakse Tallinna Linnamuuseumi filiaalis Muuseum Miia-Milla-Mandas teemaga sõprus, mis toetab otseselt väärtuspädevuste teemat.[98] Muuseum nimetab oma missiooniks muuhulgas ka *arendamaks lastes läbi mängu ning muuseumitundide elutervete väärtushinnangute, sotsiaalsete oskuste ja kultuurihuvi kujunemist.*[99] Muuseumiõppe kaudu saakski tegeleda just väärtuspädevusega. Seda seepärast, et kultuuriväärtuste koguja ja talletajana on muuseumil oluline roll väärtushinnangute kujundamisel ühiskonnas.[100]

Sotsiaalsete pädevuste kaudu õpetatakse õpilasele oskusi ja teadmisi, mida tal on ühiskonna liikme ja Eesti kodanikuna tarvis teada. Muuseumis on võimalik nimetatud sotsiaalseid pädevusi arendada erinevate ülesannetega. Tihti on muuseumitundide üks osa just rühmatöö, mis laseb õpilastel panna enda teadmisi ja koostööoskusi proovile. Muuseumis saavad õpilased uudse õppimiskogemusi, sest protsessi on haaratud kõik meeled. Muuseum on lõputu teadmiste kogum, kus õpilastel on võimalus huvipakkuvatel teemadel teavet leida. Õpilane saab kogemuse, kuidas ta tuleb toime uues keskkonnas info leidmise, mõistmise ja analüüsimisega. Seega toetab muuseumõpe ka õpipädevuse omandamist.[101]

Suhtluspädevuse[102] arendamist toetavad muuseumi keskkonnas näiteks teabeallikaks olevad tekstid, mis ekspositsiooni tutvustavad. Tegemist on teistlaadi teabeallikatega, mille kasutamist õpilased tundma õpivad. Tihti võimaldavad muuseumitunnid erinevatel teemadel seisukohti võtta ning neid põhjendada. Muuseumi külastus võimaldab seeläbi ka õpilastel ettevõtlikkust[103] harjutada. Muuseumis, kui teistsuguses õpikeskkonnas saab juba eelnevalt

---

[98] Veeremaa, Tanel. „Uus muuseum Kadriorus, uuenduslik muuseum Eestis." - Muuseum. Eesti Muuseumiühingu ajakiri 2/2009, lk. 41.

[99] Muuseum Miia-Milla-Manda: http://linnamuuseum.ee/miiamillamanda/muuseumist/tegevuskava-2012/ Otsing 22.04.12.

[100] 21. sajandi Eesti Muuseumid. 2006, lk. 17.

[101] Õpipädevus on suutlikkus organiseerida õppekeskkonda ja hankida õppimiseks vajaminevat teavet; planeerida õppimist ning seda plaani järgida; kasutada õpitut, sealhulgas õpioskusi ja -strateegiaid, erinevates kontekstides ning probleeme lahendades; analüüsida enda teadmisi ja oskusi, tugevusi ja nõrkusi ning selle põhjal edasiõppimise vajadust. Riigi Teataja: https://www.riigiteataja.ee/akt/114012011001 Otsing 23.03.12.

[102] Suhtluspädevus on suutlikkus ennast selgelt ja asjakohaselt väljendada, arvestades olukordi ja suhtluspartnereid, oma seisukohti esitada ja põhjendada; lugeda ning mõista teabe- ja tarbetekste ning ilukirjandust; kirjutada eri liiki tekste, kasutades kohaseid keelevahendeid ja sobivat stiili; väärtustada õigekeelsust ning väljendusrikast keelt. Riigi Teataja: https://www.riigiteataja.ee/akt/114012011001 Otsing 23.03.12.

[103] Ettevõtlikkuspädevus on suutlikkus ideid luua ja neid ellu viia, kasutades omandatud teadmisi ja oskusi erinevates elu- ja tegevusvaldkondades; näha probleeme ja neis peituvaid võimalusi; seada eesmärke ja neid ellu

koolis omandatud teadmisi rakendada. Tihtipeale on muuseumikülastuse üheks eesmärgiks ka koostöö ja vastutuse harjutamine.

Loovtööd põhikoolis ja uurimistöö gümnaasiumis

Riiklik õppekava näeb ette põhikooli- kui gümnaasiumiõppe korraldamist nii, et võimaluse korral saaks teha koostööd paikkonna asutuste ja ettevõtete, teiste õppe- ja kultuuriastutuste ning kodanikuühendustega, soodustamaks klassivälist õppe- ja huvitegevust. Samuti nimetatakse ära osalemist erinevates riiklikes- kui rahvusvahelistes projektides. Muuseum kuulub samuti õppe- ja kultuuriasutuste alla, mis tähendab, et koostöö muuseumiga on igati soovitatav. Lisaks saab muuseumikeskkond toetada loov[104]- ja uurimistööde läbiviimist.[105] Muuseumil on kollektsioonide ja materjalide näol võimalus luua õpilastele põnev keskkond, kus erinevaid uurimustöid teostada. Muuseumitöötajad saavad olla juhendajateks ning seeläbi toetada otseselt õpetajate tööd. Ka õpilaste kaasamine erinevatesse projektidesse on üheks heaks võimaluseks, kuidas muuseum kooliga koostööd saaks teha. Näiteks viis 2010. aastal Narva Muuseum ellu integratsiooniprojekti „Meie Eesti", kus osalesid Narva Vanalinna Riigikooli õpilased ja Narva Lastekodu lapsed. Projekti tulemusena valmis kolm töövihikut ja metoodiline materjal muuseumipedagoogidele Eesti kaardi-puzzle näol.[106]

2.2. Muuseumide pedagoogilised programmid

2.2.1. Tallinna Linnamuuseum

Tallinna Linnamuuseumi alla kuulub üheksa erinevat filiaali, Linnamuuseum on üks neist. Linnamuuseumi ekspositsioon annab ülevaate Tallinna ajaloost - muinasajast Eesti taasiseseisvuseni välja.[107] Linnamuuseumi pakub erinevaid haridusprogramme, mis jagunevad nelja kategooriasse: filmid[108], muuseumitunnid kogude põhjal, programmid koolidele ja

---

viia; korraldada ühistegevusi, näidata initsiatiivi ja vastutada tulemuste eest; reageerida paindlikult muutustele ning võtta arukaid riske. Riigi Teataja: https://www.riigiteataja.ee/akt/114012011001 Otsing 23.03.12.

[104] III kooliastmes korraldab põhikool õpilastele läbivatest teemadest lähtuva või õppeaineid lõimiva loovtöö, milleks on uurimus, projekt, kunstitöö või muu taoline.
Riigi Teataja: https://www.riigiteataja.ee/akt/114012011001 Otsing 23.03.12.

[105] Riigi Teataja: https://www.riigiteataja.ee/akt/114012011001 Otsing 23.03.12.

[106] Raudsepp, Tatjana. Oksana Nemtðenko "Meie Eesti" väikeste narvalaste jaoks" http://www.narvamuuseum.ee/?next=ajaleht_raudsepp&menu=menu_kula Otsing 21.04.12.

[107] Tallinna Linnamuuseum: http://linnamuuseum.ee/linnamuuseum/ Otsing 03.03.12.

[108] Filmiprogrammid on kas venekeelsed J. Kuuskemaa Tallinna ajaloo tutvustused või XX saj lõppu käsitlevad dokumentaalkaadritega filmid näit" laulvast revolutsioonist" ja taasiseseisvumisest. Lisa 5. Kuidas Tallinna Linnamuuseum toetab formaalharidust?

lasteaedadele ning venekeelsed programmid.[109] Analüüsis vaadeldakse lähemalt kogudele tuginevaid tunde ning programme koolidele ja lasteaedadele. Need tunnid on sotsiaalainete õpetamise kohapealt tähtsamad. Kogusid tutvustavad muuseumitunnid kestavad keskmiselt üks tund ning maksavad õpilasele 2 eurot, täiskasvanule 3,20 eurot.[110] Koolidele ja lasteaedadele pakutavate programmide kestvus varieerub 45 minutist 1,5 tunnini. Programmide hinnad kõiguvad 1 ja 2,60 euro vahel. Tundide kirjeldused on pinnapealsed ja lühidad ning programmide esitamise järjekorral puudub loogiline järjestus.[111]

Muuseumitunnid, mis tutvustavad Linnamuuseumi kogusid, on suures plaanis keskaegsest rõivastusest. Tegemist pole niivõrd muuseumitundidega pedagoogilises mõttes vaid informatsiooni edastava ja silmaringi avardava tunniga muuseumikeskkonnas. Muuseumi poolses tagasisides on nende tundide kohta öeldud, et kogudele tuginevad muuseumitunnid pakuvad võimaluse *vaadata teatud valikut kogusse kuuluvatest originaalesemetest ja kuulata koguhoidja seletusi, kes on oma koguga aastaid põhjalikult tegelenud.*[112] Tekstiilikogu tutvustab neli muuseumitundi. „Linnakodaniku rõivastu XX sajandi alguses“ loob võimaluse vaadelda originaalkostüüme ning neid joonistada. Tund „Esemeid Luise Rebnitzi käsitöökoolist 1902–1905.” tutvustab käsitöökooli tegevust ja originaalesemeid. Tund „Alusrõivad aastatel 1890–1960.“ koosneb loengust ja praktilisest osast, kus lapsed saavad oma nimetähtedega monogrammi kujundada. Need kolm tundi on mõeldud õpilastele alates 5. klassist. Gümnaasiumi astmele ning üliõpilastele ja täiskasvanutele tutvustatakse loengu käigus meeste kraesid ja kaelasidemeid tunnis „Meeste kraed ja kaelasidemete ajaloost“.[113]

Keskaega käsitletakse 7. klassis. Kõik neli tundi on detailsed ning ei toeta otseselt ühtegi õpitulemust, küll annavad nad aimu keskaegsest eluolust. Keskaja õppimise puhul on nii põhikooli III astet kui gümnaasiumi puudutavates õpitulemustes märgitud, et õpilane oskab iseloomustada keskaegset eluolu.[114] Nimetatud tundidest ei saa selle ajastu kohta küll täielikku ülevaadet, kuid keskaegsed riided ja muud esemed illustreerivad seda aega kindlasti. Võibolla tuleks muuseumitunde arendades kasutada esemeid enam illustreeriva materjalina, andmaks selget ülevaadet just eluolust ning inimestest, mitte nii väga detailset infot esemetest

[109] Tallinna Linnamuuseum: http://linnamuuseum.ee/linnamuuseum/ Otsing 03.03.12.
[110] Tallinna Linnamuuseum: http://linnamuuseum.ee/linnamuuseum/programmid/loengud/ Otsing 03.03.12.
[111] Tallinna Linnamuuseum: http://linnamuuseum.ee/linnamuuseum/programmid/lasteprogrammid/ Otsing 03.03.12.
[112] Lisa 5. Kuidas Tallinna Linnamuuseum toetab formaalharidust?
[113] Tallinna Linnamuuseum: http://linnamuuseum.ee/linnamuuseum/programmid/loengud/ Otsing 03.03.12.
[114] Õpilane iseloomustab keskaja ühiskonda ja eluolu ning analüüsib kriitiliselt keskaja erinevaid teabeallikaid. Riigi Teataja: https://www.riigiteataja.ee/aktilisa/1140/1201/1002/VV2_lisa5.pdf Otsing 23.03.12.

muuseumi kogus. Küll võib öelda, et seos õpitulemusega on siiski olemas. Ilmselt ei saa õpitulemusi ka kogusid tutvustavate tundide eesmärgiks seada.

Veel tutvustatakse kogude muuseumitundides vanu kellasid, valgusteid, kaale ja mõõtühikuid ning portselani ning fajanssi. Tunnid on mõeldud alates viiendast klassist. Tundide rikastamiseks kasutatakse juba eelpool mainitud viktoriine ning küsimustikke. Needki tunnid loovad infokillukeste haaval arusaama keskaegset eluolust, küll on need nii detailsed, et õpetaja vaevalt nendest õpitulemuste täitmiseks vajaliku infot saab. Siinkohal tuleb ära märkida, et muuseumitunni „Kaalud ja mõõdud“ informatsioonis on ära toodud, et tund sobib matemaatikatunni täienduseks. Seega toetab ainetevahelisi seoseid, mida teiste tundide puhul pole märgitud. See oleks aga äärmiselt soovituslik, kui iga tunni juures oleks märge, millist tundi või teemat muuseumitund täiendab või rikastab.[115]

Ka teised kogusid tutvustavad tunnid on esemete põhjal. Relvade ajalugu saab õppida alates kolmandast klassist, osaledes relvakogu tutvustavas tunnis. Tunni metoodiline täiendus on viktoriin võistkonnale või töölehed. Muuseumi kunstikogu tutvustav tund keskendub reisipiltidele 19. sajandi Tallinnast. Programmi käigus saadakse teadmisi fotograafia arengust, reisimisest sel ajal ning aimu, milline nägi välja Tallinn 19. sajandil. Seega avab tund läbi reisipiltide 19. sajandi Tallinna ajalugu, olles teemakohane 5. klassi õpilastele, kes tutvuvad alles ajalooallikatega ning sügavuti kodukoha ajalooga ning üritavad mõista, mida ajalugu üldse endast kujutab. Tund on viiendale klassile ja vanematele.[116]

Lisaks kogude põhjal loodud programmidele, pakub Linnamuuseum ka ekspositsiooni tutvustavaid muuseumitunde. Nende sihtrühmaks on nii koolid kui lasteaiad. Sellest võiks järeldada, et tundides arvestatakse enam RÕK-iga. Muuseumitunnid on Linnamuuseumis ekskursiooni kesksed, millele järgneb aktiivne tegevus töölehe täitmise, viktoriini või töötoa näol. Pakutakse ka kahte põnevamat muuseumiõppe varianti, millest üks on rollimäng ja teine orienteerumine Tallinna Vanalinnas. Tallinna Linnamuuseumis tegeletakse ka ajarännakutega, kuid puudub selge info, kas tegemist on projektipõhise tegevusega või saab kool kutsuda muuseumi külla ajarännakut organiseerima. Igal juhul on ajarännak[117] üks põnevamaid

[115] Tallinna Linnamuuseum: http://linnamuuseum.ee/linnamuuseum/programmid/loengud/ Otsing 03.03.12.
[116] Tallinna Linnamuuseum: http://linnamuuseum.ee/linnamuuseum/programmid/loengud/ Otsing 03.03.12.
[117] Vaata peatükk 3.

meetodeid, kuidas õpilastes ajaloo vastu huvi tekitada ning kõigi meeltega õppimisse kaasata.[118]

Programmi „Nõukogude kool 80-ndatel“ kohta on kodulehel öeldud, et tegemist on alles katsetamisjärgus oleva tunniga. Seetõttu palutakse tunni tellijatelt mõistvat suhtumist. Programmi sisu jääb selgusetuks. Tunni pikkuseks on toodud umbes 20 minutit ja nimetatud ära kolm õppeainet nagu ajalugu, sõjaline, kunstiõpetus. Tundi saab tellida alates 5. klassist.[119] Illustreerivast pildist võib järeldada, et tegemist on rollimänguga, mis eeldaks muuseumi või kooli poolset eeltööd. Teema ja õpitulemuste kohapealt oleks tund sobilik 9. klassi õpilastele ja gümnaasiumiastmele. 9. klassis õpitakse lähiajalugu ja täpsemalt Eesti arengut NSV Liidu koosseisus. Õpitulemus, mida nimetatud tund osaliselt toetaks on järgmine: *Õpilane iseloomustab kommunistlikku ühiskonda NSV Liidu näitel ning Eesti arengut NSV Liidu koosseisus.*[120] Rollimänguline muuseumitund oleks põnev vaheldus õpikust õpitule, võimaldades õpetajal õpilastes ajaloo vastu huvi tekitada. Siinkohal oleks äärmiselt oluline, et muuseumitunnile eelneks ettevalmistus, mille võiks organiseerida muuseum. Muuseum saab anda õpetajale sobiliku sõnavara või situatsiooni kirjelduse, millesse muuseumitund õpilased asetab. Õpilased võiksid koduse ülesandena uurida oma vanematelt või vanematelt, milline oli nende kogemus Nõukogude aegse kooli õpilasena. Milliseid aineid nad õppisid ning kuidas käitusid? Nii suudaks õpilane paremini rolli elada ning tekkiks arusaam ajaloo tähendusest ja inimese isiklikust kontaktist sellega. Lisaks saaks seda tundi edukalt läbi viia ka koolis, kuhu muuseum sobiliku varustusega kohale võiks sõita.

Nooremale vanuseastmele on loodud rollimänguline programm nimega „Kui ma oleksin elanud 500 aastat tagasi“. Tunnis saavad lapsed proovida keskajal elanud linnakodaniku rolli. Neile antakse peakatted ja rollid nagu kaupmehe tütar või sepa poeg. Programm on küll ekskursioonil põhinev, kuid lapsed on aktiviseeritult sellesse kaasatud. Tunni lõpus joonistab iga laps pildi. Tundi pakutakse lasteaedadele ja 1–2 klassile.[121] Jällegi võiks tunnile eelneda muuseumi poolt korraldatud tegevus. Selles vanuseastmes on keeruline mõista, mis on ajalugu ja mis on muuseum. Ettevalmistus peaks selgitama muuseumi rolli aga ka seda, kuidas seal käituda ning võimaldama läbi mõne jutukese rolli paremini sisse elada.

[118] Tallinna Linnamuuseum: http://linnamuuseum.ee/linnamuuseum/uritused/ajarannakud/ Otsing 24.04.12.
[119] Tallinna Linnamuuseum: http://linnamuuseum.ee/linnamuuseum/programmid/lasteprogrammid/ Otsing 03.03.12.
[120] Riigi Teataja: https://www.riigiteataja.ee/aktilisa/1140/1201/1001/VV1_lisa5.pdf Otsing 23.03.12.
[121] Tallinna Linnamuuseum: http://linnamuuseum.ee/linnamuuseum/programmid/lasteprogrammid/ Otsing 03.03.12.

Linnamuuseum pakub programmide all ka orienteerumismängu „Roheline Tallinn“, mis võimaldab Tallinna vanalinna paremini tundma õppida. Õpikeskkonnaks on Vanalinn ning tegevus toimub 7–8 liikmelistes võistkondades. Gruppidele jagatakse kaardid ning 1,5 tunni jooksul tuleb leida vastuseid erinevatele küsimustele, mis on enamjaolt seotud linnaruumis asuvate puudega. Küsimustest on tunni kirjelduses toodud ka näiteid: *Millised puud kasvavad Assauwe torni vastas või milline on Paksu Margareeta juures kasvava pirnipuu ümbermõõt jne*. Tundi pakutakse ajaperioodil maist-oktoobrini alates 4. klassist.

„Vara- ja raha vanas Tallinnas“ selgitab, kuidas keskaegses Tallinnas rikkust koguti ning mille peale raha kulutati ning mismoodi karistati rahalist kahju tekitanud kurjategijaid. Tund on mõeldud nii põhikooli- kui gümnaasiumiastmele, kindlat vanust eelistamata. Keskaega õpitakse 7. klassis ning gümnaasiumis 11. klassis. Siinkohal oleks soovituslik tutvuda just riikliku õppekavaga, sidumaks teemat konkreetsete õpitulemustega nii, et tunni eesmärk poleks vaid keskaegse eluolu illustreerimine. Sama on ka muuseumitunniga 8. –12. klassidele teemal „Suhted ja abielu vanas Tallinnas“, mis selgitab kesk- ja varauusaegset peremudelit.[122] „Keskaegne Tallinn ja linnaelanikud“ on tund, mida soovitatakse muuseumi esmakülastajatele. Paraku on tund nimekirja keskel ega hakka kohesel lugemisel silma. Nii ei täida see oma ülesannet ja õpetajatele ei pruugigi see soovitus silma hakata. Teisiti pole lugu ka tunniga „Keskaegsed kaupmehed“. Mõlemad programmid on ekskursioonile tuginevad. Linna elaniku elu tutvustaval programmil on lasteaedadele ja 1.–2. klassi õpilastele ette nähtud ka otsimismäng ja 4.–5. klassi õpilased vastavad ekspositsiooni põhjal küsimustele. Seega on erinevate vanuserühmade jaoks töötatud välja eakohased ülesanded. Keskaegsete kaupmeeste elu tutvustavale ekskursioonile järgneb sulega kirjutamise töötuba. Tund on mõeldud 3.–6. klassi õpilastele.[123] Linnamuuseumis on olemas keskaegse kaupmehemaja makett, mis võimaldab näitlikustada keskaegset elamut ning rääkida sisustusest ja elamistingimustest. „Keskaegne maja“ nimeline programm, mis on mõeldud 1.–5. klassi õpilasele, sisaldab lühiekskursiooni ja paberist keskaegse maja meisterdust. Noorematele, 1. ja 2. klassi õpilastele on ette nähtud aga kergem tuulelipu meisterdus.

[122] Tallinna Linnamuuseum: http://linnamuuseum.ee/linnamuuseum/programmid/lasteprogrammid/ Otsing 03.03.12.

[123] Tallinna Linnamuuseum: http://linnamuuseum.ee/linnamuuseum/programmid/lasteprogrammid/ Otsing 03.03.12.

Muuseumil on olemas Tallinna makett, mida kasutatakse programmis „Arheoloogia eri“. Programm on loodud 4.–12. klassile ning tunni jooksul tutvustatakse lisaks arheoloogilisi leide. Nimetatud tund võiks sobida gümnaasiumiastmele, kus II kursuse „Eesti ajalugu I (kuni 16. ja 17. sajandi vahetuseni)“ raames tulevad teemaks ajalooallikad muinasajal.[124] Programmis „Rävala“ jutustatakse legende Ülemiste vanakesest, Vanast Toomasest, sellest kuidas Tallinn nime sai ja lugusid Balthasar Russowi Liivimaa kroonikast. Tunni teises osas mängitakse lauamängu, milles tuleb leida tähtsamaid vanalinna hooneid ning tänavaid. Tund on sobilik 4.–7. klassidele.[125] Legendide jutustamine on heaks meetodiks just noorematele klassidele, tutvustamaks neid ajalooga. Samuti on sellel tunnil mänguline pool, mis ilmselt eeldab grupitööd. Õpilasi saavad harjutada koostööd ning eelnevalt omandatud teadmisi praktiliselt kinnistada. Muuseum pakub võimalust tellida loengu relvastusest keskajal, milles 3.–12. klassi õpilastel on võimalik tutvuda keskaegsete turviste, kilpide ning mõõkade koopiatega. Sellest võiks eeldada, et lisaks näitlikustamisele saavad õpilased esemeid ka katsuda. [126]

Programm „Kostüümid ja kombed keskajal“ annab ülevaate keskaegsetest seisustest ning nende riietusest. Tunnis tutvutakse ka erinevate käsitööaladega ning uurida saab keskaegsete riiete koopiaid. Tund on mõeldud kõigile kooliastmetele. Ekskursioonile on võimalik juurde tellida töötuba, kus 8. –10. aastased lapsed saavad valmistada keskaegseid peakatteid ja 8.–18. aastased punuvad vöösid.[127] Siinpuhul on seotud jällegi ekskursioon ja praktiline tegevus.

Tagasiside Linnamuuseumilt[128]

Linnamuuseumi muuseumipedagoogi Ade Lehtse tagasisidest selgus, et muuseum *ilmselt on* kooli haridus toetav ja rikastav. Samas pole see vastus kuigi kindlameelne. Muuseumitundide eesmärgid on seotud muuseumi kogude tutvustamisega, mis annavad aimu Tallinna ajaloost. Seega puuduvad selged eesmärgid formaalhariduse rikastamiseks. Siiski arvestatakse muuseumitundide loomisel erinevate kooliastmete ainekavasid. Näiteks tuuakse 5. ja 7. klassi, kus õpitakse keskaega ning muuseumikülastus peaks seda *toetama, illustreerima ja kinnistama*. Algklasside puhul on mõeldud inimeseõpetuse tundidele ning mainitakse ära ka

[124] Tallinna Linnamuuseum: https://www.riigiteataja.ee/aktilisa/1140/1201/1002/VV2_lisa5.pdf Otsing 23.03.12.
[125] Tallinna Linnamuuseum: http://linnamuuseum.ee/linnamuuseum/programmid/lasteprogrammid/ Otsing 03.03.12.
[126] Tallinna Linnamuuseum: http://linnamuuseum.ee/linnamuuseum/programmid/lasteprogrammid/ Otsing 03.03.12.
[127] Tallinna Linnamuuseum: http://linnamuuseum.ee/linnamuuseum/programmid/lasteprogrammid/ Otsing 03.03.12.
[128] Lisa 5. Kuidas Tallinna Linnamuuseum toetab formaalharidust?

keelekümblus, mille kohta leiab infot venekeelsete programmide alt. Uusi muuseumitunde lisandub aastas juurde 2–3 ning ajutiste näituste raames luuakse samuti programme.

Küsitlusest selgus, et keskaegset Tallinna tutvustavad ekskursioonid on koolide seas populaarsemad kui muuseumitunnid. Nimetatakse ära ka kolm populaarsemat muuseumitundi - tüdrukute seas „Kostüümid ja kombed keskaegses Tallinnas" poiste seas „Relvastusest keskajal" ja „Pesu ajalugu" tekstiilitudengite seas. Sellest võib järeldada, et tehakse koostööd ka ülikoolidega. Kahjuks puudub muuseumil selge statistika, millised sihtrühmad neid kõige enam külastavad. Seetõttu anti vastuseks kõik vanuseastmed. Pedagoogi sõnul on koolitundidest on võetud eeskujuks. Nagu analüüsi käigus juba selgus kasutatakse teadmiste kontrollimiseks ja kinnistamiseks töölehti. *Muuseumitunnid pakuvad muidu rohkem mängulisi võimalusi kui koolitunnid -grupitööd, rollimänge, lauamänge, otsimismänge ekspositsioonid, erinevaid töötubasid jne.*

Linnamuuseum paistab silma koolidega koostöö osas. Rahvusvaheliste projektide raames on koostööd tehtud VHK-ga, Prantsuse Lütseumiga, Tallinna Kunstikooliga ja 21. keskkooliga, aga ka vene koolidega nagu Mustjõe Gümnaasium või Mustamäe Humanitaargümnaasium. Lisaks koolidele tehakse koostööd EKA-ga kogude tutvustamise ja suvepraktika näol ja Mainori Kõrgkoolis tekstiili eriala õpilastega. Eriprogramme pakutakse ka Heleni Koolile ja Püha Miikaeli Koolile.*"* On näha, et koolidega on loodud isiklik kontakt ning ilmselt kajastub see ka muuseumikülastustes. Ka õpetajate koolitusega tegeletakse Linnamuuseumis regulaarselt. Iga sügis tutvustatakse õpetajatele uusi programme. Õpetajatele on pakutud võimalust tutvuda ka uute näitustega, aga huvi selle vastu on olnud vähene. Muuseumiprogramme on tutvustatud ka Tallinna Ülikooli ajaloo ja ühiskonnaõpetuse õppekava tudengitele, kes õpivad tundma muuseumipedagoogika võimalusi didaktika õppemeetodite kursuse raames.

2.2.2. Tallinna Linnamuuseumi filiaal Kiek in de Kök

2010. aastal taasavatud Tallinna Linnamuuseumi filiaal Kiek in de Kök pakub uut ekspositsiooni teemal „Ajarännak. Tallinn 1219–2219", mis innovatiivsete tehnikalahendustega tutvustab Tallinna tekke- ja kujunemislugu, kaitserajatiste ajalugu ja tähtsamaid sõdu. Kiek in de Köki muudavad omanäoliseks ja atraktiivseks 17.–18. sajandist

pärinevad Bastionide käigud, kuhu korraldatakse eelregistreerimisega ekskursioone.[129] Muuseumile esitatud küsimustikust selgub, et koolid eelistavad muuseumitundidele hetkel just ekskursiooni bastionikäikudes. Muuseumi poolt põhjendatakse seda järgnevalt: *tegu on uue turismikohaga, mis tundub põnev, meelelahutuslik ja atraktiivne.*[130] Seega on üks osa muuseumi külastusest selgelt ekskursioonile orienteeritud ning ka õpetajad ise soovivad saada pigem ülevaadet muuseumist, kui saavutada kindlaid õpitulemusi.

Haridusprogramme on Kiek in de Kökis kuus. Üks muuseumitund maksab Kiek in de Kökis 3,20 eurot ja kestab keskmiselt 1–1,15 tundi. Enamus tundide sihtrühmaks on põhikooli õpilased. „Jalutuskäik tornis“ on kodulehel rõhutatult esile tõstetud ning selle peamine eesmärk on muuseumi tutvustamine. Tund on sobilik II kooliastmest gümnaasiumini välja ning tutvustab Kiek in de Köki torni ja kõiki kuute korrust. *...räägime Tallinna eelloost, linnamüürist ja bastionitest, kuritööst ja karistustest, linna laastanud sõdadest ja näljahädadest.* Õpilastele tutvustatakse ning lastakse lähemalt uurida relvastust, mis pärineb 14.–20. sajandist. Programmi lõpus täidetakse küsimuslehti või toimub otsimismäng. Ilmselt saab õpetaja seda ise otsustada, sest otsimismäng teeb tunni 15 minutit pikemaks.

„Mitu torni on Tallinna linnamüüris?“ on ekskursiooni põhine tund I kooliastmele, mille käigus tutvutakse Tallinna linnamüüri eesmärgi ja kaitsmismeetmete aga ka legendidega. Tunnile lisandub jällegi otsimismäng tornis. Sama teemat käsitleb tund „Relvad läbi aegade“, mis kattub osaliselt nii eelnevaga kui tunniga „Jalutuskäik tornis“. Erinevuseks on võimalus tunni lõpus relvasimulaatorit proovida.[131] Nimetatud tunde on raske ühegi õpitulemusega siduda, sest eesmärgiks on pigem ekspositsiooni tutvustus, kui õppetöö toetamine.

„Kuritöö ja karistus vanas Tallinnas“ on muuseumitund põhikoolile ja gümnaasiumile, mis annab ülevaate kohtumõistmisest ja karistamisest vanas Tallinnas. Tundi ilmestab ekspositsioon karistusvahenditest, lood ning fotod karistusviisidest Euroopas. Tund lõppeb valikvastustega viktoriiniga.[132] Samasse valdkonda võiks kuuluda põhikooli lõpuklassidele pakutav tund „Epideemiad ja näljahädad vanas Tallinnas“, mille käigus jagatakse teavet keskajal Tallinna laastanud tõvede kohta ning kuidas neid raviti. Tunnis kasutatakse slaidide näitamise meetodit, millega enamus õpilasi koolis juba tuttavad on. Tunni praktilises osas

[129] Kiek in de Kök: http://linnamuuseum.ee/kok/bastionide-kaigud/ Otsing 03.03.12.
[130] Lisa 6. Kuidas Kiek in de Kök toetab formaalharidust?
[131] Kiek in de Kök: http://linnamuuseum.ee/kok/programmid/ Otsing 03.03.12.
[132] Kiek in de Kök: http://linnamuuseum.ee/kok/programmid/ Otsing 03.03.12.

valmistatakse keskaegne ravimikotike. Muuseumitunnis „Õpime tundma vappe“ kasutatakse samuti slaide ning praktilise tegevuse käigus kujundatakse oma vapp. Tunnis tutvutakse heraldikaga ning lähemalt rüütliperekonna vappidega. Muuseumitundi pakutakse põhikoolile, aga keskaegne rüütlikultuur on teemaks ka gümnaasiumi 11. klassis, seega võiks seda tundi kohandada ka gümnaasiumiastmele.[133]

Eraldi tuuakse kodulehel välja orienteerumismäng, nii nagu Linnamuuseumiski. Orienteerumismängu nimi on „Tallinna legendid ja tõsielu“. Mängu pikkus varieerub marsruudi valikust. Mäng võib kesta 45–105 minutini. Orienteerumismäng on *mõeldud põhikooli ja gümnaasiumiõpilastele, mille käigus tutvutakse ajalooliste paikade ja hoonetega Toompeal ja all-linnas.* Territoorium, mida mäng hõlmab on Toompea, Raekoja plats ning ka all-linn.[134] Orienteerumismängu võluks on aktiivne tegevus ajaloolises keskkonnas. Muuseumilt telliti 2011. aastal 30 orienteeriumismängu. Seega on tegemist koolidele atraktiivse programmiga. Orienteerumismängude korraldamise eesmärgiks ja põhjenduseks toob muuseum Tallinna vanalinna ajaloo ning tähtsamate ajalooliste objektide tundma õppimise. *Nende korraldamine on välja kasvanud orienteerumismängudest Bastionikäikudes ning hiljem laienenud all-linna ja Toompeale, kujunedes meie muuseumi traditsiooniks.*[135]

Tagasiside Kiek in de Kökilt[136]

Küsitluse põhjal võib järeldada, et muuseum peab end kooli haridust rikastavaks ja toetavaks muuseumiks. Seda põhjendatakse sellega, et muuseumi ekspositsioon võimaldab üldhariduskoolidel ajaloo ja eriti Tallinna linna ajaloo teemadel teadmisi saada.

Muuseumitundide eesmärgiks tuuakse koolis õpitavate teemade *süvendamine ja avardamine*, mille käsitlus võib jääda õppeprogrammi tõttu pinnapealseks. Lisaks pakub muuseumitund võimalusi end *nähtavaks teha*. Muuseumis jälgitakse erinevate kooliastmete ainekavu, millega majanduslike ressursside piires arvestada püütakse. Küll pole muuseumitundide loomisel koolitunde ning seal kasutatavaid metoodikaid eeskujuks võetud. Seda põhjendusel, et muuseumil on avaramad võimalused tunni loomiseks kui koolil. Kiek in de Kökis pole õpetajate koolitusega veel väga palju tegeletud, kuid see tegevusvaldkond on välja

[133] Kiek in de Kök: http://linnamuuseum.ee/kok/programmid/ Otsing 03.03.12.
[134] Kiek in de Kök: http://linnamuuseum.ee/kok/orienteerumismangud/ Otsing 03.03.12.
[135] Lisa 6. Kuidas Kiek in de Kök toetab formaalharidust?
[136] Lisa 6. Kuidas Kiek in de Kök toetab formaalharidust?

arendamisel. Küll on tehtud projektipõhist koostööd Vanalinna Hariduskolleegiumi ning Pelgulinna Gümnaasiumiga.

Kiek in de Kökis proovitakse aasta jooksul luua 1–3 uut programmi, mis võivad olla tähtpäeva põhised. Samuti lisatakse, et jooksvalt täiendatakse olemasolevaid programme. Muuseumi enim külastatud tundideks on "Jalutuskäik tornis" ning "Kuritöö ja karistus". Muuseumipoolne selgitus sellele puudub. Kõige rohkem külastab muuseumi II ja III kooliaste.

2.2.3. Eesti Ajaloomuuseum

Eesti Ajaloomuuseum hõlmab endas kolme muuseumit: Suurgildi hoonet, Maarjamäe lossi ja selles asuvat Fotomuuseumit. *Kui Sind huvitab Aeg ja Inimene. Kui Sa tahad teada, kuidas kõik kunagi alguse on saanud. Kui Sind huvitab tegelik elu faktide taga. Kui Sa usud, et suur Ajalugu on ka Sinu lugu, siis...* Selliste suurte sõnadega kutsutakse Ajaloomuuseumit külastama. Kodulehel tutvustatakse haridusprogramme, kui harivaid ja elamuslikke, nii koolidele kui täiskasvanutele. Tähtis on märkida, et kodulehel pakutakse välja ka varianti avaldada oma ideid ja soove muuseumiprogrammide osas.[137]

Info muuseumiprogrammide sisu kohapealt on minimaalne. Suurgildi ekspositsioon on uus ja kutsuv, pakkudes tunde, mis tutvustavad Eesti ajaloo erietappe kõigile vanuseastmetele.[138] Uus püsiekspositsioon Visa hing. 11 000 aastat Eesti ajalugu keskendub eestlaste erakordsusele ning ajaloo suursündmustele.[139] Seega oleks teemakäsitluse poolest ekspositsioonile loodavaid muuseumitunde võimalik formaalharidusega siduda. Grupi optimaalne suurus on tundide külastamisel 25 õpilast ning programmi pikkused on keskmiselt 1–1,5 tundi. Tundide tutvustused pole konkreetselt kooliastmete järgi liigitatud. Pakkumised põhikoolile, gümnaasiumile aga ka algkoolile on esitatud korrapäratult.[140]

---

[137]Eesti Ajaloomuuseum: http://www.ajaloomuuseum.ee/et/opi Otsing 23.03.12.
[138]Eesti Ajaloomuuseum: http://www.ajaloomuuseum.ee/et/haridusprogrammid-koolidele/suurgildi-hoones/562-haridusprogrammid-koolidele-suurgildi-hoones Otsing 23.03.12.
[139] Eesti Ajaloomuuseum: http://www.ajaloomuuseum.ee/et/uudised/445-suurgildi-renoveerimine Otsing 23.03.12.
[140] Eesti Ajaloomuuseum: http://www.ajaloomuuseum.ee/et/haridusprogrammid-koolidele/suurgildi-hoones/562-haridusprogrammid-koolidele-suurgildi-hoones Otsing 23.03.12.

Haridusprogrammide kohta on kodulehel üldistatult öeldud, et need aitavad mõista Eesti ajalugu, arheoloogiat, keskaegset linnakultuuri ja relvastuse ajalugu. Lisaks haridusprogrammidele on Suurgildis laste ja noorte ajaloohuvi tekitamiseks loodud eksperimentaarium ehk muuseumi hariduskeskus, mis võimaldab lastel omapäi ajaloo teemasse süveneda.[141] Intervjuust Triin Siineriga selgus, et hariduskeskust kasutatakse rohkelt muuseumitundide läbiviimisel aga ka üksikkülastajate jaoks on tegemist põneva kohaga.[142] Lisaks pakutakse kodulehel avastamiseks kahe muuseumitunni töölehti, mis võimaldavad õpetajal nendega eelnevalt tutvuda ja õpilasi muuseumikülastuseks ette valmistada. Töölehtede koostamisel võiks arvestada ka võimalusega, et õpetaja saaks neid ka tunnis lisamaterjalina kasutada.[143] Samuti on kodulehel võimalik mängida ajaloomänge ning peagi lahendada viktoriini. Ilmselt plaanitakse ülesse riputada ka relva simulatsioon, mida hetkel saab uurida muuseumi ekspositsioonis. Kindlasti on tegemist põneva asjaga, mis aitaks tekitada huvi ajaloo vastu. [144]

Suurgildis pakutakse nelja muuseumitundi. Programmis „Mis on ajalugu?“ tegeletakse mineviku uurimise ja ajalooallikatega. Otsitakse vastuseid küsimustele nagu kuidas saab minevikust ajalugu ja kes on ajaloolane. Arutletakse teemal kas asjad räägivad meile minevikust. Tunni tutvustus on üsna minimaalne ning ei anna võimalust õpetajal selle põhjal konkreetseid järeldusi teha, milliseid õpitulemusi tunni käigus saavutatakse. Tundi saavad külastada nii põhikooli kui gümnaasiumi õpilased.[145] Muuseumitund võiks toetada ajaloo algõpetuse õpetamist, mis algab viiendast klassist. Näiteks tegeletakse 5. klassis teemablokiga „Ajalooallikad”, kus õpilane peab omandama erinevad allikatega seotud õpitulemusi.[146]

Muuseumitund „Arheoloogi seitse ametit“ tutvustab põhikooli- ja gümnaasiumiastmele arheoloogiat, andes aimu arheoloogi põhitööst ja tema nö seitsmest ametist, mida õpilased ka proovida saavad. Seegi kitsa teemakäsitlusega tund on nii põhikoolile kui gümnaasiumile.[147] Tund võiks toetada jällegi ajaloo algõpetust. Samuti võiks see sobida gümnaasiumi õpilastele,

---

[141] Eesti Ajaloomuuseum: http://www.ajaloomuuseum.ee/et/opi Otsing 23.03.12.
[142] Triin Siineri intervjuu (03.04.2012) Sireli Uusmaa valduses.
[143] Vaata peatükk 3.
[144] Eesti Ajaloomuuseum: http://www.ajaloomuuseum.ee/et/avasta Otsing 25.04.12.
[145] Eesti Ajaloomuuseum: http://www.ajaloomuuseum.ee/et/haridusprogrammid-koolidele/suurgildi-hoones/562-haridusprogrammid-koolidele-suurgildi-hoones Otsing 03.03.12.
[146] 1) teab, et mineviku kohta saab teavet ajalooallikatest; 2) töötab lihtsamate allikatega; 3) kasutab kontekstis ajalooallikatega seonduvaid mõisteid kirjalik allikas, suuline allikas, esemeline allikas. Riigi Teataja: https://www.riigiteataja.ee/aktilisa/1140/1201/1001/VV1_lisa5.pdf Otsing 03.03.12.
[147] Eesti Ajaloomuuseum: http://www.ajaloomuuseum.ee/et/haridusprogrammid-koolidele/suurgildi-hoones/562-haridusprogrammid-koolidele-suurgildi-hoones Otsing 03.03.12.

kes I kursuse „Üldajaloo” osa alguses tegelevad antiikajaga ning sellega, kuidas vanade tsivilisatsioonide kohta andmeid saadakse.[148] Samuti sobiks see täiendama II kursuse „Eesti ajalugu I (kuni 16. ja 17. sajandi vahetuseni)“ alguse tunde, kus tegeletakse esiajalooga ning muinasaja allikatega.[149]

Algklassidele suunatud tund kannab põnevat nime „Loheretk“, mis kujutab endas lohe jälgedes kulgevat otsimismängu.[150] Tunni eesmärk on anda ülevaade tervest muuseumist, tehes seda abistava töölehega.[151] Nimetatud muuseumitund võimaldab tuua muuseumisse ka väiksemaid lasteaia lapsi, kes muidu harva ajaloomuuseumisse sattuvad.[152] Tegemist on mängulise ekskursiooniga, kus lapsed on aktiviseeritud ja töötavad kaasa. Tööleht võimaldab tundi läbi viia grupi- kui ka individuaalse tööna.

„Eesti esimesed“ on tund jällegi nii põhikooli- kui gümnaasiumiastmele, mis käsitleb Eesti kino ajalugu. *Programmis keskendume esimestele katsetustele nagu esimene kinoseanss, esimene filmiülesvõte, esimene mängufilm jne. Vaatame ja analüüsime filme ning grupitöödena lavastame lühikesi tummfilme.* Tegemist on praktilise tunniga, mida pakub Eesti Filmimuuseum, mis on osa Maarjamäe lossist.[153] Tund sobiks III kooliastmele ja vanematele, seda nii kultuuriajaloo ja ka teema mõistmise kohapealt. Lisaks arendab see ka analüüsimisvõimet ning võimaldab käsitleda filmi kui ajalooallikat.

Nii Suurgildis kui Maarjamäe lossis pakutakse ka ekskursioone. Kui Maarjamäe lossi kohta leiab lausa teemadena välja toodud ekskursioone siis Suurgildis neid pole. Võimalus on tellida konkreetset Eesti ajaloo etappi tutvustavaid ekskursioone: „Võim ja valitsus – Eesti riigi lugu“, „Hea elu- eestimaalaste elust ja olus läbi 90 aasta“, „Vaimu jõud – eesti meelest ja keelest läbi sajandi“, „Võitlus ja vastupanu – iseolemise tahe“[154]. Nii nagu Suurgildis pakutakse ka Maarjamäe lossis nelja muuseumitundi, mille ülevaade kodulehel on märksa sisukam kui Suurgildi muuseumitundide puhul. Lisaks tuuakse välja ka tundides tasutatavat

[148] Riigi Teataja: https://www.riigiteataja.ee/aktilisa/1140/1201/1002/VV2_lisa5.pdf Otsing 23.03.12.
[149] Riigi Teataja: https://www.riigiteataja.ee/aktilisa/1140/1201/1002/VV2_lisa5.pdf Otsing 23.03.12.
[150] Eesti Ajaloomuuseum: http://www.ajaloomuuseum.ee/et/haridusprogrammid-koolidele/suurgildi-hoones/562-haridusprogrammid-koolidele-suurgildi-hoones Otsing 03.03.12.
[151] Lisa 11. Muuseumitunni „Loheretk” vaatlus.
[152] Triin Siineri intervjuu.
[153] Eesti Ajaloomuuseum: http://www.ajaloomuuseum.ee/et/haridusprogrammid-koolidele/haridusprogrammid-filmimuuseumis Otsing 03.03.12.
[154] Eesti Ajaloomuuseum: http://www.ajaloomuuseum.ee/et/ekskursioonid/maarjamaee-lossis Otsing 03.03.12.

metoodikat. Tunnitasu on üks euro osavam kui Suurgildis, 2 eurot. Grupi keskmine suurus on 20–25 last ja tundide pikkus 1,5–2 tundi.[155]

Programmi „Hüvasti, Charlie!“ oli võimalik valida septembrist novembri keskpaigani 2011. Informatsioon tunni on kohta on üleval aga ka 2012 aastal ning pole selge, kas see on siiani toimuv programm. Tund on mõeldud 9.–12. klassidele ja tegemist on Eesti Ajaloomuuseumi poolt loodud rändnäituse jaoks loodud tunniga. *...saab tutvuda 20 aastat tagasi toimunud pöördelise tähtsusega sündmustega – kommunismi lõpu ja Euroopa ühendamise looga.*[156] Tund on ülesehitatud töölehtedele ning ära mainitakse ka arutelu kasutamine. Tunni kirjeldus on ülevaatlik ning võimaldab ajalooõpetajal juba oluliselt lihtsamini õpitulemusi tunni sisuga seostada. Näiteks sobib see tund toetama gümnaasiumi astme V kursusel „Lähiajalugu II – Eesti ja maailm 20. sajandi II poolel käsitletavaid teemasid.”[157]

Muuseumitund „Vabadusest ja vabadussõjast“ keskendub Eesti Vabadussõja sündmustele 1918–1920. Tunnis kasutatakse ajalooallikatena sõdurikirju ja fotosid ning grupitööd.[158] 9. klassis õpitake Lähiajaloo raames teemablokis „Maailm kahe maailmasõja vahel 1918–1939” Eesti Vabadussõda ja sündmusi.[159] Riikliku õppekava järgi oleks see tund sobilik gümnaasiumi astme IV kursuse „Lähiajalugu I- Eesti ja maailm 20. sajandi esimesel poolel” raames, toetades mitmeid õpitulemusi: *Õpilane teab Eesti Vabadussõja sündmusi ning kirjeldab sõja käiku kaardi alusel.*[160]

Muuseumitund pealkirjaga „Minu Eesti vabariik“ otsib vastuseid riigi kui mõiste tähendusele seostades teemat Eesti Vabariigi tähtsamate sündmusega. Programm on mõeldud jällegi nii põhikoolile kui gümnaasiumile. Huvitavaks lisaks on ära nimetatud meetodid, mida muuseumitunnis kasutatakse. Need on grupitöö, väitemäng ja iseseisev töö. Kitsama teemaga tegeleb tund „Eesti lipp“ andes õpilastel võimaluse tutvuda sini-must-valge trikoloori looga. Õpilastele selgitatakse lipu saamislugu ja tähtsust tänapäeval.[161] Siingi tunnis kasutatakse

---

[155] Eesti Ajaloomuuseum: http://www.ajaloomuuseum.ee/et/opi Otsing 03.03.12.
[156] Eesti Ajaloomuuseum: http://www.ajaloomuuseum.ee/et/haridusprogrammid-koolidele/haridusprogrammid-maarjame-lossis/297-haridusprogrammid-koolidele Otsing 03.03.12.
[157] Riigi Teataja: https://www.riigiteataja.ee/aktilisa/1140/1201/1002/VV2_lisa5.pdf Otsing 23.03.12.
[158] Eesti Ajaloomuuseum: http://www.ajaloomuuseum.ee/et/haridusprogrammid-koolidele/haridusprogrammid-maarjame-lossis/297-haridusprogrammid-koolidele Otsing 03.03.12.
[159] Riigi Teataja: https://www.riigiteataja.ee/aktilisa/1140/1201/1001/VV1_lisa5.pdf Otsing 03.03.12.
[160] Riigi Teataja: https://www.riigiteataja.ee/aktilisa/1140/1201/1002/VV2_lisa5.pdf Otsing 23.03.12.
[161] Eesti Ajaloomuuseum: http://www.ajaloomuuseum.ee/et/haridusprogrammid-koolidele/haridusprogrammid-maarjame-lossis/297-haridusprogrammid-koolidele Otsing 03.03.12.

grupitööd ning töölehtede täitmist. Kaks viimast tundi toetavad jällegi Eesti ajaloo õpinguid ning annavad sellest ülevaate.

Tagasiside Eesti Ajaloomuuseumist[162]

Intervjuust Eesti Ajaloomuuseumi haridustöötaja Triin Siineriga selgus, et tema kui muuseumipedagoogi seisukohtade järgi peaks edastatud küsitluse rõhuasetus olema hoopiski teine: *tegelikult on põhiküsimus ju selles, kas kooli ainekava ja õppekorraldus võimaldab muuseumikülastust ja kui võimaldab, siis kas toetab muuseumiharidust kui mitteformaalset haridust.* Siiner ei näe muuseumipedagoogikat koolikeskselt vaid kui võimalust pakkuda ükskõik millisele külastajale tähendusrikast kogemust. *Ja kui see on koolilaste grupp, siis lähtun ma ikka sellest samast – inimlik kohtumine, mille eesmärk võiks olla huvi ja ajaloo üle arutlemise toetamine.* Seega ei mõtle ta muuseumitundide loomisel mitte nii väga õppekavadele kui sellele, millised teemad ekspositsioonist kõige enam külastajaid kõnetada võiksid.

Intervjuust selgus, et koolid külastavad Ajaloomuuseumi mõõdukalt, tung ei ole suur. Pigem on koolide tähtsus muuseumi külastajatena neljandal kohal ning sellest tulenevalt pööratakse ka haridusprogrammidele vähem tähelepanu. Kuna Ajaloomuuseumis on üks muuseumitund suunatud üldjuhul kõikidele kooliastmetele, kohandatakse see vastavalt vanusele erineva tasemega ülesannete ja rõhuasetustega. Tundides on vähesel määral ka koolis kasutusel olevaid õppemeetodeid nagu töölehed või grupitöö. Siineri sõnul küsivad õpetajad ikka, et kas muuseumitunnis on olemas töölehed ning tihti peetakse külastuse juures vajalikuks hindelist väljundit. See pole aga tema meelest muuseumis vajalik. Muuseumitundide eesmärgiks peab Siiner küsimuste tekitamist ning arutelu. Tähtis on, et õpilane mõtleks kaasa ning julgeks arvamust avaldada. Seetõttu ei ole Siineri muuseumitunnid mitte faktipõhised, vaid võimaldavad õpilastel ise seisukohti luua. Ajaloomuuseumis on pakutud võimalus avaldada soovi, millisel teemal muuseumitundi vajatakse. Seda kasutatakse aga siiski vähe, ilmselt seetõttu, et õpetajatel puudub ülevaade, mida muuseumi ekspositsioon endast kujutab/võimaldab. Siiski on soovi avaldatud ning sellele tullakse alati vastu.

Hetkel ei tee Ajaloomuuseum koostööd ühegi kooliga. Küll on välja töötamisel võimalik koostöö Rocca al Mare kooliga. Siiner leiab, et koostöö kooliga on vajalik, aga initsiatiiv peab

[162] Triin Siineri intervjuu.

tulema kooli poolt, muidu see ei rakendu. Varasemalt on Siiner loonud rändekspositsioone, mis koolidele perioodil 2007–2008 pakuti. Need oli väga menukad ning igati vajalikud. Näituseid oli kaks: „Eesti lipp" ja „Eesti vapp". Koolidel oli võimalik nende juurde ka programme tellida. Kootöö muuseumi ja kooli vahel toimis väga hästi ning rändnäitused osutusid populaarseks. Siineri sõnul tasub selliseid asju kindlasti korraldada, sest koolid on taolistest projektidest väga huvitatud. Nii saab laiendada ka koolivõrgustikku ning tutvusi õpetajatega.

2.2.4. Eesti Panga muuseum

Eesti Panga muuseumil peaks olema ühiskonnaõpetust toetav roll. Muuseumis tutvustatakse Eesti raha ajalugu, lisaks raha rolli ühiskonnas ning Keskpanga tegevust. Tegemist on teemadega, mida nii 9. kui 12. klassis käsitletakse. Muuseum oleks väga heaks vahelduseks tunnitööle ning võimaldaks õpilastele keerulist rahapoliitika ning majanduse teemasid näitlikumalt ja praktilisemalt õppida.[163] Hetkel ei paku muuseum ühtegi muuseumitundi, küll on võimalik tellida ekskursioone ning need on gruppidele tasuta, võimaldades muuseumikülastust kõigile õpilastele. [164]

9. klassi ühiskonnaõpetuses käsitletakse teemat „Majandus" ning üheks õpipädevuseks, mida õpilane peab omandama ja mida muuseum saaks toetada on: *iseloomustab tänapäeva turumajanduse põhimõtteid, ettevõtluse ja riigi rolli majanduses; selgitab maksustamise eesmärke, teab Eestis kehtivaid makse, üksikisiku õigusi ja kohustusi seoses maksudega.*[165] Muuseum saaks toetada gümnaasiumiastmes teise kursuse käigus õpitavat teemat „Ühiskonna majandamine".[166] Lisaks on muuseumis varakamber, kus asub raha valmistamisele pühendatud väljapanek.[167] Raha teemat käsitletakse nii ajaloos kui ühiskonnaõpetuses.

Tagasiside Eesti Panga muuseumilt[168]

Muuseum vastas küsitlusele ning andis lisainfot muuseumis toimuvast haridustööst. Eesti Panga muuseum näeb end ühiskonnaõpetuse ainekava rikastava muuseumina. Põhjenduseks

[163] Eesti Panga muuseum: http://www.eestipank.ee/pub/et/press/muuseum/ Otsing 04.03.12.
[164] Eesti Panga muuseum: http://www.eestipank.ee/pub/et/press/muuseum/yldinfo/ Otsing 04.03.12.
[165] Riigi Teataja: https://www.riigiteataja.ee/aktilisa/1140/1201/1001/VV1_lisa5.pdf Otsing 04.03.12.
[166] Riigi Teataja: https://www.riigiteataja.ee/aktilisa/1200/9201/1002/VV2_lisa5.pdf Otsing 04.03.12.
[167] Eesti Panga muuseum: http://www.eestipank.info/pub/et/press/muuseum/ Otsing 04.03.12.
[168] Lisa 7. Kuidas Eesti Panga muuseum toetab formaalharidust?

tuuakse Eesti Panga seotus Eesti Vabariigi sünni ja ajalooga. Hetkeseisuga pakutakse muuseumis ainult ekskursioone, küll selgus küsitlusest, et välja on töötatud neli muuseumitundi, mida pole veel rakendatud. Kahjuks ei põhjendata, miks seda veel tehtud pole. Praegu pakutavate ekskursioonide eesmärgiks tuuakse keskpanga tegevuste ning rolli teadlikkuse tõstmist ning Eesti raha ajaloo säilitamist ja esitlemist. 32 haridusasutust on 2012. aasta kolme kuu seisuga külastanud Eesti Panga muuseumit.

2.2.5. Eesti Vabaõhumuuseum

Eesti Vabaõhumuuseum[169] on üks haruldasi õppekeskkondi Eestis. Tegemist on vabaõhuekspositsiooniga, mille eesmärgiks on võetud Eesti ajaloolise maa-arhitektuuri tüüpiliste ja parimate näidiste uurimine, kogumine ja tutvustamine. Muuseumisse kogutud objekte on erinevate funktsioonidega andmaks ülevaadet talurahva elust ajaperioodil 18.–20. sajandi kolmekümnendad aastad. Nii leiab muuseumist kiriku, kõrtsi, koolimaja, vallamaja, magasiaida, külapoe, seltsimaja veski ja pritsikuuri. Seega on loodud autentne Eesti küla.[170] Nimetatud *ajalooliselt tõepärane miljöö* on suurepäraseks võimaluseks arendada õpilaste empaatiavõimet ning aidata mõista Eesti eluolu ja kultuuri 18.–20. sajandi õppimisel. EVM-i pidada koolide seas populaarseks muuseumiks. 2009. aastal oli haridusprogrammide külastajaid 12 000, 2010. aastal 11 700 inimest, 2011. aastal 10 700 inimest. Küsitlusest selgus veel, et aastas tellitakse ligikaudu 500 muuseumitundi, mis on ühe muuseumi kohta hea näitaja.[171]

EVM pakub haridusprogramme peamiselt Kuie kool. Kuie kooli näol on tegemist huvitava õppekeskkonnaga - 19. sajandist pärinev ehe koolimaja, mis paiknes Järva-Jaani kihelkonnast on saanud hariduskeskuseks. EVM pakub haridusprogramme nii lasteaedadele, koolidele, kui täiskasvanutele.[172] Tunnid jagunevad kaheks: hooajalised ning aastaringsed. Hooajalised tunnid on enamjaolt seotud rahvakalendri tähtpäevadega. Tunnikirjeldused on lühikesed ega anna tihtipeale selget ülevaadet, mida tund sisaldab. Samuti pole ära toodud, milliseid õppeained tunnid täiendavad. Vabaõhumuuseumis pakutavate haridusprogrammide pikkus on

[169] Edaspidi lühendina EVM.
[170] Eesti Vabaõhumuuseum: http://www.evm.ee/id/13/ Otsing 04.03.12.
[171] Lisa 8. Kuidas EVM toetab formaalharidust?
[172] Eesti Vabaõhumuuseum: http://www.evm.ee/id/181/ Otsing 04.03.12.

keskmiselt 1–2 tundi. Soovitatav grupisuurus on 25 inimest. Muuseumitundide piletihinnaks on tavatunni külastamisel 3,2 eurot. [173]

Muuseumi hooaeg algab paralleelselt kooliaasta algusega. Hooaegseid haridusprogramme on 2011–2012. aastal EVM-is lausa 21. Keskmiselt kestab hooajaline programm nädala aega ja seotud rahvakalendri tähtpäevadega. Septembrikuu graafik oli muuseumis tihe. Ühtekokku pakuti viit hooajalist programmi, mis ka teineteist täiendasid. EVM-is on võimalik võtta täiendprogramme. Täiendprogrammid on teineteist täiendavad tunnid, mis loovad tervikpildi käsitletud teemast.[174] See on midagi täiesti omanäolist, mida teised muuseumid ei paku. Täiendprogrammide soovitused on toodud ära muuseumitundide kirjelduste juures. Selliseid muuseumitunde on seitse. Küsitluse tagasisidest selgub, et täiendprogrammide eesmärgiks on kahe teineteist täiendava sisuga programmi sidumine. Nii saab laps ühest teemast terviklikuma ülevaate. Samuti muudab see programmi külastuse soodsamaks ning võimaldab külastada samal päeval kahte programmi. *...seda võimalust ei kasutata sageli, kuna tähendab koolile siiski kahte erinevat muuseumikülastust ning on transpordikulude tõttu kulukas.*[175]

Hooajaline programm „Talupäevad" tutvustab kõikidele vanuseastmetele talupere argipäeva seoses sügiste toimingutega sada aastat tagasi. Muuseumis pakutakse võimalust ajarännakuks 200 aastat tagasi, kogemaks milline nägi välja koolitundi. Tund on sobilik õpilastele alates 5. klassist. Kaks tundi tegelevad leiva teemaga. „Leib keelel" lõimib omavahel eesti keele ja ajaloo ainetundi. Tunnis tegeletakse esinevate keelenditega nagu „vee ja leiva peal olema", „leibu ühte kappi panema" või „kroonu leival olema". Programmis „Viljaterast leivani" tehakse koos õpilastega läbi terve leiva valmistamisse protsess. Põneva koostööna pakuvad ühist tundi EVM ja Eesti Loodusmuuseum. See näitab, et muuseumide ühistööna on võimalik samuti muuseumitunde luua ning rikastada. Muuseumitunnis „Metsaelu. Elu metsas" otsivad 1. –3. klassi lapsed vastust küsimusele, kes elavad metsas.[176]

Muuseumitunde pakutakse nii kadri- ja mardipäeva raames, jõulude aga ka vastlate ning lihavõtete tähistamiseks. Tundide eesmärgiks on tutvustada ja edasi anda vanu traditsioone ning teadmisi, kuidas vanasti nimetatud pühasid tähistati. Tundide kirjeldused on äärmiselt minimaalsed ning pole selge, milliseid meetodeid ja tegevusi selle jaoks kasutatakse. Küll

[173] Eesti Vabaõhumuuseum: http://www.evm.ee/id/182/ ; http://www.evm.ee/id/183/ Otsing 04.03.12.
[174] Eesti Vabaõhumuuseum: http://www.evm.ee/id/183/ Otsing 04.03.12.
[175] Lisa 8. Kuidas EVM toetab formaalharidust?
[176] Eesti Vabaõhumuuseum: http://www.evm.ee/failid/evm_kuie_a3_2.pdf Otsing 25.04.12.

võib järeldada, et õpilastele õpetatakse sobilikku sõnavara ning võimaldatakse aktiivselt tunnis osaleda. Rahvapille tutvustatakse 1.–5. klassi õpilastele märtsikuus samanimelises tunnis. „Muuseumitund taluperest" võimaldab õpilastel kehastuda vanaks taluperemeheks ning rollimängu abil saada aimu tööjaotusest perekonnas.[177]

Maikuu on muuseumis jällegi äärmiselt programmide rohke. Ühtekokku pakutakse viite programmi, millest üks on ringkäik muuseumis. Tegemist on ekskursiooni põhise programmiga, mis annab ülevaate EVM-ist kui ühest suurest Eesti külast. Käsitöönädala raames tähistatakse muuseumis emadepäeva. Kunstiõpetajatele loob temaatiline nädal võimaluse viia õpilased 1.–12. klassini muuseumisse, et nad saaksid omandada uusi oskusi ning valmistada seejuures oma emale kingitus. Erinevatel päevadel toimuvad isesorti töötoad nagu viltimine, paberi valmistamine ja pakutrükk. Tegemist on tegevustega, mida enamus koolides praktiseerida ei saa. Maikuus toimub järjekordselt muuseumitund „Talupäevad", mille käigus pannakse koolieelikud kuni 12. klassi õpilasteni välja kevadisi talutöid tegema. Maikuu lõpust juuni alguseni pakutakse kahte uut hooajalist tundi „Suvi maal" ja „Jaanipäeva ootel". Muuseumitund „Suvi maal" on mõeldud lasteaedadele ja esimesele kooliastmele ning tutvustab talulaste töid ja tegemisi koolivaheajal. *Peamine töö oli karjaskäimine, mis suve edenedes üha igavamaks muutus. Õnneks oli igale karjalapsele antud osavad käed, kiired jalad, terane mõistus ning lõputu mängulust, mis ka kõige vihmasemal päeval päikese välja tõid.* Tunnis „Jaanipäeva ootel" tegeletakse Jaanipäeva kombestikuga. Muuseumitund sobib lasteaialastest gümnasistideni välja.[178]

Hooajalised programmid on suurel määral rahvakalendri tähtpäevi käsitlevad ning seeläbi toetavad formaalharidust juba puhtalt Eesti rahvakultuuri tutvustamisega. Konkreetsemateks näideteks võib tuua I kooliastme inimeseõpetust. Teemaks on „Mina ja kodumaa", mille käigus peab õpilane omandama järgmise õpitulemuse: *kirjeldab mardi- ja kadripäeva, jõulude ning lihavõttepühade rahvakombeid.*[179] 5. klassis õpitakse teemabloki „Eluolu" käigus *elu linnas ja maal, rahu ja sõja ajal, eluolu, tegevusalad, elamud, rõivastus, toit, kultuur ja traditsioonid, nende muutumine ajas.*[180] EVM tagaks oma olustiku ning hooaja haridusprogrammidega selle teemabloki jaoks vajaliku miljöö ning teadmised. Lisaks

[177] Eesti Vabaõhumuuseum: http://www.evm.ee/failid/evm_kuie_a3_2.pdf Otsing 25.04.12.
[178] Eesti Vabaõhumuuseum: http://www.evm.ee/failid/evm_kuie_a3_2.pdf Otsing 25.04.12.
[179] Riigi Teataja: https://www.riigiteataja.ee/aktilisa/1140/1201/1001/VV1_lisa5.pdf Otsing 04.03.12.
[180] Riigi Teataja: https://www.riigiteataja.ee/aktilisa/1140/1201/1001/VV1_lisa5.pdf Otsing 04.03.12.

õpitulemuste saavutamisele peab meenutama, et koolides on kombeks rahvakalendri tähtpäevi tähistada. EVM pakub selleks sobiliku võimaluse.

Aastaringseid programme on EVM-il neli. Kui hooajaliste tundide nimestikku kuulus „Koolitund 200 aastat tagasi", siis aastaringselt saab võtta tundi „Koolitund 100 aastat tagasi". Mõlemad tunnid kasutavad ära võimaluse, mille loob Kuie kool oma ainulaadse õppekeskkonnaga. Lapsed saavad asetada end õpilase rolli, kes käis koolis 100 aastat tagasi ning õppida usuõpetust, sulega kirjutamist, veerimist ja rehkendamist.[181] Kogemust pakutakse kõikides vanuseastmetes lastele ning tegemist on ühe populaarsema tunniga EVM-is.[182]

EVM-s on haridusprogrammide rikastamiseks kasutusele võetud ka lauamängud. Tunni nimeks on „Rahvuslikud lauamängud" ning tunni kirjelduse põhjal võib eeldada, et tunnis just lauamänge mängitaksegi. Programm on sobilik kõikidele kooliastmetele. Ülevaatliku pildi Eesti rahva tähtpäevadest, mida tähistatakse ka tänapäeval, pakub tund „Rahvakalendri aastaring". Muuseumitunnis „Käsitöö saja aasta eest" tutvutakse meeste ja naiste käsitööga nagu puutöö, villatöötlemine, kangakudumine.[183] See tund ei ole väga populaarne. Muuseum põhjendab seda sellega, et teema pole kaasajal aktuaalne. Kuna aga muuseumi missiooniks on käsitöö elushoidmine, siis *on kohustus talletada seda teavet ning oskusi.*[184]

Tagasiside Eesti Vabaõhumuuseumilt[185]

EVM peab end formaalharidust rikastavaks õppekeskkonnaks. Seda põhjendavad nad sellega, et pakutavad haridusprogrammid tegelevad rahvakalendri tähtpäevade tutvustamisega. *Saamas on ka muid teemasid, mis leiavad koolikavades käsitlus.* Kooliharidus rikastamine on ka üheks peamiseks muuseumitunni eesmärgiks, millele lisandub ka meelelahutuslik pool. Tundide loomisel ei arvestata küll konkreetsete õpitulemustega, kuid *iga programmi puhul on kirjas, millisele vanuseastmele see on sobilik. Programmijuht kohandab tunni raskusastet vastavalt vanusele ja keeletasemele.* EVM-i haridustöötaja on tundide loomise eesmärgil külastanud keelekümblusklasse ning võtnud teadmiseks õpetamise spetsiifikat. Kodulehelt ei selgu kahjuks, millised tunnid on mõeldud keelekümblusklassidele.

[181] Eesti Vabaõhumuuseum: http://www.evm.ee/id/183/ Otsing 04.03.12.
[182] Lisa 8. Kuidas EVM toetab formaalharidust?
[183] Eesti Vabaõhumuuseum: http://www.evm.ee/id/182/ Otsing 04.03.12.
[184] Lisa 8. Kuidas EVM toetab formaalharidust?
[185] Lisa 8. Kuidas EVM toetab formaalharidust?

2011. aasta enam külastatud programmid ning nende populaarsuse põhjused olid järgmised: 1) "Koolitund 100 aastat tagasi" - kuna koolides on teema "vanaaja kool", samuti tellitakse programmi sageli semestri või aasta lõpul; 2) Viljaterast leivani - kuna ühtib koolide leivanädalaga; 3) Suvealguse programm - kattub koolide, lasteaedade lõpupidudega ning ongi selleks puhuks välja töötatud. Kõige enam külastab EVM-i I kooliaste, aga ka teised kooliastmed on esindatud. Sellest tulenevalt on ka EVM-i sihtrühmaks põhiliselt lasteaia viimane aste kuni 4. klassini. Analüüsist ilmnes aga, et koolidele pakutakse EVM-is oluliselt rohkem tunde kui lasteaedadele. EVM-is värskendatakse hooajalisi programme paari aasta tagant, muutes nii nende sisu kui ülesehitust. Küll jääb hooajaliste programmide temaatika samaks. See on seotud rahvakalendri tähtpäevadega nagu mardipäev, kadripäev, jõulud, vastlad, lihavõtted jne. Aeg-ajalt lisandub ka uusi programme, näiteks 2011/2012 on EVM-il pakkuda kuus täiesti uut programmi. Hooajaliste ning aastaringsete programmide populaarsuse ja vajalikkuse suhet seletatakse rahvakalendri tähtpäevadega. Protsentuaalselt on muuseumi kavas hooajalisi programme (21 erinevat) rohkem, kui aastaringseid (5 erinevat).

EVM on pikaajaliselt teinud koostööd Rocca al Mare kooliga. 2010–2011 aastal tehti keeleõppe ja Eesti rahvakultuuri tutvustamise eesmärgil koostööd Mustjõe Gümnaasiumiga. Konkreetselt õpetajate koolitamisega EVM-is ei tegeleta, küll on aga lasteaedade õpetajad külastanud muuseumit rahvakultuuri või keeleõppe eesmärgil.

2.2.6. Eesti Tervishoiu Muuseum

Eesti Tervishoiu Muuseum annab läbi püsiekspositsiooni, näituste ja muuseumis toimuvate tegevustega Eesti meditsiini ajaloo alaseid teadmisi ning kujundab väärtushinnanguid.[186] Hoolimata sellest, et Eesti Tervishoiu Muuseum oli magistritöö kirjutamise hetkel suletud, pakuti koolidele võimalus muuseum hoopiski külla kutsuda. Tegemist on põneva ja samas hea võimalusega kooli ja muuseumi vaheliseks koostööks, seda eriti õppetöö rikastamise kohapealt. Õpetajatel on võimalus valida loengute, muuseumitundide kui erinevate õppefilmide vahel, mida muuseum pakub. Pakutud muuseumitundide seast leiab mitmeid sotsiaalainete aga eriti inimeseõpetuse õppimist rikastavaid programme.[187] Muuseumitunnid

[186] Eesti Tervishoiu Muuseum: http://www.tervishoiumuuseum.ee/abi Otsing 04.03.12.
[187] Eesti Tervishoiu Muuseum: http://www.tervishoiumuuseum.ee/muuseum Otsing 04.03.12.

kestavad keskmiselt 1 tund ning grupi suuruseks on 15 last. Tunni hinnaks ühele lapsele on 2–2,5 eurot.[188]

Eesti Tervishoiu muuseumi üheks oluliseks eesmärgiks on *inimeseõpetuse ja tervisliku eluviisi toomine külastajani kaasaegsete mulaažide, interaktiivsete eksponaatide ning näituste abil.* Kodulehel on ära mainitud, et alates 2000. aastast töötab muuseumis pedagoog, kelle ülesandeks on toodud teemade selgitamise roll, aga ka lisateadmiste jagamine soovitud teemadel.[189] See viitab muuseumipedagoogi rolli tähtsustamisele muuseumitöös.

Muuseumitunni „Päike nägi“ sihtrühmaks on lasteaialapsed ja I kooliastme õpilased. Tunni keskseks teemaks on hügieen ning kuidas selle eest hoolt kanda. Tundi täiendab mapp „Päike nägi“ värvimislehtedega, mis kinnistab tunnis õpitut. Lisaks saavad õpilased selle endale, andes võimaluse õpetajal tulemusi hinnata või kasutada seda tunnis lisamaterjalina. Tunni tutvustuses on lisatud veel, et kasutatakse slaide, mille pedagoog on välja töötanud.[190] Tund täiendab I kooliastme inimeseõpetuse tundi teemal „Mina ja tervis”, õpetades tervise eest hoolitsema.[191] Muuseumipedagoogi, Helena Orle sõnul töötab tundi hästi, sest lastele meeldib nendel teemadel rääkida ning tunni üheks lemmikuks osaks on koomiksilaadne slaidiprogramm.[192]

„Nägemata nähtud maailm“ on mitmeosaline tund, kus saab kuulata loengut, proovida praktilisi tegevusi nagu pimejoonistamist ning punktkirja. Lastele pannakse pähe silmaklapid ja antakse ülesandeks sobilike vahenditega joonistada. Tulemuse on alati ettearvamatu. Tunni tegevus toimub täielikus pimeduses. Teostatud joonistused saavad lapsed mälestuseks endale. *Pimejoonistamine arendab laste kuulmis- ja kompimismeelt.*[193] Tegemist on empaatiavõimet arendava tunniga, kus laps pannakse nägemuspuudega inimese rolli. Kuidas tema pimedana hakkama saaks? Selle küsimuse üle saavad tunnis mõtiskleda nii 1. klassi lapsed kui täiskasvanud.[194] Tund võiks toetada I kooliastme teema „Mina ja meie” õpitulemust, mille

[188] Eesti Tervishoiu Muuseum: http://www.tervishoiumuuseum.ee/muuseumitunnid Otsing 04.03.12.
[189] Eesti Tervishoiu Muuseum: http://www.tervishoiumuuseum.ee/ajalugu-3 Otsing 04.03.12.
[190] Eesti Tervishoiu Muuseum: http://www.tervishoiumuuseum.ee/muuseumitunnid Otsing 04.03.12.
[191] Õpilane kirjeldab, kuidas oma tervise eest hoolitseda.
Riigi Teataja: https://www.riigiteataja.ee/aktilisa/1140/1201/1001/VV1_lisa5.pdf Otsing 04.03.12.
[192] Lisa 9. Kuidas Eesti Tervishoiu Muuseum toetab formaalharidust?
[193] Eesti Tervishoiu Muuseum: http://www.tervishoiumuuseum.ee/muuseumitunnid Otsing 04.03.12.
[194] Lisa 9. Kuidas Eesti Tervishoiu Muuseum toetab formaalharidust?

järgi oskab õpilane nimetada ja võrrelda inimese eluks olulisi vajadusi.[195] II kooliastme puhul rikastab erinevate suhtlusviiside käsitlemisega teemat „Suhtlemine teistega". Õpilane omandab tunnis verbaalsele ja mitteverbaalsele suhtlemisele omaseid oskusi.[196]

Muuseumi kodulehel on ära toodud rida teemasid, mille kohta samuti muuseumitunde pakutake. Nende kohta puudub lühiülevaade. Loetelusse kuulub 26 teemat, millest vähemalt 9 teemat võiks pakkuda inimese- või ajalooõpetuse õpetajale huvi. Need oleksid: „Prillidest ja nägemisest", „Tervislik toitumine", „Sünnitusabi ajaloost", „Primitiivne inimene-maagiline ja eksperimentaalne arstiteadus", „19.sajandi meditsiinist", „Hambaravi ajalugu", „Sünnituskombestik", „Eluring-inimese areng ja muutumine eostamishetkes surmani", „Traditsiooniline Eesti jõulutoit".[197] Muuseumile saadetud küsimustikust selgub, et nimestikust on tunde valitud 2011. aastal 63 ja 2012. aastal 12 korral. Muuseumitundide kohta puudub küll sisuline ülevaade, kui muuseumipedagoogi sõnul saavad õpetajad nende kohta tihtipeale infot kolleegidelt, kes on neid juba külastanud.[198]

Tagasiside Eesti Tervishoiu Muuseumilt[*199*]

Eesti Tervishoiu Muuseumi pedagoog peab muuseumit kooliharidust toetavaks. Põhjuseks tuuakse muuseumitunnid ning nende läbiviimise nii muuseumis kui koolis. 2011. aastal telliti muuseumilt 130 haridusprogrammi. 2012. aasta märtsikuu seisuga on toimunud umbes 46 tundi erinevates koolides nii Tallinna piirkonnas kui väljaspool. Populaarsemateks tundideks on juba eelpool mainitud „Nägemata nähtud maailm", „Päike nägi", „Elustamise ABC" ja „Seksuaalkasvatus". Muuseumitunde külastavad rohkem I-III kooliastme õpilased, gümnaasiumiaste on passiivsem. Sellele võib leida põhjenduse pakutavate programmide nimekirjast. Gümnaasiumiastme inimeseõpetuses keskendutakse perekonnaõpetusele aga enamus muuseumitunde seda teemat ei toeta.

Muuseumitundide loomisel pole koolitunde eeskujuks võetud, küll on püütud arvestada riikliku õppekavaga. Koolidega on tehtud koostööd läbi kahe projekti. Muuseum ei tegele õpetajate koolitamisega. Uusi muuseumitunde luuakse aastas keskmiselt 2–3 ning vanu

[195] Õpilane nimetab inimese eluks olulisi vajadusi ja võrdleb enda vajadusi teiste omadega. Riigi Teataja: https://www.riigiteataja.ee/aktilisa/1140/1201/1001/VV1_lisa5.pdf Otsing 23.04.12.
[196] Õpilane eristab verbaalset ja mitteverbaalset suhtlemist. ; Õpilane kirjeldab erinevaid mitteverbaalseid suhtlusvahendeid ning nende mõju verbaalsele suhtlemisele.
Riigi Teataja: https://www.riigiteataja.ee/aktilisa/1140/1201/1001/VV1_lisa5.pdf Otsing 23.03.12.
[197] Eesti Tervishoiu Muuseum: http://www.tervishoiumuuseum.ee/muuseumitunnid Otsing 04.03.12.
[198] Lisa 9. Kuidas Eesti Tervishoiu Muuseum toetab formaalharidust?
[199] Lisa 9. Kuidas Eesti Tervishoiu Muuseum toetab formaalharidust?

uuendatakse jooksvalt. Muuseum on loonud tunde ka koolide tellimusel. 2012. aastal on näiteks valminud tellimustööna programmid „Meeled, meeled, meeled …“ ja „Muuseumitund Tervishoiumuuseumist“. Seega loob Tervisehoiu Muuseum koolidele võimaluse tundide välja töötamisel kaasa rääkida.

2.2.7. Eesti Rahva Muuseum

Eesti Rahva Muuseum[200] uurib nii Eesti kui teiste Eestis elanud rahvaste kultuuri minevikus ja tänapäeval.[201] ERM-i alla kuulub mitu erinevat muuseumimaja: ERM-i peamaja, ERM Raadil, ERM-i näitusemaja, ERM-i postimuuseum, Heimtali Muuseum.[202]

ERM-i kodulehel on eelnevate muuseumitega võrreldes kõige paremini läbi mõeldud haridusprogrammide tutvustamise osa. Lisaks on valim ka kõige rikkalikum. Lingi „Õpi” alt leiab loetelu erisorti haridust edendavatest tegevustest, mida muuseum pakub, alustades levinumatest lõpetades täiesti uudsete lahendustega. Need on ekskursioonid, muuseumitunnid, temaatilised programmid, tähtpäevade programmid, programmid näituste juurde, „õpi meistritelt“ ja mängud.

Muuseumitundide nimestikku kuulub 12 tundi[203], mille sisu on lühidalt tutvustatud. Muuseumitunde võib käsitlevate teemade järgi jagada kolme gruppi: muuseumi teemat üldiselt avavad tunnid, rahvakultuur ja talupoja elu ning rahvakalendriga seotud tunnid. Märkimisväärseks nähtuseks on punkt „Sobib”, mis iga muuseumitunni tutvustuse juurde on lisatud. Selle all on välja toodud, millisele kooliastmele tund sobib aga ka, millist ainekava tund täiendab. Viimast kohtab paraku üksikute tundide puhul. Muuseumitunde puudutava infona on selgelt välja öeldud, et need on mõeldud ainetundide täiendamiseks.[204] Seega on nõuannetes tunni tellijale lausa ära märgitud, et muuseumitundi valides on soovitatav lähtuda koolitunni teemast. Sellest võib järeldada, et tundide loomisel on arvestatud ainetundides õpitavaid teemasid ning ERM näeb ennast kooli õpet rikastavad ja täiendava asutusena. Muuseumitund kestab 45 minutit ning piletihinnaks on 2 eurot.[205]

---

[200] Edaspidi lühendina ERM
[201] Eesti Rahva Muuseum: http://www.erm.ee/et/Teadus-ja-kogud/Uurimisteemad Otsing 02.03.12.
[202] Eesti Rahva Muuseum: http://www.erm.ee/et/Muuseumist Otsing 02.03.12.
[203] Eesti Rahva Muuseum: http://www.erm.ee/et/Opi/Muuseumitund Otsing 02.03.12.
[204] Eesti Rahva Muuseum: http://www.erm.ee/et/Opi/Muuseumitund Otsing 02.03.12.
[205] Eesti Rahva Muuseum: http://www.erm.ee/et/Opi/Muuseumitund Otsing 02.03.12.

Muuseumitunde „Minu muuseum“ ja „Mis Asi muuseum on“ võiks ühise nimetaja järgi liigitada tundide alla, mis tegelevad muuseumikasvatusega ehk siis tõstavad noorte teadlikust muuseumist kui „organismist.“ Nende tundidega toetab ERM ajalooõpet ning õpetab lapsi muuseumit õppe eesmärgil kasutama. 5. klassi teemabloki „Ajalooallikad” raames tuleb lapsel õppida tõlgendama erinevaid allikaid, kuhu alla liigitub ka muuseum.[206] Seega on võimalik nimetatud muuseumitundide raames saavutada seda teemablokki puudutavaid õpitulemusi.

Muuseumitund „Minu muuseum“ on mõeldud eelkooliealistele lastele ja algklassi õpilastele Kindlasti peaks see tund olema sobilik ka 5. klassile. Tund tutvustab vana aegse eesti pere argi- ja pidupäevi. Tunnis lahendatakse töövihiku „Minu muuseumi vihik” erinevaid ülesandeid, mis eeldavad tähtede tundmist ning arendavad jutustamis- ja võrdlemisoskust. Töövihik kui õpilastele kindlasti koolist tuttav metoodiline õppevahend aitab muuseumitunnis õpitut kinnistada, aga ka õpetajal võimaluse teemaga klassiruumis edasi tegeleda.[207]

Probleemküsimusega tund „Mis Asi muuseum on?“ on mõeldud nii põhikooli kui gümnaasiumiõpilastele. Tunnis tutvustatakse muuseumi *köögipoolt* uurides muuseumis leiduvaid esemeid. Tunni teises osas toimuvas töötoas peab igal lapsel olema kaasa võetud mingisugune ese. Seega eeldab muuseumitund õpetaja poolset ettevalmistust. Kaasavõetud eseme põhjal täidetakse küsimusleht ning koostatakse näitus, mille käigus iga õpilane tutvustab oma eset grupile. Teinegi ajalooliste esemetega seotud tund „Huvitavad esemed“ on mõeldud kõikidele kooliastmetele ning ilmselt sõltub tunni sisu suuresti kooliastmest, sest tunni käigus tutvustatakse näitusel olevaid esemeid ja nendega seotud lugusid. Tunni teises osas lahendatakse nuputamisülesandeid.[208]

ERM-i programmides kasutatakse töövihikut, kui abivahendit haridustöö rikastamisel rohkelt. Seda võiks nimetada tundide üheks iseloomulikuks ja ühendavaks osaks. „Rehetare lapsed“ on tund, mis võimaldab õpetajatel inimõpetuse ainekava õpitulemusi saavutada. Viimane info on ka tunni kirjelduses selgelt ära märgitud. Tunni käigus tutvutakse eestlaste eluolu ning rahvakalendri tähtpäevadega. Rikastavaks meetodiks on kasutusel rahvakalendri teemaline

[206] Allikate tõlgendamine: kirjalik allikas, suuline allikas, esemeline allikas, muuseum ja arhiiv. Riigi Teataja: https://www.riigiteataja.ee/aktilisa/1140/1201/1001/VV1_lisa5.pdf Otsing 02.03.12.
[207] Eesti Rahva Muuseum: http://www.erm.ee/et/Opi/Muuseumitund/minu-muuseum Otsing 02.03.12.
[208] Eesti Rahva Muuseum: http://www.erm.ee/et/Opi/Muuseumitund/huvitavaid-esemeid Otsing 02.03.12.

lauamäng, mida saab mängida ka muuseumi kodulehel.[209] Lauamängu nimeks on „Aastaring“.[210]

Kodulehelt leiab ka internetipõhise variandi töövihikust „Rehetare lapsed“, mis mõeldud algkoolilastele ning mida õpetaja saab õppetöö rikastamiseks kasutada muuseumit külastamata. Tegemist on interaktiivse õppekeskkonnaga, kus õpilane saab isiklikul tasandil tutvuda eestlaste eluga sada aastat tagasi. Mängu, või siis täpsemalt töövihiku koostasid Virve Tuubel ja Marge Värv. Tekst on üles ehitatud dialoogi vormis, kus rehetare laps Mari räägib oma perekonnast. Õpilane saab paralleelselt tekstiga tutvudes, vastata sama teemalistele küsimustele enda kohta. Näiteks: *Mina olen kuueteistkümne aastane ja Juss on minust seitse aastat noorem. Kui vana sina oled?* Samuti saavad õpilased lahendada teksti põhjal erinevaid ülesandeid nagu näiteks valiku seast õige vastuse leidmine või õigete variantide ühendamine. Õpilane saab koheselt ka kontrollida, kas ta vastas õigesti. Mängu puuduseks on selle vilets graafika ning kohati on keeruline esemeid ja pilte detailideni mõista. Võib juhtuda, et ka õpilastel tekitab see ülesannete lahendamisel teatud takistusi. Mäng sisustab ära terve ühe tunni ning on väga detailne, kuid sobilik õppevahend rikastamaks õppetundi, mis käsitleb eestlaste eluolu 19. sajandil.[211]

Talurahva eluolu tutvustavaid programme on ERM-il mitmeid. „Talupere tubased tööd“ tutvustab eesti talu elukorraldust. Muuseumitund on mitmetahuline. Esmalt tutvustab tunnijuht suurpere liikmeid. Lapsed saavad proovida rollimängu. Rehetoas antakse õpilastele erinevad rollid ning selga proovitakse vanu rõivad ning tehakse kodutöid. Praktilisele tegevusele lisandub töölehe täitmine. Tund sobib eelkooliealistele lastele, I ja II kooliastme õpilastele.[212] I kooliastmele võib talupoja teemat täiendada veelgi tund nimega „Talumehe tööd ja tegemised“. Tund keskendub meeste töödele ja tutvustab vanaaegseid töövahendeid. Praktilise tegevuse põletatakse peremärke ja puidumustreid. Jällegi on õppimise lihtsustamiseks kasutusel töövihik.[213] Sama temaatika jätkuks võib leida enam poistele mõeldud tunni „Puudest ja puidust“. Programmi üheks tegevuseks on nagu eelnevas tunniski peremärkide ja puidumustrite põletamine.[214] Tunnid võiksid toetada talurahva eluolu

[209] Eesti Rahva Muuseum: http://www.erm.ee/et/Opi/Muuseumitund/rehetare-lapsed Otsing 02.03.12.
[210] Eesti Rahva Muuseum: http://www.erm.ee/et/Opi/Mangud Otsing 02.03.12.
[211] Eesti Rahva Muuseum: http://www.erm.ee/et/Opi/Mangud Otsing 02.03.12.
[212] Eesti Rahva Muuseum: http://www.erm.ee/et/Opi/Muuseumitund/talupere-tubased-tood Otsing 02.03.12.
[213] Eesti Rahva Muuseum: http://www.erm.ee/et/Opi/Muuseumitund/talumehe-tood-ja-tegemised Otsing 02.03.12
[214] Eesti Rahva Muuseum: http://www.erm.ee/et/Opi/Muuseumitund/puudest-ja-puidust Otsing 02.03.12.

teemasid. Näiteks sobiks mõni neist tundidest 8. klassile, kus tegeletakse teemaga „Maailm 1600–1815 ning talupoegade eluoluga nimetatud perioodil”.[215]

Lihavõttenädal, Mardi- ja kadrinädal keskenduvad rahvakalendri tähtpäevade tutvustamisele. Lihavõtete tähistamiseks mõeldud tunnis tutvustatakse lastele pühade ajalugu ja kombeid. Praktilise tegevusena värvitakse sibulakoortega mune ning mängitakse munaveeretamise-mängu. Igal laps peaks tunnis osalemiseks kaasa võtma ühe toore muna. Tunnist ei puudu ka tööleht.[216] Mardi- ja kadripäeva puhul on tähtis õppida tundma kombestiku tänapäeval ja vanasti. Tunni praktiline väljund on mardi- ja kadrimaskide valmistamine.[217] Mõlemaid tähtpäevi tutvustavad tunnid on mõeldud nooremale koolieale ehk siis I kooliastmele. Nagu EVM-i puhulgi sai juba ära märgitud toetavad need tunnid rahvakultuuri säilimist ning ainekava.

Lisaks regulaarsetele muuseumitundidele on ERM välja pakkunud nii temaatilisi programme kui vahetuvate näituste programme. Temaatiline programm käsitleb kindlat teemat ning sisaldab toetavaid tegevusi teema omandamiseks. See tähendab, et õpetajal on võimalik ERM-i kollektiiviga ühendust võtta ning paluda tundi just talle vajalikul/sobilikul teemal.[218] Sellise meetodi abil on õpetajal võimalik suunata õppetööd ERM-is nii, et see toetaks vajalikke teemasid või õpitulemusi. Siinkohal oleks vajalik, et õpetaja oleks kursis ERM-i ekspositsiooni ning võimalustega. Temaatiliste tundide all on ära toodud ka üks haridusprogramm „Kes on eestlane?“, mis tugineb püsinäitusele „Eesti. Maa, rahvas, kultuur“. Tund keskendub eestlaseks olemisele – kommetele, riietumisviisidele ja toidule.[219]

ERM-is pakutakse ka vahetuvate näituste jaoks muuseumitunde.[220] Näiteks võib tuua magistritöö kirjutamise ajal üleval oleva näituse „Ostupalavik. Tarbimiskultuur Eestis 1990.–2000. aastatel“. Väljapanek on avatud ajaperioodil 17.02–31.12.2012. Näitus otsib vastuseid sellele, kuidas eestlaste tarbimiskäitumine on nimetatud aastatel muutunud.[221] Näituse juurde loodud muuseumiprogramm koosneb ekskursioonist ning praktilisest harjutusest. Õpilastel on palutud kaasa võtta üks isiklik ese ning seda tuleb kirjeldada kui tarbimisobjekti. Tund lõppeb

[215] Riigi Teataja: https://www.riigiteataja.ee/aktilisa/1140/1201/1001/VV1_lisa5.pdf Otsing 02.03.12.
[216] Eesti Rahva Muuseum: http://www.erm.ee/et/Opi/Muuseumitund/lihavottenadalad Otsing 02.03.12.
[217] Eesti Rahva Muuseum: http://www.erm.ee/et/Opi/Muuseumitund/mardi--ja-kadrinadalad Otsing 02.03.12.
[218] Eesti Rahva Muuseum: http://www.erm.ee/et/Opi/temaatilised-programmid Otsing 02.03.12.
[219] Eesti Rahva Muuseum: http://www.erm.ee/et/Opi/temaatilised-programmid/kes-on-eestlane Otsing 02.03.12.
[220] Eesti Rahva Muuseum: http://www.erm.ee/et/Opi/programmid-naituste-juurde Otsing 02.03.12.
[221] Eesti Rahva Muuseum: http://www.erm.ee/et/kylasta/Naitusemaja/Naitused/108 Otsing 03.02.12.

viktoriiniga. Tundi saavad külastada nii põhikool- ja gümnaasiumiõpilased.[222] Muuseumitund sobiks rikastama ühiskonnaõpetuse tundi nii põhikooli kui gümnaasiumiastme puhul. Näiteks õpitakse 12. klassi ühiskonnaõpetuse raames teemat „Ühiskonna majandamine". Tund saab Eesti näitel selgitada tarbimiskäitumisi.[223]

Üks uuemaid tunde, mida muuseum pakub on „Tuli ja vesi". Tund sobib nii I kui II kooliastmele ning tutvustab ajaarvamisviise ning ka Hiina kalendrit. Tunni praktilises osas valmib rühmatööna plakat, mis soovi korral ka kodulehele riputatakse. Tunni tutvustuses on öeldud, et rühmatöö on ühistöö, mis nõuab vastutustunnet ja läbimõeldud tegevust.[224] Võrreldes eelnevate tundidega on kasutusele võetud uus meetod- rühmatöö. Samuti on õpilaste võimalik reaalselt ka tehtud töö eest kiitust saada. Plakati veebilehele riputamine on uudne lahendus, kuidas õpilasi enam muuseumiga siduda.

Tagasiside ERM-ilt[225]

Analüüsist võib järeldada, et ERM on formaalharidust toetav muuseum. Sama arvas ka ERM-ile saadetud küsitlusele vastanud Virve Tuubel. Ta põhjendab seda sellega, et ERM-is arvestatakse formaalhariduse vajadustega alates 1998. aastast. Muuseumi külastavad ajaloo tunni raames põhikooli ja gümnaasiumi õpilased. *Muuseumiõppe üks tähtsamaid suundi 2011. aastal oli seoses uue RÕKi rakendamisega formaalõpet toetavate tegevuste lahtimõtestamine ja uute programmide välja töötamine erinevatele sihtgruppidele.* Seega tuginevad ERM-i muuseumitunnid riiklikule õppekavale. Tundide loomisel arvestatakse alati erinevate kooliastmete õpitulemuste ja ainekavade õppeteemadega. Lisaks sisaldab enamus tunde ka käelist tegevus ning töölehti või -vihikuid. Eeskujuks on võetud koolitunnis kasutatavaid metoodikaid, näiteks aktiivõppe strateegiaid. ERM pakub ka integreeritud ainetunde.

ERM on koostanud koolidele ja lasteaedadele lisamaterjali, mida tundide läbiviimisel kasutada saab. 25-le Tallinna linna lasteaiale edastati 2011. aastal õppetööks rahvakultuuri õppematerjalid: „Minu muuseumivihik" (141 tk.), „Rehetare lapsed" (25 tk.) , „Kirju-mirju värvimaailm" (61 tk.), „Eesti rahvakultuur 19.sajandil" (45 tk.)."

[222] Eesti Rahva Muuseum: http://www.erm.ee/et/Opi/programmid-naituste-juurde/ostupalavik Otsing 02.03.12.
[223] Riigi Teataja: https://www.riigiteataja.ee/aktilisa/1140/1201/1001/VV1_lisa5.pdf Otsing 02.03.12.
[224] Eesti Rahva Muuseum: http://www.erm.ee/et/Opi/Muuseumitund/tuli-ja-vesi Otsing 25.04.12.
[225] Lisa 10. Kuidas ERM toetab formaalharidust?

2011. aastal telliti ERM-ilt 350 muuseumitundi. Aktiivsemalt külastasid muuseumi põhikooli astme õpilased, täpsemalt I kooliaste. Samas mainib Tuubel ära, et muuseumitunde tehakse ka gümnaasiumiastmele päris palju. Populaarsemad on olnud rahvakultuuri tutvustavad ja töövihikute/töölehtedega muuseumitunnid nagu "Minu muuseum, "Rehetare lapsed", "Kirju-mirju värvimaailm", "Mis Asi muuseum on" ,"Talurahva elu-olu 19. sajandil (gümnaasiumile). Ka on populaarne "Puudest ja puidust", mis käsitleb tehnoloogiaõpetust. Edukamateks muuseumitundideks osutuvad just need, kus osa tegevust toimub töötoas. Õpilane saab praktiliselt luua eseme ning seeläbi kinnistatakse saadud teadmisi.

ERM teeb koostööd erinevate koolidega, seda peaasjalikult muuseumitundide raames. Koostöölepinguid on eelkõige ülikoolidega. Koostööd tehakse ka TÜ Teaduskooliga, aidates koolitada õpilasgiide ning Kaagvere Erikooliga. Näiteks viidi viimase kooliga ellu projekt "Minu oma märk". ERM pakub õpetajatele koolitust. Virve Tuubel on isiklikul osalenud ainesektsioonide õppepäevadel, tutvustanud muuseumiõpet seminarides ning teinud koostööd Haridus- ja Teadusministeeriumiga alushariduse õpetajate koolitamiseks.

2.2.8. Kokkuvõte muuseumide pedagoogilistest programmidest

Kokkuvõtvalt võib öelda, et analüüsitud muuseumid rikastavad või toetavad sotsiaalainete õpinguid. Küll teevad ühed seda teadlikumalt kui teised. Enamus muuseume ei pööra suurt rõhku kodulehel olevatele muuseumitundide kirjeldusele. Tihti ei ole pakutavad tunnid süstematiseeritud järjekorras ega ka ühese kirjeldusviisiga. Mitmete muuseumide puhul jääb silma selgusetus tundide vanuseastmete määratlemisel. Sageli on üks muuseumitund mõeldud kõikidele kooliastmetele. Küsitlustest selgus, et selliste muuseumitundide puhul on temaatika kõigile sama, aga ülesanded on erinevatele vanuserühmadele siiski erinevad. Tundide lühiülevaadete poolest paistis silma ERM, kus oli mitmete tundide puhul välja toodud aspekt, millist õppeainet või valdkonda muuseumitund toetab ja rikastab. Muuseumidel tasuks hoolega kodulehel edastatud info läbi mõelda. Tihti osutuvad just kodulehed esmaseks allikaks, kus õpetaja haridustöö alast infot otsib.[226]

Enamus vastanud muuseumipedagoogidest pidas muuseumi formaalharidust toetavaks õppekeskkonnaks. Muuseumide seast kerkis esile ERM, kus on muuseumitundide loomisel

[226] Vaata peatükk 3.

otseselt RÕK-iga arvestatud. Selleks on lausa osade muuseumitundide kirjelduste juures välja toodud, millist õppeainet see tund täiendab. Teised vastanutest olid kas osaliselt RÕK-iga arvestanud võid teadvustasid, et sellega tuleks rohkem arvestada. Suhtumise poolest erines Ajaloomuuseumi haridustöötaja seisukoht, kelle muuseumitunni eesmärgiks on peaasjalikult kogemuse ja huvi tekitamine.

Kõige enam pakuvad analüüsitud muuseumid tunde põhikooliastmele, I-III kooliaste külastab muuseumitunde ka kõige sagedamini. Nii Eesti Tervishoiu Muuseum, kui Eesti Ajaloomuuseum ja ERM pakuvad õpetajale võimalust avaldada ettepanekuid, millisel teemal tundi vajatakse. Õpetajat koolitamisega tegelevad regulaarselt Linnamuuseum ja ERM. Enamus muuseumeid tegi koostööd ka mõne kooliga. Kõige aktiivsem selles oli Linnamuuseum. Mitmed muuseumid on viinud koolidega koostöös läbi erinevaid projekte.

Muuseumitundide teemakäsitlused sõltuvad paljuski muuseumi spetsiifikast. EVM paistab silma hooajaliste programmide poolest, mida on neil lausa 21. Lisaks on EVM loonud võimaluse tellida mitu, teineteist täiendavat programmi korraga. ERM tegeleb muuseumikasvatusega, pakkudes muuseumitööd laiemalt selgitavaid tunde. Linnamuuseum on ühendanud haridustöö kogude tutvustamisega ning pakub erinevaid muuseumikogusid tutvustavaid tunde. Eesti Tervishoiu Muuseumit saab muuseumi remondi ajal kooli külla kutsuda ning tellida rohkete programmide hulgast just sobiliku programmi. Eesti Panga muuseum on alles kujundamas oma haridustööd ning töötamas välja ühiskonnaõpetust toetavaid programme. Eesti Ajaloomuuseumis on eksperimentaariumi nime kandev hariduskeskus, mis loob muuseumitundide praktilisteks tegevusteks sobiliku keskkonna.

Enamik muuseume on koolitundi muuseumitunni välja töötamisel eeskujuks võtnud. Keskmiselt töötavad muuseumid aastas välja 2–3 uut tundi. Muuseumipiletite hinnaks on keskmiselt 2 eurot. Eesti Panga muuseumi eeliseks on tasuta ekskursioonid. Kõige enam kasutatavad muuseumitunni rikastamiseks töövihiku täitmist, aga ka erinevaid käelisi tegevusi. Kõige enam kasutas muuseumitunnis ekskursiooni Linnamuuseum. Samas kasutab nii Linnamuuseum kui EVM aktiivselt rollimängu. EVM ja ERM on muuseumitunni rikastamiseks välja töötatud lauamängu. Metoodikaid, mida muuseumid programmides kasutavad on järgmised: tööleht, viktoriin, otsimismäng, grupitöö, plakatite koostamine, filmi vaatamine, esemete katsumine, näitlikustamine. Vaid ERM kasutab muuseumitunni

läbiviimiseks ka õpilaste eneste ettevalmistust, paludes neil kaasa võtta midagi, mis tunni läbiviimiseks oluline.

Nii Linnamuuseumi kui Kiek in de Köki poolt pakutav orienteerumismäng on põnev vaheldus klassitunnile võimaldades õpilastel aktiivselt keskaegses vanalinnas ülesandeid lahendada ja seeläbi uusi teadmisi omandada. ERM kaasab õpilasi muuseumitunni kaudu projekti, mille väljundina riputatakse parimad tööd muuseumi kodulehele. ERM ja Eesti Ajaloomuuseum pakuvad kodulehel ajalooalast arvutimängu. Õpetajad saavad arvutimängu kasutada samuti koolitunni rikastamiseks, lahendades seda ühiselt klassiruumis peale muuseumikülastust või individuaalselt arvutiklassis teadmiste kontrollimiseks. Lisaks pakuvad mõlemad muuseumid ka lisamaterjali koolitöö rikastamiseks. Sama teeb ka Tervishoiumuuseum. Linnamuuseumis tegeletakse ka ajarännakutega. Ajaloomuuseum on korraldanud rändnäitusi, mis olid väga edukad.

Soovitusi analüüsitud muuseumidele

Mitmed muuseumid nimetasid muuseumitunni eelisena rikkalikke võimalusi ja vabamat ülesehitust kui koolitund seda võimaldab. Seega muuseumitunni eesmärgiks ei peaks olema ülevaate andmine tervest muuseumi ekspositsioonist. Pigem oleks soovitatav valida konkreetne teema, mille huvitavaks õppimiseks loob ekspositsioon võimalusi. Lisaks ei ole töölehtede kasutamine tunnis alati põhjendatud. Kasutage loovamaid ülesanded, asetage lapsi rollidesse, ärgitage neid mõtlema, mitte mehaaniliselt lünki täitma. Seda saavad nad teha ka koolitunnis. Muuseumitund peaks olema samaaegselt uusi teadmisi pakkuv, aga ka meelelahutuslik. Muuseumitunnid ei pea olema läbinisti faktipõhised, väga suur roll on kogemusel. Aktiivõppe meetodite kasutamine on programmi läbiviimisel igati soovitatav. Võimalus pakkuda õpilaste praktilisi tegevusi töötubade või muu tegevuse näol rikastab muuseumiõpet veelgi. Lisaõppematerjalide välja töötamine õpetajatele on samuti vajalik, propageerimaks muuseumitööd aga ka tugevdamaks üldist arusaama muuseumist, kui formaalõppe toetamiseks sobilikust õppekeskkonnast. [227]

[227] Täpsem info peatükk 4.

3. Küsitlus – kooli ja muuseumi koostöö

Saamaks täielikku ülevaadet hetkeolukorra ja suhtumiste kohta muuseumisse kui õpikeskkonda, koostati kaks küsimustikku. Üks küsimustik oli mõeldud ajaloo ja ühiskonnaõpetuse õpetajatele, teine muuseumipedagoogidele ja haridustööga tegelevatele muuseumitöötajatele. Ajaloo ja ühiskonnaõpetuse õpetajatele edastati küsimustik nimega „Kooli ja muuseumi koostöövõimalusi".[228] Muuseumitöötajate küsitlus kandis nime „Muuseumi ja kooli koostöövõimalusi".[229] Nagu küsimustike nimigi viitab, oli küsimuste eesmärgiks välja selgitada, kuidas hinnatakse kooli ja muuseumi koostööd hetkel ning milliseid võimalusi selleks veel nähakse. Oluline oli siinjuures, et mõlemad pooled võimalikult aktiivselt küsitlustele vastaksid. See oli tarvilik nii analüüsi kui üldistuste aga ka arvestatavate tulemuste saavutamiseks. Seetõttu valiti küsitluste edastamiseks internetikeskkond ning rohke liikmeskonnaga listid.

Muuseumipedagoogidele edastati küsitlused Eesti Muuseumiühingu[230] poolt loodud listide kaudu. Neid on kahesuguseid: esimene, mis mõeldud muuseumitöötajate ja muuseumiühingu vaheliseks teabe edastamiseks[231] ning teine muuseumipedagoogide ja -pedagoogiliste teemade vahendamiseks[232].[233] Olgugi, et viimane list sobib küsimustike edastamiseks hästi, oli laiema kõlapinna saavutamiseks tarvilik siiski ka muuseumitöötajate listi kasutada. Nimetatud listi on registreeritud 384 ja muuseumi-pedagoogide listi 65 e-posti aadressi.[234] Kuna tagasiside ei olnud esimesel perioodil piisav, saadeti listidesse küsitlust kahel korral. Samuti saadeti valikuliselt küsitlusi ka muuseumipedagoogide meilidele. Arvuliselt oli muuseumipedagoogide isiklikele meilidele saadetud ankeete kokku 12. Muuseumide valiku määras juhuslik valik Eesti Muuseumide Infokeskuse kodulehelt muuseumide geograafilist registrit arvestades.[235] Üheks põhjuseks, miks küsitlusi ka konkreetsetele adressaatidele edastati oli küsitluste vähene tagasiside.

---

[228] Lisa 3. Küsimustik „Kooli ja muuseumi koostöövõimalusi"
[229] Lisa 1. Küsimustik „Muuseumi ja kooli koostöövõimalusi"
[230] Eesti Muuseumiühing loodi 15. novembril 1988. a. väärtustamaks kultuuripärandi säilitamise ja kaitsmisega tegelevate professionaalide tööd muuseumides.
Eesti Muuseumide Infokeskus: http://www.muuseum.ee/et/organisatsioonid Otsing 29.04.12.
[231] muuseum@list.kul.ee
[232] muuspeda@list.kul.ee
[233] Eesti Muuseumide Infokeskus:
http://www.muuseum.ee/et/organisatsioonid/eesti_muuseumiyhing/epostiloendid 05.05.12.
[234] Magistritöö autor tegi vajaliku info saamiseks järelepäringu Eesti Muuseumiühingule. Andmed edastat e-maili teel (emy@muuseum.ee) Herki Helvese poolt.
[235] http://www.muuseum.ee/et/muuseumid Otsing 02.05.12.

Ajaloo ja ühiskonnaõpetuse õpetajatele suunatud küsimustik edastati kolmel korral Eesti Ajaloo- ja Ühiskonnaõpetajate Seltsi listi[236], mille nimekirja kuulub 267 aadressi.[237] Esialgu määratleti küsitluste edastamis- ja täitmisprotsessi pikkuseks kuu aega - 20.02–20.03. Kuna aga esialgne tagasiside küsitlustele polnud piisav pikendati seda 15. aprillini. See oli ka põhjuseks, miks küsitlusi edastati kolmel korral listi ning konkreetsete õpetajate töömeilidele. Ajaloo või ühiskonnaõpetuse õpetaja töömeilile saadeti küsitlusi 24 korral. Koolide valiku määras nende asupaik kui ka juhuslik valik.[238] Koolid, kelle ajaloo või ühiskonnaõpetuse õpetajate töömeilidele saadeti küsitlused olid järgmised: Pirita Majandusgümnaasium, Tallinna Arte Gümnaasium, Tallinna Saksa Gümnaasium, Tallinna 21. Kool, Gustav Adolfi Gümnaasium, Tallinna Reaalkool, Vanalinna Hariduskolleegiumi üldmeil, Kadrioru Saksa Gümnaasium. Kuna enamus koole võis saada sama küsitluse ka seltsi listi kaudu, ei saa kindlaks teha kui palju õpetajaid vastas ühel või teisel viisil saadud info kaudu. Paraku ei ergutanud ka see õpetajaid küsitlustele vastama.[239] Lisaks saadeti küsimustik üheksale Tallinna Ülikooli endisele ja praegusele ajaloo ja ühiskonnaõpetuse eriala tudengitele.

Nii nagu eelmises peatükis käsitletud muuseumi haridustöötajate küsitlused, vormistati ka muuseumipedagoogidele kui ka ajaloo ja ühiskonnaõpetuse õpetajatele edastatud küsimused Googel Docs internetikeskkonnas. Tegemist on sobiliku keskkonnaga, mis võimaldab luua erinevaid dokumente ning neid kergesti vastamiseks laiali saata. Kuna eesmärk oli edastada küsitlused võimalikult laiale publikule, ei olnud mõeldav nende failidena edastamine. Samuti võimaldas nimetatud programm vastajal kergelt küsitlusele internetis vastata ja see magistritöö koostajale edastada. Samuti pakub Google Doc automaatselt tagasisidet küsimustike täitmise aktiivsusest ning kokkuvõtet vastustest. Võrguküsimustikud olid koostatud avatud vastuste vormis, küsitluste analüüsiks kasutati kvantitatiivseid meetodeid.

Kokku laekus võrguküsitlusele „Muuseumi ja kooli koostöövõimalusi" 42 vastust 34 erinevast muuseumist.[240] Viiel korral vastasid ühest muuseumist kaks muuseumitöötajat ning kahel korral lausa kolm. Küsimustiku täitis ka üks endine muuseumipedagoog. Kuna nimetatud pedagoogil oli töö jooksul välja kujunenud arusaam muuseumist kui õppekeskkonnast, arvestati analüüsis ka tema vastused. Kõige rohkem laekus ankeete nädal

[236] ajalooopetajad@lists.eenet.ee
[237] Magistritöö autor tegi vajaliku info saamiseks järelepäringu listi haldajale Indrek Riigorile.
[238] Mõned koolid ei avalikust kooli kodulehel õpetajate e-maili aadresse.
[239] Vaata põhjendusi sissejuhatuses.
[240] Lisa 2. Küsimustikele „Muuseumi ja kooli koostöövõimalusi" vastanud muuseumid.

peale küsimustike saatmist, vastavalt ajaperioodil 28.02–29.02 laekus 16 vastust. Vahetult peale teistkordset saatmist 28.03. laekus 15 vastust. Muuseumitöötajatelt sooviti teada muuseumi nime, kus nad parasjagu töötavad. Vastamine polnud kohustuslik vaid soovitatav, andmaks võimaluse täielikuks anonüümsuseks. Kõik küsitluse täitnud muuseumitöötajad otsustasid oma töökoha avalikustada. Esindatud muuseumide regionaalne paiknemine oli väga erinev, hõlmates nii põhja, lõuna, ida kui ka lääne Eestit, sealhulgas ka suuremaid saari. Seega annab analüüs hea ülevaate, kuidas Eesti erinevates nurkades muuseumiõppega tegeletakse.

Ühtlasi registreeriti „Kooli ja muuseumi koostöövõimalusi" võrguküsitluses ära 41 vastajat, paraku esines ka 6 ebaõnnestunud küsimustiku täitmist. Põhjuseid võib olla mitmeid, eesotsa interneti küsitlusest tulenevate täitmisiseärasuste, kui ka valele nupule vajutamistega. Kõige aktiivsemalt vastati vahetult peale küsitluste edastamist, vastavalt perioodil 20.–21.02 laekus 15 ja 28.03 11 vastust. Kooli nime, kus õpetaja töötab, avalikustamine polnud kohustuslik, tagamaks vastajatele soovi korral nende täielikku anonüümsust. Ühtekokku 24 õpetajat avaldas kooli nime.[241] Ühel korral oli koolina nimetatud lihtsalt põhikooli, muude täpsustusteta. Kümnel korral küsimusele ei vastatud. Küsimustikele vastanud õpetajate esindatus on üle Eesti võrdlemisi lai. Vastuseid tuli suurematest keskustest nagu Tartu, Rakvere, Võru või Paide, aga ka pisematest paikadest nagu Palamuse, Tarvastu või Palivere. Nimetada tuleks ka Hiiumaa esindatust, mis muudab küsitlusest tulenevaid vastuseid veegi laiahaardelisemaks. Ka Tallinn oli esindatud mitme kooliga, küll jäi õpetajate aktiivsus oodatust väiksemaks.

3.1. Muuseumipedagoogide küsitluste analüüs

Muuseumipedagoogidele ja haridusega tegelevatele muuseumitöötajatele edastatud küsimustiku eesmärgiks oli välja selgitada võimalused muuseumi ja kool haridusalaseks koostööks. Oluliseks aspektiks oli seotus formaalharidusega, kui palju sellele tähelepanu pööratakse ning kuidas muuseum saab kooliharidust toetada/rikastada. Vastata tuli kaheksale sisuküsimusele ja neljale isiklikumale küsimusele nagu muuseum, kus töötatakse, sugu, aeg kaua muuseumipedagoogina on töötatud ning milline haridus on omandatud. Küsimustiku eelduseks polnud, et sellele vastaksid vaid muuseumipedagoogid. Hetkeseis Eestis näitab, et

[241] Lisa 4. Küsimustikule „Kooli ja muuseumi koostöövõimalusi" vastanud koolid.

haridustöötajate nimetused muuseumides on varieeruvad ning tihtipeale teevad haridustööd ka kuraatorid, teadurid või lausa muuseumijuhid.

Ootuspäraselt oli vastajate hulgas naiste osakaal suurem, vastavalt 39 naist ja 3 meest. Muuseumitöötajate haridustee oli kirju, nagu oli ka eeldatud. Kuna muuseumitöötajad esitasid oma haridustaset väga erinevalt on keeruline neid ühtse loendina välja tuua. Osa vastanuist tõi välja vaid kooli, kes omandatud haridusastme ja mõni täpse eriala. Oodatust rohkem leidus muuseumitöötajaid, kes olid omandanud pedagoogilise hariduse. Nende osakaal ületas poole vastanutest. Kõige enam leidus kunstiõpetaja elukutse või kunstihariduse omandanud pedagooge. Lisaks kunstiõpetaja haridusele leidus ka üks emakeele ja kirjanduse, saksa keele ja kirjanduse, käsitöö- (omandanud ka kasvatusteaduste kraadi Tallinna Ülikoolis), klassi- aga ka ajaloo ja ühiskonnaõpetuse õpetaja. Kahel korral on ära nimetatud alushariduse või koolieelse lasteasutuse pedagoogi haridust. Leidus ka ebakonkreetseid vastuseid nagu pedagoogiline, õpetaja, õpetaja BA ja Pedagoogilise Instituut, Volgogradi linnas. Kuid ka need täiendavad pedagoogilise hariduse saanud muuseumitöötajate nimekirja veelgi. Seega võib julgelt järeldada, et muuseumis haridustööga tegelev personal on sobiliku hariduse või õpetajatöö kogemusega. Võiks järeldada, et just õpetaja ameti omandanud inimesed tajuvad veelgi paremini kooli ja muuseumi koostöö vajalikkust ja võimalusi.

Rohkelt esines filolooge: kahel korral eesti, ühel korral soome-ugri ja romaani-germaani filoloogia. Ühel korral nimetati erialaks võõrfiloloogiat ning germanistikat, ka lihtsalt filoloogiat. Esinemissageduselt kolmandana toodi ära kultuuriga seotud erialad nagu näitejuht/kultuurinõunik kahel korral, kultuurikorraldus samuti kahel korral. Ühel korral on märgitud hariduseks kultuur, muude täpsustusteta. Neljal korral oli omandatud ajaloo alane haridus. Ühel korral nimetati ka noorsootööd ja museoloogiat. Ära tasub nimetada ka selliseid erialasid nagu piimatoodete tehnik tehnoloog, agronoom, kes töötab Eesti Piimandusmuuseumis ja bioloog-botaanik töötab Saaremaa muuseumis. Ühel juhul oli haridustöötaja omandanud kraadi majandusteadustes. Kolmel korral anti umbmääraseks vastuseks rakenduslik kõrgharidus, kõrgharidus ning Tallinna Ülikooli Täiendkoolitus. Vaid korra valiti mitte oma haridust avaldada.

Küsimusele, kaua muuseumipedagoogi ametit on peetud, tõid mitmed vastanud selgituseks, et nad ei töötagi muuseumipedagoogina. Esines ka varahoidja, peavarahoidja, muuseumijuhti ja teadur-pedagoog, aga ka õpetaja, kes töötab muuseumis hobikorras. Neljal korral nimetati

haridustööd ja ekskursioonide läbiviimist oma lisa tööks. Ühel korral, ametinime avalikustamata, öeldi oma töö kirjelduseks muuseumiprogrammide välja töötamine ja läbiviimine, mis on väga sarnane muuseumipedagoogi tööle. Näiteks A. H. Tammsaare Muuseumis Vargamäel töötab programmijuht, kelle üheks ülesandeks on pedagoogiliste programmide läbiviimine. Hageri Muuseumi juhataja mainis ära, et nende muuseumis muuseumipedagoogi ametikoht sootuks puudub.

30 korral ei toodud küsimusele ametialaseid täpsustusi, mis osaliselt annab võimaluse järeldada, et vastanud olid muuseumipedagoogid. Seda seepärast, et küsimuses oli selgelt toonitatud, et soovitakse teada muuseumipedagoogi tööstaaži. Keskmiselt on muuseumipedagoogika tegeletud või konkreetselt muuseumipedagoogi ametit peetud 7-8 aastat. Leidus ka neid, kes on seda ametit pidanud ühe aasta või lausa 30. Kuna aga muuseumipedagoogi ametinimetus on Eestis kasutusel alates 1994. aastast[242], siis üle 18 aasta muuseumipedagoogina ei ole ilmselt keegi töötanud. Seega tähistavad osad numbrid ka üldist töökogemust muuseumis. Kogutud andmete põhjal võib järeldada, et mitmed pikemalt muuseumis töötanud inimesed on aja jooksul teinud pedagoogi tööd, kuid ei kanna ametlikult muuseumipedagoogi ametinimetust. Vastanud muuseumitöötajate keskmine töökogemus on piisavalt suur, et anda adekvaatseid ning kogemustele tuginevaid vastuseid kooli ja muuseumi koostööd puudutavates küsimustes.

3.1.1. Vastuste analüüs

Hoolimata sellest, et muuseumitöötajad väljendavad küsimustele vastates oma isiklikku arusaama muuseumipedagoogikast, on nende näol tegemist konkreetsete muuseumide haridustöö kujundajatega, kes peegeldavad nii ka muuseumide üldist suhtumist. Kuna magistritöö eesmärgiks on luua üldpilti, ei hakata analüüsis eraldi muuseumide kaudu kõiki mõtteid väljendama vaid võetakse need kokku ning tuuakse näiteid. Muuseumitöötajad, kes küsitlusele vastasid ei olnud ainult sotsiaalainete õpinguid toetavate muuseumide töötajad. See võimaldab teha laiapinnalisemaid järeldusi ja üldistusi.

[242] Tuubel 2002, lk. 31.

Muuseumipedagoogika eesmärgid

Muuseumipedagoogidel paluti selgitada, mis on nende jaoks muuseumipedagoogika eesmärgid. Vastuseid tuli nii ühelauselisi kui ka rohkete punktide kaupa. Muuseumitöötajate arusaamad muuseumipedagoogikast erinesid ning olid tihti mõjutatud muuseumist, kus seda rakendati. Ühel korral otsustati sellel teemal, mitte mõtteid avaldada.

Mitte kõik muuseumid ei toonud välja muuseumipedagoogika formaalharidust toetavat rolli. 22 muuseumitöötajat 41-st nimetasid muuseumipedagoogika eesmärgiks kooli hariduse toetamist või mitmekesistamist. Võimalusi, mida muuseum saab pedagoogika abil koolidele pakkuda: õpet originaalide keskel; lähtumist ainekavadest ning erinevate ainete integratsiooni muuseumikeskkonnas; vaheldust koolitunnile; pakkuda õpetajale lisamaterjale ning -teadmisi, aga ka abi; olla õpetajale koostööpartneriks ning pakkuda võimalusi erinevate õppemeetodite kasutamiseks; elavdada suhtlust kooli ja muuseumi vahel; formaalhariduse kinnistamist ja täiendamist koolis õpitu praktilist rakendamist ja kogemist; kooli külastamist teemapäevadel või -nädalatel.

Näiteks toonitas Arhitektuurimuuseumi töötaja, et muuseumitund ei peaks olema faktide ja numbrite keskne vaid tutvustama uusi ideid ja infot, mis tekitaks teema vastu huvi ning millega muidu kokku ei puutuks. Muuseumitund peab panema kaasa mõtlema ja rääkima. Porkuni Paemuuseumi järgi on muuseumipedagoogika eesmärgiks praktiliste kogemuste pakkumine ja erinevate meeleelundite rakendamine. Tunnis saavad õpilased ise teha järeldusi nagu ... *ah haa, see ongi paekivi* ...Teaduskeskus AHHAA meelsus väljendus järgmiselt: *Muuseumipedagoogika eesmärk läbi minu silmade on pakkuda alternatiivseid, harivaid ja kaasahaaravaid võimalusi väljaspool tavapärast õpikeskkonda.* Muuseumipedagoogika eesmärgiks ei peetud vaid formaalhariduse toetamist, aga ka kogukonna elanike harimist või elukestva õppe võimaldamist kõikidele. Elukestvat õpet mainiti ära mitmel korral, näiteks oli see Hiiumaa muuseumipedagoogika põhieesmärgiks.

Esinemissageduselt järgmised olid vastused, mis seotud ajaloo, mineviku ja kultuuri edasi andmisega ning muuseumi ekspositsiooni tutvustamise ja asjatundliku muuseumikülastaja kasvatamisega. Mõlemaid eesmärke nimetasid 41-st muuseumist 16. On mõistetav, et muuseumid seavad oma pedagoogika eesmärgiks ekspositsiooni tutvustamise. Seda ettenägelikum on aga arusaam muuseumipedagoogikast, kui viisist kasvatada asjatundlikke ning muuseumeid armastavaid lapsi, külastajaid.

Kuna vastajate hulgas oli palju kodukoha muuseumeid on selge, miks ajaloo ja mineviku talletamine ning õpetamine sai rohkelt välja toodud. Näiteks on Mahtra Talurahvamuuseumi öelnud, et muuseumipedagoogika eesmärgiks on *mineviku tutvustamine läbi haridusprogrammide, lähtudes sealjuures koolide ainekavadest*. Läänemaa Muuseum peab oluliseks ajaloo tutvustamist ja populariseerimist noortele huvilistele. Muuseumid mainivad antud teemal veel koostööd ajalooõpetajate ainesektsiooniga muuseumi piirkonnas; kultuuriloo ja kodukoha ajaloo õpetamist; juurte juurde tagasi toomist ning rahvakalendri tähtpäevade tähistamist; esivanemate eluolu hoidmist, säilitamiste ja edasi andmist; esivanemate kultuuri väärtustamist; mänguasjakultuuri tutvustamist; läbi esemete ajaloo tutvustamist.

Kultuuri ja ajaloo õpetamisega on tihedalt seotud ka väärtuste edasi andmine ja väärtuskasvatuse teema. Mitmed muuseumid toonitasid seost kultuuri väärtustamise ja eneseväärikuse vahel. Muuseum Miia-Milla-Manda[243] paistis silma väärtuskasvatuse ja empaatiavõime välja toomise poolest. Seda nimetasid kaks MMMM haridustöötajat kolmest. Mõned muuseumid nimetasid ära traditsioonide elustamise, hoidmise ja edasi andmise, mis samuti ajaloo ja mineviku väärtustamist toetab.

14 korral mainiti ära eesmärke, mis toetavad inimeste üldist harimist, silmaringi laiendamist ning meelelahutust. Siia alla liigituvad ka seminaride, konverentside, õppe- ja loenguprogrammide, teemapäevade või muude ürituste korraldamine. Näiteks peab Seto Talumuuseumi filiaal Saatse Seto Muuseum tähtsaks *õpetada lapsi nägema, kogema enda ümber toimuvat*. Tartu Ülikooli ajaloo muuseumi järgi rikastab muuseum oma spetsiifikast lähtuvalt inimese maailmapilti.

Välja tasuks tuua veel kaks teistest erinevat mõtet. Sillaotsa Talumuuseumi järgi on muuseumil erinevate põlvkondade ühendamisel oluline roll kanda. Muuseumil on tõesti pereliikmete või lausa terve kogukonna ühendajana täita suur roll. Tartumaa Muuseum nimetab pedagoogika eesmärkides ära ka tarviduse pidada silmas, mis on kasulik lapsele ja riigile. Riiki ei maini ükski teine muuseum. Seda ilmselt seepärast, et pedagoogika on suunatud pigem indiviididele, aga tõsi, sellest teenib riik otsest kasu.

[243] Edaspidi lühendina MMMM.

Muuseumitundide temaatilised ja metoodilised eesmärgid

Muuseumipedagoogi ülesandeks on muuseumitundide või –programmide välja töötamine. Programmide välja töötamist nimetati ka muuseumipedagoogika üheks eesmärgiks. Muuseumitund määrab ära, mida õpilased muuseumis õpivad, milliste kogemustega ja emotsioonidega nad muuseumist lahkuvad. Kaks muuseumitöötajat otsustasid küsimusele mitte vastata.

Lühidalt võib haridustöötajate vastused muuseumitunni teemadel jaotada neljaks:

1) Muuseumi temaatika edasi andmine
2) Seotus koolitunniga või koostöö õpetajaga
3) Metoodika
4) Näited programmidest

See, millele haridustöötajad muuseumitundi luues keskenduvad on tugevas seoses muuseumi temaatikaga. Nii mainis pea iga muuseumi esindaja ära, et haridusprogrammide koostamisel lähtutakse muuseumi temaatikast või ajutistest näitustest. Maakonna- ja kodukoha-muuseumid pidasid oluliseks piirkonna ajaloo, loodusloo aga ka rahvapärimuste edasi andmist. Nii nagu maakonnamuuseumidegi puhul on ajaloomuuseumide jaoks oluline ajaloo temaatika, aga seda laiendatud käsitluses, mitte vaid kodukoha keskselt. Kunstimuuseumid nimetasid ära kunsti tutvustamise vastavalt vanusele. (Näiteks KUMU, Tartu Ülikooli kunstimuuseum). Isikumuuseumide puhul oli eesmärgiks isiku ja tema saavutuste tutvustamine. Samuti laiendatakse sellistes muuseumides teemat ning käsitletakse ka sajandit, millal kuulus isik elas. (Näiteks Betti Alveri Muuseum Jõgeval, E. Vilde Muuseum). Lastemuuseumid keskendusid oma vastustes metoodikale ning tähtsustasid emotsionaalse kogemuse edasi andmist. MMMM haridustöötajad tõid välja muuseumi teemaks oleva sõpruse sidumist muuseumitunnis käsitlevate teemadega, milleks võib olla nii loodus, suhted aga ka sõprussuhted inimeste vahel. Tartu Ülikooli ajaloo muuseum ning Teaduskeskus AHHAA pidasid tähtsaks teaduse populariseerimist. Ka selle teema all mainiti ära muuseumit väärtustava külastaja kasvatamist ning soovi *ümber lükata arvamus, et muuseum on koguaeg samasugune.*

Nagu AHHAA muuseumitundide eesmärgistamisest selgub, on oluline tundi luues arvestada koolis õpituga. MMMM haridustöötaja sõnul tuleb endalt küsida, miks peaks õpetaja nägema vaeva ja tulema lastega muuseumisse? Seega lasub muuseumipedagoogidel tähtis roll ja

kohustus pakkuda õpilastele midagi uut või vajalikku, et õpetaja neid muuseumisse õppima tooks.

Haridustöötajad mainisid ära järgmised aspektid, millega muuseumitunnis arvestama peaks: temaatika peaks haakuma ainekavaga; erinema koolitunnist - olema põnev ja pakkuma uut infot; muuseumitunnis käsitletu peaks seostuma siiski koolis õpituga; arvestama õpikute sisuga; kooli ja õpetajate poolsete soovide ja arvamustega; luua seoseid reaalse elu ja koolis õpitu vahel; pakkuda, midagi mida koolid või lasteaiad ise pakkuda ei suuda. Tundide koostamisel peavad mitmed vastanutest oluliseks koostööd aineõpetajatega. Kuuel korral rõhutati, et muuseumitund peab olema kohandatud vastavalt vanusele. Näiteks arvab Põlvamaa Talurahvamuuseumi haridustöötaja, et *muuseumitund peaks sobima rohkem kui ühele sihtgrupile, see tähendab, et väikeste variatsioonidega metoodikas või ainemahus saaks sama sisuga programmi pakkuda nii peredele kui põhikooli algastmele kui gümnasistile.*

Üldjuhul peegeldub tagasisidest, et arusaam muuseumitunni eesmärkidest ja ülesehitusest on mitmekülgne ja loominguline. Eesmärgiks on kasutada võimalikult mitmekülgset metoodikat ning muuta muuseumikülastus meeldejäävaks. Mitte alati pole teadmiste saamine esmane eesmärk. Metoodikaid, mida võiks muuseumitunnis kasutada on: aktiivõppe meetodid[244] nagu rühmatöö, uurimused, ajurünnak, väitlus; vähem jutustavaid meetodeid ja loenguid; illustreerivaid materjale nagu film, pilt, esemed muuseumikogust; rollimäng; arendavad mängud; käed-külge-aktsioonid; erineva raskusastmega ülesanded (ka joonistusülesanded); praktilised ülesanded töötubades, kus jõutakse konkreetsete tulemusteni. Tundi võiks rikastada museaalid ning spetsiaalsed õppevahendid. Õpetusprotsessi võiks kaasata lisaks ekspositsioonile, kõikvõimalikke lisamaterjale nagu luuletused, raamatud, kirjeldused, valemid, matemaatilised ülesanded, kindlasti ka tehnika (arvuti) jne.

Muuseumitund peaks vastanute järgi olema: mänguline; kaasahaarav; ekskursioonist erinev; põnev; kaasav; praktiline; arendav; fantaasiaküllane; illustreeriv; mitmekülgne; tõsieluline; arutlema ja mõtlema panev; seoseid tekitav (minevikus toimunu ja tänapäeva vahel); maailmapilti avardav; uusi teadmisi jagav; eduelamust pakkuv; õpetlik (õpetama kuulama, vaatama, nägema, tähelepanu koondama); väärtusi õpetav; terviklik (sissejuhatus, sisu

[244] Aktiivõppe meetodid. Koostanud Piret Luik. Tartu Ülikool. http://www.ttc.ee/~luik/Praktikud/aktiivope.html Otsing 01.05.12.

arendus, lõpetus). Lisaks peaks muuseumitund haarama kõiki meeli nagu nägemine, kuulmine, haistmine, maitsmine. Tundi võiks viia läbi autentses keskkonnas.

Muuseumipedagoogid tegelevad juba teadlikult ja edukalt õppeainete lõimimisega, mida ka riiklik õppekava õpetajatelt nõuab. Arhitektuurimuuseumi haridusprogrammides üritatakse seostada arhitektuurialaseid teadmisi sotsiaalsete, poliitiliste ja kultuuriliste teadmistega. Soov on tekitada seoseid juba olemasolevate teadmistega.

Kuna, mitmed muuseumid jagasid sellele küsimusele vastates infot konkreetsetest muuseumitundidest, on oluline ka nendest ülevaate saamine. Näiteks Tartu Mänguasjamuuseum pakub programme nagu „Lauake kata end“ ja „Head kombed“, kus õpetatakse lastele vastavaid käitumisreegleid. Sarnaseid teemasid käsitletakse lasteaias ja algklasside koduloo tundides. Programmis „Filmitegemise ABC“ omandavad õpilased rikkalikult näitlikustatud vormis filmide loomise ajalugu. Hiiumaa muuseumis pakutakse gümnaasiumiealistele projekti, mis koosneb mitmest arutelutunnis. Tegeletakse teemadega nagu „Kas meie vanemad olid eurooplased?” või „Pärimuse kaudu hiidlaseks.” Muuseumitund „Suurperest Hiiumaal” selgitab koos- ja eraldielamist, suhtlust rehetoas ja facebookis. Tegemist on justkui perekonnaõpetuse tunniga ajaloo näitel, millega kaasneb rollimäng. Elamusmängud, tõlketunnid, kunsti ja käsitöötunnid kuuluvad samuti Hiiumaa muuseumi rikkalikku programmi.

Teema kokkuvõtteks tasub ära tuua Virumaa Muuseumide haridustöötaja selgituse, millest muuseumitunni koostamisel lähtuda võiks. Tunni koostamisel peetakse silmas õppeainete lõimumist ja holistilisi põhimõtteid. Arvestatakse erinevate õpistiilidega ning kaasatakse erinevaid meeli, pakutakse võimalusi koostööks ja omavaheliseks suhtlemiseks. *Eesmärgiks on loomulik teadmiste omandamine, läbi kogemise ja mõtestamise.*

Riikliku õppekava põhimõtetega arvestamine muuseumitundide välja töötamisel

Muuseumipedagoogidel paluti selgitada, kas ja kuidas arvestatakse programmide loomisel riikliku õppekavaga. Peaasjalikult kõik vastajad olid vähemalt mõningal määral õppekavaga kursis. Riikliku õppekava arvestatakse muuseumitundide loomisel enamik vastanuid, küll ei loo suurem enamus tunde ainekava järgi ja vaid sellest lähtudes. Tundide loomisel on tähtis joonduda ka muuseumi eripärast ning missioonist. Virumaa Muuseumi haridustöötaja järgi *keskenduda vaid ühele konkreetsele õppeainele, vanuserühmale ja kitsale lõigule õppekavast*

(mida eelistaksid mõned õpetajad) ei ole kahjuks või õnneks kogu muuseumihariduslik tegevus.

Muuseumitöötajad lähtuvad riiklikus õppekavas peamiselt kahest aspektist: temaatikast ja kooliastmetest. Riiklik õppekava annab ka aimu sellest, milliseid muuseumitunde õpetajad sooviksid. Mitmed muuseumid mainisid siingi ära, et tehakse koostööd õpetajatega ning selle tegevuse läbi kooskõlastatakse tunde riikliku õppekavaga. Mitmed vastanutest tõid välja, et nende muuseumis ei keskenduta ühele õppeainele vaid tegeletakse ainete integratsiooni ja lõimimisega. Narva Muuseum toob välja ridamisi aineid, mille ainekavadega ollakse tuttavad. Need on ajalugu, kirjandus, kunst ja kunstiajalugu ning bioloogia. Eesmärgiks nimetatakse üldhariduskoolide ajaloo ning kunstiajaloo õppeprogrammide täiendamist. Saaremaa Muuseumis uuritakse, millist teemat sihtrühm käsitleb ning pakutakse muuseumitunnis selleks täiendavaid teadmisi. Sillaotsa Talumuuseum pakub rahvakalendri tähtpäevadel erinevaid programme, mis haakuvad ajaliselt ka õppekavaga. Riiklikule õppekavale tuginemine annab muuseumipedagoogikale laiema eesmärgi, arvab Eesti Piimandusmuuseumi töötaja. Tartu Ülikooli ajaloo muuseumi töötaja meelest poleks muuseumitunde üldsegi mõtet teha, kui need ei lähtuks õppekavast.

MMMM esindaja leiab, et riikliku õppekavaga arvestamine muuseumis muudab külastuse lihtsamaks ja kergemini põhjendatavaks. Samas arvab ta, et klasside külastuse põhjuseks ei ole alati tunni seotus õppekavaga vaid seda mõjutavad asukoht, õpetaja ettevõtlikus ning kooli meelsus. *Muuseumitunni külastus sarnaneb ka teatrikülastusega.* Sellest mõttekäigust võib järeldada, et ainult riiklikule õppekavale tuginevate tundide loomine pole muuseumi eesmärk ega ka kohustus, sest tihtipeale ei eelda seda neilt ka koolid.

Sellegi küsimuse juures tõid kaks muuseumit välja, et töötajate puuduse tõttu ei ole nad riikliku õppekavaga detailselt kursis. Betti Alveri Muuseumi töötaja täpsustas, et ka kohaliku kooli huvi pole muuseumitundide ja koostöö vastu samuti suur. Vähemalt neljal korral tunnistati, et riiklikule õppekavale ei tugineta. Kahel korral mainiti, et muuseumitundide loomisel tuginetakse varasemale õpetajatöö kogemusest. Ajutiste näituste tutvustamiseks loodud muuseumitundide puhul arvestatakse aga harva riikliku õppekavaga.

Sihtrühmad, kellele muuseumitunde pakutakse

Suurem enamus, 26 muuseumit 41-st, toob välja, et kõik alates lasteaiast kuni pensionärideni välja on nende sihtrühmaks. Siia hulka kuuluvad ka erivajadustega inimesed ning mõnes muuseumis ka imikud. Programmegi pakutakse nii elukestva õppe raames, kui tudengite ning kutsehariduse toetamiseks.

Vähemalt pooled vastanutest toovad välja konkreetsed sihtrühmad, kellele enam tähelepanu pööratakse või muuseumitunde luuake. 20 korral täpsustati sihtrühmana kas lasteaeda, algkooli, gümnaasiumi või teatud vanuses noori. Keskmiselt alustatakse muuseumitundide pakkumist 3–5 eluaastast ehk siis lasteaiast. MMMM nimetab oma sihtrühmaks 3–11 aastased lapsed, ka Mahtra Talurahvamuuseum ja Võrumaa Muuseum peavad algklasse oma peamiseks sihtrühmaks. Hiiumaa Muuseum seevastu täpsustab, et neil keskendutakse lasteaedadele vähem kui koolidele. Mitmel korral mainitakse ka põhikooli astet eraldi sihtrühmana, kuid üldjuhul on peamiseks sihtrühmaks kõik vanused lasteaialastest gümnaasiumiõpilasteni välja.

Muuseumipedagoogika võimalusi õppetöö rikastamisel

Enamus muuseumitöötajaid olid ühel meelel ning kindlad, et muuseumipedagoogikal on õppetöö rikastamisel suur roll kanda. Ühe erandiga, olid kõik muuseumitöötajad ühel nõul, et muuseumipedagoogikal on väga tähtis rolli formaalhariduse rikastamisel. Tartu Mänguasjamuuseumi üks töötajatest kommenteeris õppetöö rikastamise osas, et *lastel on lihtsalt tore koolist välja saada.* 27 muuseumi esindajat väljendasid oma seisukohta kokkuvõtvalt kas väga tähtis või oluline, üsna oluliseks peeti seda kahel korral. Ülejäänud vastanud väljendasid oma meelsust pikema selgituse teel.

Põhjendused, miks muuseumiõppel on õppetöö rikastamisel märkimisväärne roll, olid järgmised: vaheldus rutiinsele õppetööle; arendab ja avardab õpilast; pakub uusi kogemusi; võimaldab anda uut infot ja mitmekesistada aineõpet; emotsionaalne kogemus uudses ja tihti autentses keskkonnas; loomingulisem õppimine; laiem vahenditehulk, mida õppeprotsessi näitlikustamisel kasutada.

MMMM muuseumipedagoogi sõnul lapsed õpivad väljaspool rutiini ja uues põnevas keskkonnas paremini. *Samuti pakub klassiväline õpe rohkem võimalusi kogemuslikuks õppimiseks.* Võrumaa muuseumitöötaja tõdeb aga, et õppekavasse sisse kirjutatud soovitus

kasutada muuseumi poolt pakutavat *ei too veel ise õpilasi muuseumi.* Ta tõstatab pileti- ja sõiduraha küsimuse, mille õpilane peab ise kinni maksma. Seega on veel rohkelt probleeme, eesotsas majanduslikku laadi, mis vajavad lahendamist, et muuseumiõppe tajutavamalt kooliharidust rikastaks.

Kooli ja muuseumi koostöö vajalikkus

Juba formaalhariduse rikastamise teemadel arutledes, puudutas nii mõnigi õpetaja kooli ja muuseumi koostöö teemat. Tartumaa muuseumi töötaja sõnul üritab ta kasutada kõiki võimalusi muuseumi ja kooli koostöö edendamiseks. Selleks on ta algatanud mitmesuguseid tegevusi koolides, jaganud mõtteid ja soovitus erinevate teemade käsitlemisel. Sellest mõtteavaldusest võib järeldada, et koostöö kooliga on muuseumile igati kasulik ning võtteid selleks on lisaks muuseumikülastusele veelgi.

Kinnitust sellele, et teema on muuseumitöötajatele tähtis, andis läbimõeldud vastuste sisukus. Kõik 41 vastanut arvasid, et koostöö on vajalik. Korra lisati aga , et *pean vajalikuks, aga mitte hädatarvilikuks, sest muuseum võib asju näha vahel ka hoopis teistmoodi (huvitavamalt jne) kui kooliõpetajad.* Küsimustikest sai vastuse kolmele olulisele küsimusele nagu: Miks teha koolidega koostööd? Milliseid võimalusi on koostöö tegemiseks? Kuidas muuseumi ja kooli koostööd soodustada?

Miks teha koolidega koostööd? 1) Muuseum saab toetada õppetööd. 2) Koolide kaudu jõuab info muuseumidest ka lastevanemateni, tuues enam peresid muuseumisse. 3) Koostöös õpetajatega valmivad enam õppekavade ja õpilaste vajadustega arvestavad muuseumitunnid. 4) Teadvustamaks muuseumi võimalusi. 5) Tagasiside saamiseks. 6) Tuua lapsi muuseumisse. Milliseid võimalusi on koostöö tegemiseks? 1) Luua isiklik kontakt aineõpetajatega. 2) Korraldada erinevaid tegevus ja atraktiivseid üritusi nagu muuseumitunnid, loengud, ekskursioonid, kunstitunnid, töötoad, teemapäevad, koolivaheaja sisustamine. 3) Muuseumitunde on võimalik läbi viia ka koolis. 4) Pakkuda erinevaid võimalusi muuseumi külastamiseks, näiteks võimalust saata õpilast muuseumisse iseseisvat koolitööd tegema. 5) Korraldada koolidele konkursse. 6) Koostööprojektid ja ühisüritused 7) Koostöö ainesektsioonidega maakonnas. 8) Muuseum külastab koole ja lasteaedasid / „Muuseum tuleb külla" programmid. 9) Kutsuda õpilasi näituste avamisele. 10) Käia kooli tunde vaatamas ja neist õppimas. 11) (Pärimus) Matkad kodukoha ajalooga tutvumiseks. 12) Uurimustööde, kodu-uurimise ja suguvõsauuringute juhendamine. Uurimustööde konverentside

korraldamine. 13) Innovatiivsete ja aineõpetust toetavate õppematerjalide välja töötamine. 14) Regulaarsete külastuspäevade välja töötamine. 15) Muuseum saaks olla ka õuesõppe väljundiks. 16) „Sõpruskooli" leidmine.

14 korral väljendati tarvidust teha koostööd õpetajatega. Neile tuleks luua võimalus oma soovide ning arvamuste avaldamiseks. Selleks pakuti välja infopäevi, koolitusi, programmide ja projektide tutvustusi. Õpetajatega ühenduse võtmiseks soovitati otsesesse kontakti astumist või e-mailide saatmist. Täpsustuseks toodi ka, et näiteks lehtedesse pandud kuulutustel on väike mõju. Infot muuseumis toimuva kohta tuleks pakkuda nii paberkandjal kui interneti teel. Uudsemaks lähenemiseks pakuti muuseumikülastusi koolidesse ja lasteaedadesse, mis peaksid olema põnevad, mängulised ja kaasa tasuks võtta ka näiteid kogudest. Mitte kõik ei arvanud, et muuseumitundi peaks koolis tegema. Läänemaa Muuseumi esindaja, kes ka ise on muuseumitunde koolides läbi viinud, arvas, et *muuseumitund peaks toimuma pigem muuseumis, sest nimigi on juba vastav.* Alternatiiviks muuseumikülastusele tõi Eesti Arhitektuurimuuseumi töötaja välja võimaluse luua veebikeskkonna põhine õppekeskkond, kus oleks mänge, ekspositsiooniversioone jm. Samas leidis ta, et tegemist on äärmiselt kuluka projektiga ning muuseumi eesmärk on populariseerida ennekõike muuseumit ennast ning külaskäiku kohapeale.

Tartu Ülikooli ajaloo muuseumi kaks töötajat mõlemad tõid välja muuseumi võimaluse juhendada õpilasi uurimustööde koostamisel. *...esile on kerkinud muuseumi kui uurimistööde juhendaja roll, sest uues õppekavas on senisest palju olulisemal kohal uurimistöö, avastusõpe jms, milleks just muuseumidel on pakkuda paremat keskkonda ja vahendeid ning ka kompetentsi kui võib-olla koolil oleks võtta.* Siit selgub ka üks suurepärane võimalus kooliharidus toetamiseks, millest võidaksid nii õpilane, õpetaja kui muuseum.

Kuidas muuseumi ja kooli koostööd soodustada? Mitmel korral maini ära, et tarvilik pole koostöö mitte ainult kooliga vaid ka Haridus- ja teadusministeeriumi ning kohaliku omavalitsusega. Leiti, et neil kahel asutusel on võimalik muuseumi ja kooli koostööle kaasa aidata ja seda soodustada. Üks muuseum lausa toonitas, et kohalikult omavalitsuselt oodatakse suuremat toetust. Välja pakuti, et muuseumikülastus võiks olla õppeprogrammi lisatud.[245] Kindlasti ei saa seda hetkel kohustuslikuks teha kuna külastuse eest tuleb omade

[245] Soovituslik muuseumikülastus on nüüdseks riiklikusse õppekavasse ka lisatud. Vaata peatükk 2.

vahenditega tasuda. Samuti arvati, et ka muuseumid võiks kooli õppekava koostamise juures viibida ja omapoolseid arvamusi avaldada. Veel leiti, et rahastamine peaks olema riigi poolt paremini läbi mõeldud.

Põhjusteks, mille taha koostöö võib jääda, nimetati raha, aega ja entusiasmi/huvi aga ka info puudumist. Ka muuseumipedagoogidel ei jätku alati aega selle teemaga tegelemiseks. Välja pakuti, et suuremates muuseumides võiks koostöövõrgustiku loomiseks olla lausa eraldi töötaja, kelle ülesandeks oleks *programmide ühildamine koolide õppekavadega, koolidega suhtlemine, reklaamide neile saatmine toimuva kohta, kohapeal käimine ja nende programmide tutvustamine ning küsimine, mida koolid sooviksid. Ja siis juba muuseumi siseselt koostöös oma pedagoogidega täpsemate tegevuste välja töötamine.* Selline oli Lastemuuseumi endise pedagoogi mõte. Mitme teisegi muuseumi vastustest peegeldus selgelt tööjõupuuduse probleem. Mõneski muuseumis ei ole muuseumipedagoogi ametikohta üldse loodud ning haridustöö on näiteks kuraatori või teaduri lisaülesandeks.

Oma meelsust õpetajate ülekoormuse osas väljendasid aga ka muuseumitöötajad, kes leidsid, et tihti ei külastata muuseumeid just seetõttu. Betti Alveri Muuseumi töötaja meelest on õpetajad väsinud ega taha lisakohustusi võtta. EVM-i haridustöötaja lisas omalt poolt, et koolitöö korraldus ei ole piisavalt paindlik muuseumikülastuseks. Meelitamaks koole raskustest hoolimata muuseumisse, tulekski programme õppekavaga kooskõlastada. Siit tuleb selgelt välja ka tarvidus, et muuseumitunnid oleksid koostatud koostöös aineõpetajatega ning arvestaksid kooli vajadustega. Tartu Ülikooli ajaloo muuseum näeb muuseumit kooli ja õpetaja partnerina. *Ühistöös võiks leida rahastamisvõimalusi transpordikulutustele, muuseumipiletile, haridusprogrammile.*

Tagasiside tarvidus ja saamise viisid muuseumitunni kordamineku kohta

Tagasisidel on tööd edasiviiv ja arendav mõju, seepärast tunti huvi, kas muuseumitöötajad õpetajatelt tundide õnnestumise või teemade käsitluse kohta hinnanguid ja mõtteid ka küsivad. Samuti sooviti teada, mil moel nad tagasisidet saavad või soovivad.

Kõik vastanutest pidasid tagasisidet vajalikuks. Enamuse jaoks võimaldab tagasiside saada aimu muuseumitunni õnnestumisest ning aitab kaasa uute programmide loomisel. Samuti annab innustust ning tuge töö jätkamiseks. KUMU töötaja sõnul on muuseumipedagoogi töös oluline koht eneseanalüüsil, mis lähtub tagasidest. Mitte kõik muuseumid ei kasuta tagasiside

saamiseks konkreetseid vahendeid. Nii mõnigi muuseum teadvustas, et selles osas on veel arenguruumi ning kirjaliku vormi sisse viimine on heaks mõtteks. Mitme muuseumipedagoogi sõnul saavad nad juba tunnis laste vahetu käitumise järgi aru, millised on nende emotsioonid ja arusaamad muuseumis kogetust. Parimaks tagasisideks peeti seda, kui õpetaja tuleb klassiga tagasi ning soovitab seda ka oma kolleegidele.

Viljandi Muuseumi kogemuse järgi *suulist tagasisidet tuleb palju, kuid kahjuks ei armasta õpetajad pärast tunnis osalemist tagasisideankeedile vastata. Ja seetõttu jääb tagasiside napiks.* Võrumaa Muuseumile annab head tagasisidet Võru Kreutzwaldi Gümnaasium, mis on nende nn. sõpruskooliks. *Tihti arutame enne läbi tunni käigu ja vaatame üle töölehe või teeme selle koos.* Tagasiside ei ole kasulik mitte ainult muuseumipedagoogile aga ka õpetajale endale. Kuna muuseumitundi on võimalik paindlikumalt läbi viia kui koolitundi, saaks õpetaja tagasiside kaudu välja tuua ootusi, mida veel tund pakkuda võiks. See võimaldab õpetajal tunni välja töötamise protsessis aktiivsemalt osaleda.

Kuna kõik vastanud pidasid tagasisidet väga tähtsaks leidus rohkelt mõtteid, kuidas seda kõige paremini saada. Lisaks avaldati ka aktiivsemalt infot, kuidas konkreetsetes muuseumides tagasisidet saadakse. Üldiselt toodi välja kolme varianti: suulisel, kirjalikul ja korduva külastuse teel. Viiel korral toodi välja korduvkülastust, kui tagasisidet õnnestunud programmist. Tervelt 25 muuseumit nimetasid ära suulist tagasisidet ning 11 neist eelistas seda kirjalikule. Mõnevõrra vähem toodi välja kirjalikku tagasiside varianti, 22 korral. Seitse muuseumitöötajat tõid eraldi välja e-kirja, kui hea viisi tagasisidet saada. Eelnevast tulenevalt võib järeldada, et suulist ja vahetut tagasisidet peeti olulisemaks kui kirjalikku.

Suulise tagasiside saamiseks ei pidanudki tihti midagi tegema. Seda oli võimalik näha laste endi pealt, kuidas tund õnnestus. Samuti avaldavad õpetajad ja õpilased tihti vabatahtlikult mõtteid ja tundeid. Mõned vastanud muuseumitöötajatest küsivad aga ise teadlikult tunni lõppedes õpetaja või õpilase kommentaare. Vestlusring tunni lõpus pidi pakkuma hea võimaluse vahetuks tagasisideks nii õpilastelt kui õpetajatelt. Ainuüksi südamest tulev aitäh pidi olema ka piisavaks tagasisideks.

Välja pakuti erinevaid meetmeid, kuidas kirjalikku tagasisidet saada: küsitlused või ankeedid õpetajatele ja õpilastele (koolidele, kellega on pikaajalisem koostöö); külalisteraamat; Facebooki leheküljel või bloggis; joonistamise võimalus pisematele; töölehtede lõppu

lisaküsimus tunni õnnestumise kohta. Viimast varianti kasutab regulaarselt Saatse Seto Muuseum. Korra mainiti ära ka, et mitmed koolid kirjutavad kooli kodulehele muuseumist veedetud päevast. Seega pakub internet rohkel võimalusi, kuidas vahetut tagasisidet saada. Aeg-ajalt saadavad koolid õpilasi muuseumisse näitusi vaatlema ja analüüsima. Võimalus on paluda koolidelt või õpilastelt analüüse ka muuseumile edastada.

Kirjalikke ankeete või küsitlusi eelistati saada interneti teel enam kui paberil. Viljandi Muuseumil on välja töötatud intenetipõhine ankeet, mille aadressi jagatakse tunnis osalenutele. Korra mainiti, et muuseumis puudub internet ning seetõttu on eelistatud tagasiside paberkandjal. Samas pidasid mitmed vastajad ankeetide täitmist õpetajatele tüütuks lisaülesandeks. Saamaks siiski mingisugustki kirjalikku mõtteavaldust, pakuti välja, et küsitlusi võiks korraldada aeg-ajalt või siis kutsuda õpetajaid kord aastas muuseumisse nõu pidama.

Virumaa Muuseumi pedagoog esitas mõtteid, mille kohta tagasisidet soovida. Eelkõige tunda huvi selle vastu, kas ja kuidas tunnis läbitut ja kogetut on edasises õppetöös kasutatud. Õpetajatelt võiks küsida ka hinnanguid õppemeetodite, teemakäsitluse eakohasuse või tunni ülesehituse kohta. Kindlasti tuleks pakkuda võimalusi ettepanekute tegemiseks.

3. 2. Ajaloo ja ühiskonnaõpetuse õpetajate küsitluste analüüs

Ajaloo ja ühiskonnaõpetuse õpetajatele esitatud küsimustiku eesmärgiks oli välja selgitada, kas ja kuidas näevad õpetajad muuseumit formaalharidust rikastava õppekeskkonnana. Kuidas hindavad õpetajad muuseumide programme ja nende seotust riikliku õppekavaga? Õpetajatele anti võimalus teha soovitusi, kuidas muuseumitunde ette valmistada. Õpetajatele esitati üheksa sisulist küsimust, millele lisandusid veel andmed soo ja kooli ning ametistaaži kohta. Soolisest aspektist oli raskuskese naiste poolel, mehi vastas küsitlusele kokku 5, naisi 30. Saadud andmete põhjal võib väita, et suurem hulk vastanutest on õpetajana töötanud keskmisele 20 aastat. Vastanute seas oli nii noori, kel töökogemust napilt kolm aastat, aga ka elukogenud pedagooge, kes tööd praktiseerinud 45 aastat. Seega oli vastanute töökogemus varieeruv ning järelduste tegemiseks on vanuseperiood piisavalt lai ja ülevaatlik.

3.2.1. Vastuste analüüs

Kuna küsitlused edastati ajaloo ja ühiskonnaõpetuse õpetajatele, teostatakse õpetajate vastuste analüüs ajaloo ja ühiskonnaõpetusest lähtuvalt.

Muuseumikülastuse ajalooõpetust rikastav roll

Õpetajatel paluti välja tuua kolm põhjust, miks muuseumikülastus on ajaloo õppimisel vajalik. Kõik 35 õpetajat pidasid muuseumikülastust ajalooõpetust rikastavaks. Suurem hulk õpetajaid, 24 vastanutest, põhjendas muuseumikülastuse tähtsust sellega, et muuseumis kogevad õpilased vahetut kontakti ajalooallikatega, seda nii esemete kui keskkonna mõttes. See omakorda aitab teadmisi omandada ja luua sidet minevikuga. Populaarsuselt teisel kohal oli muuseumikülastus, kui õppekeskkonna vaheldus, mida õpilased aega-ajalt vajavad. Selle tõid välja 14 vastanut. Veel peeti 12 korral muuseumikülastust oluliseks, tekitamaks huvi ajaloo või mõne konkreetse teema suhtes.

Küsitluse vastustest selgus veelgi põhjuseid, miks muuseumit külastada. Need olid järgmised: silmaringi avardav; vahetu suhtlemine spetsialistiga; kohaliku ajaloo tundmise seisukohast; arendab loovust praktilise tegevuse kaudu; museoloogia tutvustamine; õpitud teemaga parem suhestumine; pakub illustreerivat lisamaterjali; uued vaatenurgad; käega katsumise võimalus; emotsionaalne kogemus; interaktiivsed õppevahendid, toetab rahvakultuuri õppimist. Paaril korral mainiti ära, et külastuste üheks eesmärgiks on tekitada õpilastes harjumus muuseumis käia ning seda hinnata. Ühel korral mainiti ära probleeme, mis muuseumikülastuse organiseerimisega kaasnevad. Olulise mõtte tõi välja Prantsuse Lütseumi õpetaja: *Muuseumiskäiguks tuleb võtta aega, et süveneda, ei saa lihtsalt läbi joosta.* Sellest võiks järeldada, et aineõpetajad võtavad muuseumikülastuse ette õppimise, mitte muuseumi eksponaatidest ülevaate saamise eesmärgil.

Toodi välja ka muuseumi võimalus pakkuda rohkemat kui aineprogramm selleks ette näeb ning ka praktilise ja loomingulise tegevuse võimalikkust. Mitu korda mainiti ka, et giidid räägivad põnevalt ning pakuvad vaheldust õpetajale. Siit aga võib järeldada, et paljud õpetajad käsitlevadki muuseumikülastust kui ekskursiooni. Küll tõid õpetajat välja ka muuseumitunnid ja selle avarad võimalused ajaloo õppimise rikastamiseks. Muuseumitunde käsitleti ka kui *toredaid aktiivõppe tunde.* Üks õpetaja arvas, et muuseumitundi võiks siduda ka karjääriõppe tunniga, kus saab teada, kes muuseumis töötavad ning millised on nende

ülesanded. Oskar Lutsu Palamuse Gümnaasiumi õpetaja arvas, et muuseumi võiks pakkuda lausa võimalust giiditööd õppida.

Kanepi Gümnaasiumi õpetaja seisukoht võtab teema kokku: *Esemed jutustavad rohkem kui ükskõik milline sõna või pilt. Mõnikord saab esemeid ka katsuda, mängida või teha muid praktilisi tegevusi. Uuest vaatenurgast näha seda, mis klassis õpitud, uus inimene räägib samast teemast, aga lähenemine kindlasti teine ja pakub õpilastele ka huvi.*

Hiljutine muuseumikülastus – sihtmärk ja külastuse seotus õppekavaga

Küsimustik ei eeldanud, et õpetaja peaks olema külastanud klassiga muuseumit. Samas oli küsimustiku üheks eesmärgiks saada teada, milliseid muuseumeid õpetajad eelistavad. Muuseumid, mida õpetajad on lähiaastatel külastanud[246]: Eesti Ajaloomuuseum (5), Okupatsioonide Muuseum (4), ERM (4), Tartu Ülikooli ajaloo muuseum (2), Tallinna Linnamuuseum (2), KUMU (2), Kadrioru Kunstimuuseum (2), KGB Kongide Muuseum (2), Tartu Spordimuuseum, Tarvastu Muuseum, Viljandi Muuseum, Virumaa Muuseumid, Tapa muuseum, Võrumaa muuseum, Tartu Ülikooli Kunstimuuseum, Põlva Talurahvamuuseum, Eesti Maanteemuuseum, Räpina koduloomuuseum, Palamuse O. Lutsu Kihelkonnakooli-muuseum, Peetri I Majamuuseum, Liivi Muuseum, Järvamaa Muuseum, Eesti Põllumajandusmuuseum, Kohtla Kaevanduspark-Muuseum, Õllemuuseum, Betti Alveri Muuseum. Lisaks nimetati veel Tallinna Linnaarhiivi, Eesti Ajalooarhiivi, Rakvere Näitustemaja, Paide Ajakeskust.

Muuseumikülastust põhjendati 20 korral ainekavas käsitletud teemaga. Teemasid, mille õppimiseks muuseumit külastati oli nurgast nurka, kuid üldjuhul said ära nimetatud kõik ajalooperioodid, muinasajast tänapäevani. Mitmel korral tuli vastustest välja, et õpetajad külastasid muuseumit just sellega tutvumise, mitte aineõpetuse eesmärgil. Näiteks võib tuua Eesti Ajaloomuuseumi Suurgildi hoonet. Muuseumikülastust põhjendati ka riigieksamiteks valmistumisega. Näiteks käis Tallinna 32. Keskkool Okupatsioonide Muuseumis saamaks ülevaadet Eesti XX sajandi ajaloost. Oskar Lutsu Palamuse Gümnaasiumi õpetaja tõi omalt poolt välja, et muuseumit külastati põhikooli uurimustööks ettevalmistumise eesmärgil. Koolid korraldavad ka iga aastaseid õppepäevi, mil külastatakse erinevaid muuseumeid.

[246] Üks kord mainiti ka 6. aastat tagasi. Tegemist oli juba praeguseks töölt lahkunud pedagoogiga.

Näiteks teeb seda Tallinna Nõmme Gümnaasium. Ühel korral toodi välja, et muuseumikülastus võeti ette koostöös teise aineõpetajaga.

Vastustest selgub, et koolid üritavad külastada ka kodukoha muuseumeid. Lausa üheksal korral tuli välja, et viimased külastused on tehtud just lähikonnas asuvatesse kodupaiga ajalugu tutvustavatesse muuseumidesse. Seega hindavad koolid väga maakonna- või kodukoha muuseumeid, mis aitavad ajalooõpetust rikastada. Siinkohal on aga oluline, et ka muuseumid ise ajaga kaasas käiksid ja oma olulisust tajuksid. Koolil ja kodukohas paikneval muuseumil tasuks teha ka koostööd. Näiteks Kanepi Gümnaasiumil on pikaajaline koostöö Põlva Talurahvamuuseumiga. Muuseum käib igal talvel koolis programmiga "Muuseum kohvriga koolis". Kaks kooli mainisid ära, et neil on koolis oma koolimuuseumi, mida kergesti külastada saab. Vastustest võib järeldada, et väiksematel koolidel, mis paiknevad linnakeskustest väljaspool või väiksemates keskustes, on keeruline kaugemale muuseumidesse sõita. See on üheks põhjuseks, miks kodukoha muuseumeid külastatakse kõige sagedamini. Kolm vastanud õpetajat tõid välja, et muuseumide külastamine on keeruline või pole seda üldse võimalik teha, kuna puuduvad ajalised ja rahalised ressursid.

Muuseumikülastuse eesmärgid

Õpetajatel paluti nimetada konkreetseid muuseumikülastuse eesmärke ning mitmed tegid seda ka juba eelmise küsimuse puhul. Õpetajate vastuseid läbis neli ühist nimetajat, millest vähemalt kahte, iga õpetaja muuseumikülastuse eesmärgiks tõi. Kõige enam, 26 õpetajat, nimetas eemärgiks koolitunni või konkreetse teema rikastamist. Seda võimalust nähti nii lisamaterjalides, mida muuseum pakub, kui spetsialisti poolses teema käsitlemises. Samuti pidi muuseumitund või -külastus võimaldama tegeleda mõne teemaga süviti või teise vaatenurga alt. Eraldi toodi välja ka õppetöö mitmekesistamist ning õppekeskkonna vaheldust. Kaheksal korral nimetati silmaringi laiendamist, mis samuti toetab ajalooõpet koolis.

Mitmete õpetajate vastustest võib järeldada, et õpetajate suhtumine muuseumis õppimisse on aja jooksul muutunud. Vähem seatakse eesmärgiks muuseumikülastust ekspositsiooniga tutvumiseks. *Seni olen tutvustanud muuseumit ennast. Nüüd leian, et muuseumikülastus peab olema seotud konkreetse tunni teema õppimisega (näiteks ajalooallikaid õpitakse muuseumis).* Üldse nimetas kaheksa vastanut huvi tekitamist teema või ajaloo vastu, muuseumikülastuse eesmärgiks. Üks õpetaja pidas muuseumit kohaks, kus teema vastu suuremat huvi tundvad

õpilased saaksid lisainfot. *On ka võimalus grupeerida mitme klassi huvilised ja teised jätta teise õpetaja käe alla midagi muud õppima.* Kuus vastanut pidasid muuseumikülastuse eesmärgiks kodukoha ajalooga tutvumist. Kaheksa õpetajat mainisid ka muuseumis käimise harjumuse tekitamise. Lisaks tõi üks õpetaja ära ka muuseumi meelelahutusliku poole. Kanepi Gümnaasiumis on lausa õppekavale vastavad soovituslikud muuseumikülastused paika pandud. Ka Võru Kreutzwaldi Gümnaasiumis on välja töötatud erinevatele vanuseastmetele sobilikud ekskursioonid.

Õpetajate arvamused riikliku õppekava soovitusest õppekeskkonna laiendamise suhtes

Riiklikus õppekavas on ajaloo ainekavas soovitatud laiendada õpikeskkonda. Soovitatakse külastada muuseume, näitusi, raamatukogu, arvutiklassi, ajalooliskultuurilisi keskkondi (muistised, ehitised) jne.[247] Kõik vastanud õpetajatest pidasid seda väga heaks soovituseks. Just ideelist tasandit peeti heaks, küll leiti väga palju põhjuseid, miks on seda praktikas keeruline teostada. Üks õpetaja lausa mainis, et on hea, et seda kohutuslikuks pole tehtud. Mõnigi õpetaja lisas, et probleemid on lahendatavad, kui on olemas tahe.

17 õpetajat ei maininud ühtegi negatiivset aspekti. Siinkohal toodi ära juba eelpool mainitud muuseumi võimalusi õppetöö rikastamisel ja mitmekesistamisel. Mitmed õpetajad on muuseumeid külastanud ka enne kui vastav punkt õppekavasse lisati. Tallinna Humanitaargümnaasiumi õpetaja arvas, et *ajalugu on lihtsalt selline õppeaine, mida ainult klassis õpetada on sama, kui treenida ujumist kuival maal.*

13 korral nimetati probleemiks majanduslike ressursside puudumist. Lastevanematelt ei saa väljasõitudeks raha nõuda, sest põhikooli haridus on tasuta. Tihti asuvad muuseumid suuremates keskustes, kuhu väikestel koolidel on kulukas sõita. Seega lisanduvad külastusele veel ka transpordikulud. Paide Gümnaasiumi õpetaja meelest peaks riik ette nähtud õpikeskkonna laiendamist ka finantseerima. Hetkel ei ole osadel õpilastel just majanduslike probleemide tõttu võimalik muuseumit külastada. Mitmed teisedki õpetajad pidasid oluliseks, et riiklikult võiks muuseumikülastuse organiseerimiseks rahalisi kui ajalisi vahendeid ette näha.

[247] Vaata peatükk 2.

Kümme vastanut tõid välja ajaliste ressursside puudumist. Muuseumikülastus nõuab õpetajatelt head organiseerimisoskust ning ka lisaaega. Nii tundide ümberkorraldamine kui ärajätmine tekitavad probleeme. Lisaks tekitab see ainealaseid keerukusi ka teistele aineõpetajatele. Iga klassiga ei olegi võimalik iga aasta muuseumit külastada. Tihti saadakse muuseumit külastada kord aastas, linnakoolides mõni kord rohkem.

Tartu Herbert Masingu Kooli õpetaja tõi välja alternatiivi, kuidas väljasõite edukamalt korraldada. Õpetaja saab korraldada mitut õppeainet integreerivat õppepäeva, mis kestaks terve päeva. Nii tekkib vähem probleeme tunniplaanide ümbertõstmisega. *Tavaliselt läheb muuseumikülastuseks (linnas) vaja 2 või enam tundi - koos tuleku ja minekuga.* Tallinna Prantsuse Lütseumi õpetaja arvab, et lausa iga nädal võiks olla üks õppepäev koolist väljaspool. *Selleks aga tuleks muuta kogu õppekorraldust kardinaalselt.* Tallinna Kristiine Gümnaasiumi õpetaja arvas aga, et hetkel pole muuseumide külastuste sidumine õppekavaga prioriteet number üks. Seega ei ole muuseumid suutnud, kas oma hariduslikku tööd kõigile märgatavaks teha või on õpetaja sattunud muuseumisse, kus pedagoogiline pool alles välja arendamata.

Muuseumipedagoogika võimalustest formaalõppe rikastamisel

Kõik 35 vastanut pidas muuseumipedagoogikat kooliharidust rikastavaks vormiks. Üks õpetaja lisas, et tema meelest hetkel Eestis see praktikas ei realiseeru. Ka põhjendasid mitmed õpetajad muuseumipedagoogika tähtsust juba eelmiste küsimuste juures. Küll toodi välja veel mitmeid nüansse, millest formaalharidust toetav muuseumipedagoogika lähtuma peaks. Kõige tähtsamaks peeti hea ja targa muuseumipedagoogi või spetsialisti rolli. Seda nimetasid seitse õpetajat. Nõmme Gümnaasiumi õpetaja: *Et muuseumipedagoogika kooliharidust rikastab, pole kahtlustki, hea muuseumipedagoog võib "päris"-pedagoogist mõnikord tulemuslikumgi olla.* Muuseumipedagoogi või giidi tähtsust muuseumis ei saa alahinnata, kuna õpetaja ise ei suuda muuseumikeskkonnas programme läbi viia. Seega vajab muuseumipedagoog pedagoogilist õpet, et töötada erinevate sihtrühmadega ning õpetaja vastukaaluks koolitust muuseumis, kui on soov tundi muuseumis ise läbi viia. Kolmel korral toonitatigi muuseumi ja kooli koostöö vajalikkust.

Siingi kordusid juba eelpool mainitud võimalused, mida muuseum pakub eesotsas keskkonna vahetuse ning ajaloolises keskkonnas õppimise, õppetöö rikastamise ning praktiliste tegevustega. *...muuseumide õpitoad võimaldavad läbi konkreetse tegevuse õpilastel paremini*

tunnetada tunni teemat, leidis Rakvere Gümnaasiumi õpetaja. Kolmel korral rõhutati õppekavast lähtumise tarvilikkust.

Tartu Herbert Masingu Kooli õpetaja arvates on aga liiga vähe pakutud tunde keskastmele. Ta nimelt lasi oma õpilastel muuseumide kodulehtedelt uurida, milliseid haridusprogramme pakutakse I ja II kooliastmele. Seega võib järeldada, et esmalt muuseumitundide vastu tuntakse huvi ning teiseks on just kodulehed need kohad, kust peamist infot otsitakse. Korra mainiti ka, et *muuseumid peaksid olema valmis valmistama oma eksponaatidest koopiaid, mida lapsed saaksid katsuda, katsetada, riideid selga proovida jne. Oluline, et õpilane võiks muuseumi kogeda kõikide meeltega.*

Ettepanekuid muuseumitunni loomiseks

Kõige rohkem mainiti kahte nüanssi, millega kindlasti muuseumipedagoogid arvestama peaksid. Need on tunni eakohasus ning praktilised ning huvitavad meetodid.

Eakohasust nimetas ära lausa 35-st pedagoogist 21. Oma kogemustest rääkis Tartu Kommertsgümnaasiumi õpetaja: *Kõige enam olen kokku puutunud, et muuseumitund ei suuda päris täpselt arvestada õpilaste ealiste iseärasustega. Ka ei ole mõtet kopeerida tavalist koolitundi vaid tõesti keskenduda muuseumi erinevatele võimalustele.* Käina Gümnaasiumi õpetaja soovitas muuseumitundides pakkuda vanematele õpilastele rohkem rakenduslikke tegevusi. Lisaks tuleks kasutada vastavalt eale sobilikke lähenemisviise. *Puberteediealistega peaks suhtlema pigem kui täiskasvanutega mitte kui lastega.*

Tund peab olema huvitav ja koosnema aktiivsetest tegevustest. Seda mõtet tõid välja 19 pedagoogi. Õpilaste aktiviseerimiseks pakuti rollimänge, meisterdusi, soovitati ka näidata huvitavaid filmiklippe. Tunni koostamisel tuleks arvestada riikliku õppekavaga. Tunnis toodud näited peaksid olema elulised. On oluline, et muuseumipedagoog arvestaks, et õpilaste puhul pole tegemist *tulevaste ajalooprofessoritega* ning kõikide teemakohaste faktide edasiandmine pole tarvilik. Tuleks olla kursis õpilaste eelteadmistega, mis omakorda eeldab suhtlust õpetajaga. Ära märgiti, et ka õpilaste ootustega tuleks arvestada. Vastavat infot tuleb ilmselt õpetajal enesel muuseumipedagoogile edasi anda. Tõenäoliselt ei ole aga enamus õpilastel selgeid ootuseid muuseumikülastusele ning pigem peab arvestama õpetaja ootuste ja eesmärkidega.

Seitsmel korral mainiti, et tund ei tohiks koosneda vaid loengust. Tund peaks olema mitmekesine. Üks õpetaja tegi ettepaneku, et ka muuseumitunni koostamisel võiks arvestada tunni kolme faasiga: sissejuhatus, teema käsitlus ja reflektsioon. Tunnis pakutavad ülesanded peaksid olema jõukohased ning põnevad. Lisaks peaks need olema erinevate raskusastmetega ning sobilikud vastavale vanuseastmele. Ka ei saa muuseumitund olla läbinisti meelelahutuslik, vaid andma edasi teadmisi ja kinnistama neid. Lisamaterjalid peaksid olema paeluvad ning motiveerima õpilasi neid lahendama. Mitte alati ei ole tööleht õigustatud. Nii arvab Pandivere Põhikooli õpetaja, kelle sõnul ei taha ükski õpilane muuseumisse järjekordset töölehte täitma minna. Samas leiavad kolm õpetajat siiski, et tööleht on sobilikuks metoodiliseks materjaliks muuseumitunnis.

Õpetajad andsid selge ülevaate ka, milline on hea muuseumipedagoog. Nii nagu kooliski tuleks ka muuseumitunni reeglid kohe tunni alguses paika panna. Ka muuseumipedagoog peab suutma end kehtestad ning olema valmis ootamatusteks. Oluline oleks kontakti saavutamine õpilastega. Muuseumipedagoog peab arvestama grupisuurusega ja suutma hallata ka suuri, 30 õpilasega klasse. Kindlasti peaks muuseumipedagoog tundma teemat ning oskama küsimustele vastata. Lisaks eelnevale on vajalik ka kaasakiskuv rääkimisoskus ja kõlav hääl. *Kui muuseumipedagoog on aga väga igav ja ei suuda õpilasi kaasa haarata, siis on tulemuseks see, et positiivne eesmärk (huvi äratamine ja motivatsioon, uued teadmised) jääb saavutamata ning õpilased ei taha enam minna muuseumisse.* Võib järeldada, et muuseumikülastuse õnnestumine sõltub väga paljuski just muuseumipedagoogist ning tema oskustest. On oluline, et muuseumipedagoogid suudaksid optimaalselt aega ja tegevusi planeerida. *Õppetund on 45 minutit, alati pole mõttekas muuseumiskäigu pärast teistelt kolleegidelt õppetunde ära võtta. Vähemalt meie koolis tunnivälisel ajal õpilasi muuseumisse ei saa v.a. väljasõidul teise linna või paika,* leidis Rakvere Gümnaasiumi õpetaja.

Tallinna Prantsuse Lütseumi õpetaja arvas, et muuseumipedagoog peaks esmajoones mõtlema selle peale, miks õpetaja üldse peaks klassiga muuseumit külastama:[248] *Iga ettevõtmine on korralduslikult keeruline, seepärast peaks õpetaja sellest muuseumiskäigust võitma - nt saab suure teemalõigu tunniskäsitlemise asendada muuseumiga. Hea kui oleks ka mingi hinnatav ülesanne õpilastele koos hindamisjuhendiga vms.* Räpina Aianduskooli pedagoog leidis aga, et muuseumipedagoog peab olema kursis grupi külastuse eesmärkide aga ka eripäradega.

[248] Sama teema tõstatas ka MMMM töötaja.

Siinkohal tuleb igal õpetajal teadvustada, et sellealase info jagamine on nende ülesanne. Oskar Lutsu Palamuse Gümnaasiumi ühe pedagoogi sõnul peaks õpetaja muuseumis pakutavaga kursis olema ning lapsi selleks ette valmistama.

Kooli ja muuseumi võimalused koostööks

Õpetajatel oli mitmed mõtteid ja ettepanekuid, kuidas saaksid kool ja muuseum koostööd teha. *Õpetajad ja muuseumipedagoogid peaksid haridusprogramme ühiselt tegema, see võiks olla lausa Haridusministeeriumi töölõik, kuidas asjad korraldada – muuseum ja kool, mõlemad on ju sisuliselt haridusasutused.* Nii arvas Tallinna Prantsuse Lütseumi õpetaja. 12 korral nimetati õpetajate poolt ära juba eelpool rohkelt tähelepanu saanud muuseumiprogrammi tarvidus vastata õppekavadele või õpetajate soovidele. Muuseumipedagoogid võiksid õpetajatelt uurida, millistel teemadel tunde soovitakse. Mõnigi õpetaja tegi ettepanekuks kontakteeruda tegeva pedagoogiga ning töötada muuseumitunnid koostöös välja. Oluliseks peeti ka võimalust õpetajal helistada muuseumisse ning avaldada soovi, millisel teemal ta tundi vajaks. Veel pakuti välja muuseumi ja kooli vaheliste koostöölepete sõlmimist, kohtumist direktoriga muuseumi ja kooli ühisosa leidmiseks.

Kaheksa õpetajat nimetasid variandiks, et „muuseum" saaks ise kooli külla tulla. Kahel korral mainiti heaks variandiks projekti „Muuseum kohvris". Mitmed muuseumid pakuvad seda võimalust. Muuseumi külaskäiguks on aga veel mitmed teisi kooli haridust rikastavaid võimalusi. Muuseum saab korraldada näitusi ja rikastada seda huvitavate õppematerjalidega. Muuseumipedagoog saab samuti pakkuda muuseumitunni kooli läbiviimise võimalust. Veel pakuti ajalooallikate tutvustamist või loengu pidamist.

Info jagamist pidasid õpetajad samuti oluliseks. Mitmed muuseumid teevad seda juba aktiivselt, kuid just kodulehtedelt ja infokirjadest saavad õpetajad peamise info muuseumis toimuvast ja pakutavast. Seega tuleks muuseumidel kodulehtedele tähelepanu pöörata. Kolmel korral peeti vajalikuks, et muuseumid pakuksid oma kodulehtedel erinevaid õppetööd rikastavaid materjale nagu videod, töölehed või tegevusi nagu mängud ja allikate otsimine. Muuseumil ja koolil on võimalik teostada koostööd läbi erinevate projektide. Kuna gümnaasiumiastme lõpetamiseks võib õpilane valida koolieksami asenduseks ainealase uurimustöö, siis pidasid õpetajad muuseumit selle abistamisel sobilikuks koostööpartneriks. Täienduseks toodi ka koduloo uurimise võimalusi.

Nimekirja lisanduvad veel orienteerumismängud; „Rännakud ajas"; õppe- ja teemapäevad või lausa ajaloopäevad. *...õpilased saaksid tulla muuseumisse, veeta seal terve koolipäeva ning teha erinevaid teemaga seotud asju,* selgitas üks õpetaja. Lisaks toodi ära, et ka lisamaterjalide pakkumine mõne teema täiendamiseks oleks soovitatav.

Üks õpetaja ei pidanud koostööd vajalikuks ning üks õpetaja ootab muuseumide poolseid pakkumisi, mis oleksid soodsad ning huvitavad. Kuuel korral tõstatati raha teemat ning toodi välja mõte, et muuseumikülastus võiks olla tasuta või õpilastele rahastatud. Vastustest võiks aga järeldada, et enamus pidasid koostööd mõlemale poolele vajalikuks ning kindlasti õpilastele kasulikuks.

Tagasiside ja selle vajalikkus peale muuseumikülastust

Küsides muuseumipedagoogidelt tagasiside saamise ja vajalikkuse kohta, siis selgus, et seda peeti tähtsaks. Ka õpetajad leidsid, et tagasiside andmine on oluline. Kümne õpetaja käest, 35 hulgast, on peale muuseumikülastust tagasisidet küsitud. 23 õpetajat pole tagasisidet andnud, kuna neilt pole seda küsitud ning kaks ei vastanud küsimusele. Seega võib järeldada, et tagasiside küsimine pole muuseumide seas levinud. Näideteks toodi Viljandi Muuseum ja Virumaa Muuseumid, kus tagasisidet on küsitud. Korra toodi välja, et õpilastele on jagatud küsitluslehti. Kaks õpetajat on küsinud ka oma õpilastelt, kuidas neile tund meeldis. Kaks õpetajat teevad lähemat koostööd muuseumipedagoogidega ning selle käigus annavad ka tagasisidet tundide tulemuslikkuse osas. Kaks õpetajat mainisid, et nad annavad ise peale tundi infot, mis neile meeldis ja kuidas tund läks.

21 pedagoogi väljendasid selgesõnaliselt, et nad annaksid meelsasti tagasisidet. Kaks neist täpsustasid, et selle peale ei tohiks palju aega kuluda ning küsimused peaksid olema konkreetsed. Kolmel korral väljendati negatiivsust tagasiside andmisesse. Põhjuseks toodi viitsimatust, halba kogemust (ekskursioon polnud efektiivne ning muuseumitundi pole külastatud) või pole tagasiside andmisele enne mõeldud. Üheksal korral ei avaldatud arvamust.

Õpilaste suhtumine muuseumikülastusse

17 pedagoogi väitis, et õpilaste suhtumised muuseumikülastusse on olnud enamasti positiivsed. *Kunstimuuseumi külastades on nii mõnigi algul pahur ja enda arvates „kunstivõõras" õpilane viimaste seas lahkunud, sest avastas endalegi üllatuseks, kui vahva*

on kunstiajalugu muuseumis õppida (nt kunstnike pilte söega ümber joonistades.). Selline oli ühe õpetaja kogemus. Tarvastu Gümnaasiumi pedagoogi sõnul räägivad ja tegutsevad muuseumis ka need õpilased, kes koolitunnis tagasihoidlikuks jäävad. Tallinna Nõmme Gümnaasiumi pedagoogi sõnul käiakse muuseumis meelsasti, kuna tänu sellele pääsetakse koolitundidest. Kanepi Gümnaasiumi õpetaja kogemus: *Näiteks on lubanud kindlasti minna tagasi ja veelgi põhjalikumalt tutvuda Suurgildi hoone eksponaatidega ja oma vanemad ja tuttavad sinna juhatada.* Võnnu Keskkooli õpetaja sõnul tagasiteel koju õpilased lausa arutasid omavahel muuseumis kuuldud teemade üle. Oskar Lutsu Palamuse Gümnaasiumi õpetaja sõnul lausa palutakse, et ta muuseumikülastusi organiseeriks.

Mitmed õpetajad tõid välja, et kogemusi on olnud mitmesuguseid. Tihti sõltub õpilaste arvamus muuseumikülastusest nende esimesest kogemusest. Kui see oli meeldiv, tahetakse ka järgmine kord muuseumit külastada. Määravaks on ka raha. Kui muuseumikülastuse eest ei peaks maksma, tuleksid mitmed õpilased meelsamini kaasa. Samuti sõltub see klassist või õpilase enese suhtumisest. *On igasuguseid õpilasi neid, kes külastavad muuseume vabatahtlikult ja ka neid, kelle jaoks sõna muuseum on, kui härjale punane rätik. On ka selliseid õpilasi, kes keelduvad näiteks klassireisist, kui reisikavas on muuseumid. Loomulikult on ka vastupidiseid näiteid.* Muuseumi valik aga ka muuseumipedagoogi oskused on need, mis määratlevad, kas muuseumikülastus on edukas või mitte. Paaril korral toodi ära, et just nooremad käivad meelsamini muuseumis kui näiteks gümnaasiumiaste. *Gümnaasiumiõpilaste puhul tuleb siiski teatud sundi rakendada. Eriti, kui käik jääb tundidevälisele ajale,* on kogenud Tartu Kommertsgümnaasiumi pedagoog.

Kahel korral täheldati, et muuseumikülastus on pigem vastumeelne. *Muuseumidesse suhtutakse sageli kui tüütusse kohta. Selline suhtumine tuleb kaasa juba kodusest. Muuseumitund peab olema tõeliselt haarav, et sellist suhtumist muuta,* tõdes Palivere Põhikooli õpetaja. *Õpilased osalevad, sest saavad täidetud töölehe eest hinde. Mulle tundub, et muuseumikülastus ja selle käigus täidetavad materjalid on õpilastele pigem ebameeldiv kui meeldiv kohustus,* selgitas üks põhikooli õpetaja. Üks õpetaja ei saanud küsimusele vastata, kuna polnud muuseumitunndi klassiga külastanud.

3.3. Arutelu

Küsitluste tulemused näitasid, et suhtumine muuseumisse kui formaalõpet rikastavasse õppekeskkonda oli positiivne. Seda oli märgata nii muuseumitöötajate kui õpetajate vastustest. Kooli ja muuseumi omavahelist koostööd peeti tähtsaks ning võimalusi selleks nimetati mitmeid. Mõlemale küsimustukele vastas rohkem naisi kui mehi. Suuremal enamusel vastanud muuseumipedagoogidest on pedagoogiline haridus.

Üle poole vastanud muuseumitöötajatest pidasid muuseumipedagoogika ülesandeks formaalhariduse toetamist ja mitmekesistamist. Kõik õpetajad nimetasid muuseumikülastust ajaloo õpetamisel väga vajalikuks ning muuseumipedagoogikat üldiselt kooliharidust rikastavaks.

Muuseumipedagoogide ja õpetajate arusaam võimalustest, mida muuseum koolile pakkuda saab, oli üsna sarnane. Muuseumipedagoogid mainisid ära õpet originaalide keskel; lähtumist ainekavadest ning erinevate ainete integratsiooni muuseumikeskkonnas; vaheldust koolitunnile; pakkuda õpetajale lisamaterjale ning -teadmisi, aga ka abi; olla õpetajale koostööpartneriks ning pakkuda võimalusi erinevate õppemeetodite kasutamiseks; koolis õpitu praktilist rakendamist ja kogemist; kooli külastamine teemapäevadel või -nädalatel. Õpetajad lisasid nimekirjale ajaloo rikastamise osas muuseumile veel võimalusi: silmaringi avardada; tutvustada kohalikku ajalugu, museoloogiat; pakkuda uusi vaatenurki teema käsitluses; pakkuda interaktiivseid õppevahendeid; toetada rahvakultuuri õppimist; pakkuda emotsionaalseid kogemusi. Eelpool nimetatust rõhutasid õpetajad muuseumikülastuse puhul vahetut kontakti ajalooallikatega ning keskkonnavahetust. Mitmed õpetajad aga ka muuseumitöötajad nimetasid külastuse eesmärgiks tulevaste muuseumit väärtustavate külastajate kasvatamist.

Väga oluliseks, kui mitte kõige tähtsamaks pidasid õpetajad hea ja targa muuseumispetsialisti olemasolu. See määravat tihti ära muuseumikülastuse kordamineku. Huvitaval kombel ei tõstatunud see teema muuseumitöötajate tagasisidest kordagi. Kas muuseumis ei keskenduta nii väga muuseumipedagoogide kvalifikatsioonile või ei teadvustata piiavalt muuseumitöötaja olulisust eduka muuseumikülastuse puhul? Muuseumitöötajate küsitlustest selgus, et tihti tehakse haridustööd muu töö kõrvalt. See võib tähendada, et inimene ei ole piisavalt kompetentne kõikidele sihtrühmadele tunde läbi viima või muu töö nõuab temalt liiga palju

energiat ja tähelepanu ning seetõttu kannatab haridustöö. Üks on kindel, muuseumipedagoogika alast tööd tuleks väärtustada ning iga muuseumi kohustuseks on tagada selle kvaliteet.

Riikliku õppekava soovitust laiendada õppekeskkonda pidasid õpetajad heaks soovituseks. Küll leidis suurem hulk vastanuid, et seda on praktikas raske teostada. Muuseumikülastusega kaasnevaid probleeme nimetasid ära nii õpetajad kui muuseumitöötajad. Kõige enam sai välja toodud majanduslike ressursside puudumist. Mõlemal juhul mainiti ka õpetajate liiga suurt koormust ning koolitundide ära jäämisega kaasnevaid probleeme.

Muuseumitund

Muuseumitundide välja töötamisel riikliku õppekavaga arvestamist pidasid enamik muuseumitöötajaid vajalikuks, kuid mitte keskseks. Muuseumitöötajad lähtuvad peamiselt temaatikast ja kooliastmetest. Ka ei leidnud kõik õpetajad, et muuseumiprogramm peab olema vaid riiklikust õppekavast lähtuv. Küll põhjendati oma viimaseid muuseumikülastusi just ainekavas käsitletud teemadega ning koolitunni rikastamine oli üks peamisi muuseumikülastuse eesmärke. Õpetajate vastustest peegeldus ka suhtumiste muutumist. Üha enam väärtustati konkreetse teema käsitlemist muuseumitunni- kui ekskursioonivormis ülevaate saamist ekspositsioonist.

Arusaam muuseumitunnist oli õpetajatel ja muuseumipedagoogil sarnane. Muuseumitund ei peaks olema faktide ja numbrite keskne vaid tutvustama uusi ideid ja infot, mis tekitaks teema vastu huvi ning millega muidu kokku ei puutuks. Muuseumi haridustöötajad rõhutasid, et muuseumitund peaks erinema koolitunnist. Mõlemad vastanute grupid pidasid oluliseks, et muuseum arvestaks kooli soovidega ja teeks tundide loomisel koostööd tegevõpetajatega. Ühel meelel oldi ka selles, et muuseumitundi saab läbi viia vabamalt, kasutades loomingulisi ja praktilisi tegevusi. Viimast pidasid õpetajad väga oluliseks muuseumitunni läbiviimisel. Muuseumid peaksid olema suutelised pakkuma üha enam mitte ainult ühe aine rikastamiseks mõeldud tunde vaid lõimides neid omavahel.

Muuseumipedagoogid mainid ära mitmeid meetodeid, mida muuseumitunnid kasutada saaks. Need olid näiteks: illustreeriv ja näitlikustav materjal, rollimäng, mängud, käed-külge aktsioonid, töötoad. Aktiivõppe meetodeid rõhutasid nii pedagoogid kui ka muuseumitöötajad.

Õpetajad tegid mitmeid ettepanekuid, kuidas muuseumitundi välja töötada. Näiteks tuleks arvestada kooltunni kolme faasiga. Lisaks pidasid nii vastanute grupid oluliseks kõikide meeleelundite kaasamist. Muuseumitund peab panema kaasa mõtlema ja rääkima. Õpetajate järgi pidi muuseumitunni loomisel arvestama sihtrühma ja selle ealiste iseärasustega. Tunni ülesanded peaksid olema pigem lapsi kaasavad ja tegevuses hoidvad ning jõukohased. Töölehtede kasutamise osas läksid õpetajate arvamused lahku. Muuseumipedagoogid ei pidanud oluliseks muuseumitunni hindelist väljundit.

Õpetajad ei keskendunud muuseumitunni puhul mitte nii väga selle metoodikale, kui jällegi inimesele kes seda läbi viib. Paljuski sõltub laste kogemus ja arvamus muuseumist just inimesest, kes nendega tegeleb. Heal muuseumipedagoogil peaks olema näiteks hea hääl ja oskus end kehtestada, samas oskus lastele huvitaval infot edasi anda. Samuti peaks ta suutma hallata erinevaid gruppe. Muuseumidel on põhjust rohkem muuseumipedagoogikaga tegelevatele inimestele tähelepanu pöörata, kuna teema sai õpetajate poolt väga mitmel korral ülesse tõstatatud.

Koostöö kooliga

Mitmed muuseumid teevad tundide loomisel koostööd mõne kooli õpetajaga. Ükski vastanud õpetajatest ei maininud, et nad oleksid sellealast koostööd teinud. Küll pakkusid nii muuseumitöötajad kui õpetajad lisaks nimetatule välja ka teisi koostöö võimalusi. Näiteks võiks muuseum tunde läbi viia ka koolis kohapeal. Lisaks nimetati ära programmi „Muuseum kohvris". Muuseum saaks korraldada erinevaid projekte ja konkursse. Seda, kas muuseumit kaasavaid projekte saaksid korraldada ka koolid, õpetajad ei maininud. Mõlemad osapooled pidasid heaks koostöö alaseks võimaluseks uurimustööde juhendamist muuseumitöötajate poolt. Lisaks saab muuseum pakkuda erinevaid atraktiivseid üritusi nagu muuseumitunnid, loengud, ekskursioonid, kunstitunnid, töötoad, teemapäevad, koolivaheaja sisustamine.

Muuseumipedagoogid pakkusid lisaks omaltpoolt regulaarsete külastuspäevade välja töötamist, õuesõpet aga ka lausa „Sõpruskooli" varianti. Õpetajate meelest võiks muuseum kodulehel pakkuda ka koolitunde rikastavaid materjale ning isegi interaktiivseid arvutimänge, mida tunni sisustamiseks kasutada. Õpetajad toonitasid ka info jagamise vajalikkust. Muuseumipedagoogide vastustest informatsiooni jagamisega seotud mõtteid väga ei kajastunud. Mitmed õpetajad mainis, et saavad oma esmase info muuseumide kodulehelt, mis

tähendab, et muuseumid peaksid kodulehtedel pakutava info hoolikalt üle vaatama ja seda konkreetselt ja ülevaatlikult edastama.[249]

Tagasiside muuseumitunni õnnestumise kohta pidasid tähtsaks nii muuseumitöötajad kui pedagoogid. Enamike õpetajate käest polnud tagasisidet küsitud. Ka muuseumi poolsetest vastustest selgus, et vähesed muuseumid küsivad regulaarselt tagasisidet. Õpetajad annavad hea meelega tagasisidet, kuid peavad tähtsaks, et see liiga kaua aega ei võtaks.

[249] Vaata peatükk 2.

4. Soovitusi muuseumi kujundamisel õppekeskkonnaks

Eelnevates peatükkides lahati muuseumipedagoogika hetkeolukorda ja selle võimalusi formaalhariduse rikastamisel. Muuseumide kodulehtede ning ajaloo ja ühiskonnaõpetuse õpetajate ja muuseumipedagoogide küsitluste analüüsi põhjal on püütud leida võimalusi, kuidas muuseumit õppekeskkonnaks kujundada. Antud peatükis pakutaksegi võimalusi õppimiseks sobiliku keskkonna loomiseks. Samuti tegeldakse muuseumitunni ja selle läbiviimise teemaga. Kuidas kooli ja muuseumi koostöö muuseumitunni puhul rakenduda võiks? Siinkohal tehakse ettepanekuid nii õpetajatele, kes külastust plaanivad, kui ka muuseumidele. Peatüki lõpus pakutakse välja võimalusi kooli ja muuseumi haridusalaseks koostööks.

4.1. Hariduskeskus/meisterdamistuba

Soodustamaks muuseumi haridustööd vajaks iga muuseum sobilikku ruumi, mis seda võimaldaks. Head näited sellistest hariduskeskustest on Eestis ka olemas. Näiteks võib tuua KUMU hariduskeskuse või Eesti Ajaloomuuseumi Eksperimentaariumi.

Mõned mõtted, mis muuseumi hariduskeskuses kindlasti olla võiks on paika pandud juba 1970. aastate lõpus Inglismaa näitel. See ruum võiks olla suur ja paindliku sisustusega. Soovitavalt võiks ruumil olla pestavad põrandad ja seinad, kompaktsed lauad ja toolid, mida kergelt liigutada saab. Kindlasti oleks tarvilik muuseumil omada erinevat tehnikat, mis võimaldaks pidada loenguid, vaadata filme või kuulata helisid.[250] Üha enam rõhutatakse, et muuseumipedagoogika peaks suutma kaasata õppeprotsessi kõiki meeli. Kuna muuseumitund peaks olema üha praktilisem ja vähem faktidel põhinev, võiks hariduskeskuses olla ka vastavad kunstilised vahendid, millega erinevaid loovaid ülesandeid lahendada. Kindlasti ei puudu sealt ka pedagoogilised materjalid muuseumipedagoogile aga ka õpetajale. Tihti leiab sealt ka vajalikke töölehti ja ülesandeid muuseumitundideks. Muuseumi hariduskeskus on tavaliselt muuseumi nägu, peegeldades erinevate esemete ja materjalidega muuseumi ekspositsiooni ja teemasid. See on ka kohaks, kus korraldada näitusi või viia läbi projekte.[251] Taoline ruum annab muuseumipedagoogile väga palju võimalusi haridustööks ning loob sobiva koha praktilisteks tegevusteks, mida õpetajad muuseumitunni puhul vajalikuks peavad.

[250] Keding Olofsson, Ulla. Museum and children. Paris 1979, lk. 150.
[251] Keding Olofsson 1979, lk. 150.

Tihtipeale ei võimalda ekspositsioon käelisi tegevusi samas ruumis läbi viia ning nii jääb muuseumitund liiga teoreetiliseks, seepärast ongi meisterdustubadel või lausa hariduskeskustel muuseumihariduse edendamisel märkimisväärne roll.

4.2. Muuseumitund

Õppetöö muuseumis peaks olema planeeritud. Kindlasti jääb ekskursioonist ja loengust ainuüksi väheks ning tihtipeale ei täidagi need enam 21. sajandil muuseumidele seatud nõudeid ning eesmärke. Brita Pill on oma magistritöös „Muuseumipedagoogika koht ajalooõpetuses" käsitlenud muuseumiõppe didaktikat ning andnud ülevaate meetoditest, mida muuseumis kasutada saab. Ta nimetab ära ekskursiooni, muuseumitunni, diskussiooni, ettekande ja vestluse.[252] Kõiki neid meetodeid võib kasutada ka muuseumitunni osana. Muuseumitund[253] on üheks parimaks viisiks, kuidas külastus edukalt planeerituna läbi viia ning muuseumi ekspositsiooni või näitust tutvustada, aga ka konkreetset teemat muuseumis käsitleda.

Muuseumitunni eesmärk pole sarnaneda koolitunniga, pigem vastupidi.[254] Muuseumitund ei pea asendama, pigem rikastama kooliõpet ning seepärast pole eesmärgiks kasutada sama metoodikat, mida koolis. Muuseum, kui uudne õpikeskkond peaks kasutama ära kõiki võimalusi muutmaks muuseumikülastus vahetuks kogemuseks. Selleks saab kasutada erinevaid metoodikaid ning väljakutseid esitavaid ülesandeid. Peatükis 3. teostatud küsitluste analüüsist leiab rohkelt õpetajate, kui muuseumipedagoogide poolt muuseumitunni rikastamiseks kasutatavaid meetodeid.[255] Pill nimetab ära järgmisi meetodeid: töölehed, praktiline töö, diskussioon, vestlus, avastus, rollimäng.[256] Oluline oleks sobitada need õppemeetodid muuseumi õpikeskkonda ja kasutada ära võimalusi, mida muuseum selleks pakub.

Triin Siineri järgi tuleks muuseumitundi ette valmistades arvestada kahe aspektiga: anda teavet ajaloost ning õpetada õpilast kasutama muuseumi teadmiste omandamiseks,

---

[252] Pill, Brita. Muuseumipedagoogika koht ajalooõpetuses. Magistritöö. Tallinna Ülikool. Ajaloo Instituut. Tallinn 2010, lk. 29-33.
[253] Muuseumis korraldatavad temaatiline õppetund. 21. sajandi Eesti Muuseumid. 2006, lk.10.
[254] Sõukand, Renata. „Muuseumipedagoogika TÜ Ajaloo muuseumis – milleks ja kellele?" Tartu Ülikooli Ajaloo muuseum 25. juubelikogumik. Tartu 2001, lk. 129-130.
[255] Vaata peatükk 3.
[256] Pill 2010, lk. 30.

ajaviitmiseks või tulevaste laste harimiseks. Tunnis peaks lisaks teoreetilisele osale olema esindatud ka praktilise tegevuse pool. Isiklikule kogemusele tuginedes, omandatakse muuseumis teema. Hea muuseumitund ei ole ebameeldiv, vaid tekitab huvi ning on pigem meelelahutuslik. Samas ei tohiks unustada harivat eesmärki, mis võiks olla soovitavalt tunni tegevusse peidetud. Tundide koostamisel tuleb arvestada laste huvide ning nende vanuseliste iseärasustega. Samuti võiks Siineri loetellu lisada ka riiklikus õppekavas etteantud õpipädevused, mida õpetajad tundide valmimisel siiski silmas peavad.[257] Muuseumitund peaks võimaldama õpilasel end ka avastada ning teinekord isegi õpetaja rolli proovida.[258]

Kindlasti ei tohiks unustada, et muuseumikülastuse eesmärk pole vaid õppida aga ka meelt lahutada. Seetõttu peaks metoodika olema mängulisem kui koolitund seda võimaldab. Siiner rõhutab praktilist tegevus, mida kooli tunnis vähe rakendatakse, aga mida muuseum just pakkuda saaks. *Ajalugu tuleb näha, puudutada, kuulata, maitsta, siis suudame me analüüsida ja meil tekkivad loomulikud küsimused.* Muuseumi ülesanne olekski kõigile viiele meelele muuseumitunnis rakendus leida. Faktide omandamisel ei tohiks unustada, et tihti jäävad õpilastele enam meelde nö eredad, mitte aga olulised faktid. Selle vältimiseks tuleb olulised faktid läbi tegevuste ja ülesannete lahendamise eredateks muuta. *Kooliteadmised on sageli passiivselt omandatud. Muuseum peab pakkuma aktiivset ja loomingulist suhet meid ümbritsevasse maailma.*[259]

Kindlasti on tunni õnnestumisel suur roll muuseumitöötajal, kes peab suutma õpilasi kaasa elama ja mõtlema panna.[260] Muuseumipedagoog peaks julgustama õpilasi andmeid koguma, tehes seda kaasamise mitte kuulamise meetodil. Muuseumikülastus peaks olema lõbus. Mängulised tegevused võidavad laste tähelepanu ja tõstavad motivatsiooni. Oluline on anda lastele muuseumis vaba aega. Peale õppetööd peaksid lapsed saama iseseisvalt muuseumis ringi vaadata, et uurida objekte, mida õppetöös ei kasutatud ning lasta isiklikule huvile tuginedes teemat uurida.[261]

---

[257] Siiner 2000, lk. 97-98.
[258] Sõukand 2001, lk. 129-130.
[259] Siiner 2000, lk. 98.
[260] Sõukand 2001, lk. 129-130.
[261] Allard Michel, Boucher Suzanne, Forest Lina. The Museum and the School. Uurimus. Université du Québec à Montréal. Kanada 1992, lk. 10. : http://www.unites.uqam.ca/grem/pdf/the-museum-and-the-school.pdf Otsing 03.05.12.

4.2.1. Muuseumitunni ettevalmistamine ja läbiviimine

Kahtlemata on muuseumitund üks põnevaimaid viise, kuidas õpilane mõne uue teemaga tutvuda võiks. Ameerika näitel võib rääkida muuseumitunnist kui lausa koolitunni asendusest. Muuseum pakub koostöös kooli ja õpetajaga välja töötatud programmi, mis hõlmab mitut muuseumitundi konkreetsel teemal ning mille järel saavad õpilased hindelise tulemi. Muuseumitund on õpitulemustele rajanev ning see saavutatakse muuseumikeskkonnas.[262] Taoline ameerikalik lähenemine aga nõuab tugevat eeltööd ning mõlema osapoole, nii kooli kui muuseumi suurt huvi projekti vastu. Tuubeli järgi näeks ideaalne muuseumikülastus välja järgmine: *teoreetiline osa läbitakse klassis ning teema, mida illustreeriv väljapanek on muuseumis, kinnistatakse seal.*[263] Kooli ja muuseumi koostööl baseeruv muuseumitund võiks koosneda kolmest etapist. Need oleks järgmised: ettevalmistus koolis, muuseumitund, muuseumitunni järgne reflektsioon koolis.

I faas

Esimene faas eelneb muuseumikülastusele ning toimub klassiruumis. Tegemist oleks õpetaja poolse ettevalmistusega. Selles etapis tuleks tegeleda kolme aspektiga. Tuleks välja selgitada, kas õpilane on omandanud vajalikud teemakohased baasteadmised. Õpetaja teeb sissejuhatuse teemasse ning annab õpilasele vajaliku info orienteerumaks ajas, mida muuseumitunnis käsitlema hakatakse. Õpetaja tutvustab klassile reegleid, mis muuseumis kehtivad. Need on määratletud muuseumi poolt ning nendele pääseb ligi kas muuseumi koduleheküljelt või kannab nende tutvustamise eest hoolt muuseum ise. Reeglite tutvustamine loob vajaliku õhkkonna muuseumi külastamiseks. Õpilasele saab selgeks, mislaadi õppekeskkonnaga on tegemist ning kuidas see koolist erineb. Reeglite selgitamine on vajalik ka sobiliku suhtumise tekitamiseks ning soodustab muuseumiõppe õnnestumist. Soovitav on anda õpilastele muuseumist sisuline ülevaade - mida eksponeeritakse, muuseumi eesmärk, jms. See soodustab kohanemist uue õppekeskkonnaga ning tasakaalustab kohapealset elevust ning annab õpilasele turvatunde, et ta teab, kuidas uues keskkonnas ja olukorras toimida.[264]

Kui tegemist on esmakordse külastusega, tasuks välja selgitada, milline on õpilase valmisolek muuseumiõppeks. Saamaks ülevaadet, kas õpilane on võimeline minevikku meenutama ja

[262] Keding Olofsson 1979, lk. 172.
[263] Tuubel 2011: http://www.oppekava.ee/index.php/Muuseumipedagoogika_ja_ajaloo%C3%B5petus Otsing 27.04.12.
[264] Allard, Boucher ja Forest 1992, lk. 8-9.

mõistma, võiks kasutada ajajoone meetodit. Õpilane proovib oma elu tähtsamaid sündmusi kronoloogiliselt paika panna ja kanda neid ajajoonele. Meetodi abil suhestub õpilane ajalooga isiklikul tasandil. Õpetajale saab selgeks, kuidas ta ajaloos orienteerub.

Selgitamaks museaali kui ajalooliselt/kultuurilooliselt väärtusliku objekti mõistet, võib proovida järgmist meetodit. Õpilased koostavad ühe ajaloolise objekti kohta erinevaid küsimusi. Objekti võib välja valida õpetaja. Vanemate klasside puhul võiks õpilane koduse ülesandena omal valikul mõne eseme kaasa tuua. Järgnevalt üritavad nad sama objekti detailselt kirjeldada ning nimetada sellega seotud sündmusi.. Tulemusena mõistab õpilane, et ajaloolised objektid on asitõendid minevikust, kuid need „räägivad“ endast ja olnust vaid siis kui nende kohta tekivad küsimused. Muuseumi ülesandeks on need objektid „rääkima” panna. Viimase osana võikski tegeleda muuseumi kui õppekeskkonna tutvustamisega. Eesmärgiks on selgitada muuseumi tähtsust ja olemust ning kuidas seal infot leida. Õpetaja juhtimisel läbiviidud arutelu teel leitakse vastuseid küsimustele, mis on muuseum või mis on muuseumi eesmärk. Samuti saab õpetaja arutelu käigus anda ülevaate, mis neid muuseumis ees ootab ning kuidas sinna minnakse.[265]

Näiteks võib tuua Ameerika, kus mõnedki muuseumid on välja töötanud nn *resource packages* ehk siis vahendite paketi, mis sisaldab muuseumit tutvustavat materjali, mis on samal ajal ka keele, sotsiaal- ning humanitaarainete õpinguid toetav ja täiendav.[266] Ka Eestist on tuua näiteid, kuidas muuseum on organiseerinud ja korraldanud muuseumikülaskäigule eelnevat tööd klassiruumis. EKM-i kodulehel on eraldi link õpetajatele, kus leiab informatsiooni, millega tuleks enne muuseumi külastust arvestada. Õpetajale on jagatud soovitusi ja nõuandeid, kuidas klassis muuseumitunni jaoks olulist teost vaadelda. Selleks selgitatakse neile VTS[267] metoodikat. *Materjal on mõeldud õpetajale, kes soovib oma õpilasi enne muuseumitundi tulekut pisut ette valmistada ja viia lasteaias või koolis läbi sissejuhatav tund.* EKM teeb mitmeid soovitusi eeltunni läbiviimiseks. Pildivaatlustunni jaoks sobilikuks osalejate arvuks tuuakse 15 õpilaste. Seetõttu soovitatakse suuremad klassid jaotada kaheks rühmaks. Lapsed peavad tundma end mugavalt. Ruumis ei tohiks olla liiga palju valgust, sest

[265] Allard, Boucher ja Forest 1992, lk. 8-9.
[266] Keding Olofsson 1979, lk. 176.
[267] *Visual Thinking Strategies* (Visuaalse Mõtlemise Strateegiad) - Selle avatud küsimustele baseeruva metoodika puhul on tegemist lihtsalt õpitava ning hästi töötava mudeliga, mis pakub kasutusvõimalusi pea kõigis ainetundides olemusest ja metoodikast ning tunnikava.
Eesti Kunstimuuseum: http://www.ekm.ee/kumu.php?id=548&p_id=41 Otsing 22.04.12.

see segaks pildi vaatlemist. Vaatlus võtab koolitunnist 15–20 minutit, ülejäänud tunni sisustamiseks pakutakse lisatööd mängu, joonistamisülesande või millegi muu näol.[268]

II faas

Kui informatsiooni leidmiseks ja muuseumikeskkonnas hakkama saamiseks on loodud vajalikud eeldused, saab järgneda teine faas: õpilastele teemaalase informatsiooni jagamine ja huvi tekitamine. Õpilane peaks mõistma, et muuseumis on võimalus saada teema kohta lisavastuseid. Muuseumitund peaks tekitama soovi neid otsida. Muuseumipedagoogi ülesandeks on saabunud kooligrupile reeglid taas kord üle korrata.[269] Järgneb organiseeritud tegevus muuseumis. Näited selle kohta leiab peatükist 2.

Näiteks võib tegevus muuseumis välja näha selline: Õpilased viiakse ekskursioonile ning neile jagatakse teejuht, mis sisaldab küsimusi ekspositsiooni kohta. Õpilased alustavad tööd kas individuaalselt või grupis. Peale pisikest elevusefaasi jäävad nad vaikseks ning alustavad küsimustele vastamisega. Nad teevad seda omas rütmis, alguses muuseumiga tutvudes ning lähtudes ka oma huvist erinevaid objekte uudistades. Teejuht on koostatud vastavalt koolis tehtud ettevalmistustele ja teemaasetustele. See soodustab info kogumist, ergutab laste huvi ja paneb lapsi aktiivselt tööle ning võimaldab ka vaba aega. [270] Kõige ideaalsemaks variandiks võiks pidada aga teemakohast ja põnevat muuseumitundi, kus laps on kaasatud kõikide meeltega.

III faas

Viimane ehk kolmas faas leiab aset muuseumi külastuse järel ainetunnis. Muuseumitunnile võiks järgneda sünteesimis- ja analüüsimisfaas klassiruumis, mille abil muudab õpilane kogutud info teadmisteks. Analüüs peaks looma võimaluse info klassifitseerimiseks ja võrdlusteks. Seda võib teha õpetaja või õpilaste poolt juhitud diskussiooni vormis, õpilastele võib pakkuda teemat puudutavaid ülesandeid. Reflektsiooni faasi klassiruumis võib toetada ka muuseum, kes annab õpetajale kaasa materjali, kuidas teemat kinnistada.[271]

[268] Eesti Kunstimuuseum: http://www.ekm.ee/kumu.php?id=548&p_id=41 Otsing 22.04.12.
[269] Allard, Boucher ja Forest 1992, lk. 10.
[270] Allard, Boucher ja Forest 1992, lk. 10-11.
[271] Allard, Boucher ja Forest 1992, lk. 11-12.

4.3. Näited muuseumi ja kooli koostööst

Peatükis 3 käsitleti ka võimalusi, kuidas saaksid muuseum ja kool lisaks muuseumikülastusele koostööd teha. Antud peatükis pakutakse erinevaid võimalusi, kuidas koostööd korraldada.

Rändnäitused

Muuseumi üheks võimaluseks haarata initsiatiiv ning teha samm koolidele lähemale on korraldada rändnäitusi.[272] Seda varianti on mitmed Eesti muuseumid edukalt katsetanud. Nagu intervjuust Eesti Ajaloomuuseumi pedagoogi Triin Siineriga selgus, tasuvad need end ära. Muuseum saab laiendada oma haaret ning viia ekspositsioon kooli kohale ning pakkuda sinna juurde ka harivaid programme.

Muuseumitund koolis

Rändnäitused ei ole ainuke viis, millega kooli minna. Näiteks pakub Eesti Tervishoiu muuseum võimalust kutsuda muuseumipedagoogi kooli tundi läbi viima. Muuseumil on kasutada rohkelt materjali ning esemeid, mis muudavad mõne õppeteema õppimise teoreetiliselt praktiliseks. Seega on just muuseumil võimalus töötada erinevate ainekavade alusel õpitulemuste taotlemiseks välja programm, mille abil propageerida nii muuseumit, kui toetada formaalõpet koolis. Siinkohal võivad tihtipeale takistuseks saada nii materiaalsed kui inimressursid, kuid ilmselt tasub töö end uute *muuseumiarmastajate*[273] ning tänulike koolide arvelt ära.

„Teemakohver"

Rändnäitustest vähem mahukam oleks luua konkreetse teema kohta kompaktne „teemakohver", „kast" või kuidas keegi seda nimetata sooviks. Tegemist võiks olla mingit õppeteemat toetava või tutvustava artefaktide kogumiga, mida koolid saaksid tellida/laenata. Inglismaal ja Ameerikas laiemalt levinud muuseumide laenupoliitika oleks ka Eestis kooli ja muuseumi koostööd elavdavaks võimaluseks. Samuti toetaks erinevate artefaktide laenamine otseselt formaalõppe rikastamist ning elavdamist.[274] Kindlasti pole mõeldav, et väärtuslikke muuseumieksponaate koolidele laenatakse, kuid nendest on võimalik teha koopiaid, mis niisama hästi teemat näitlikustaksid.

---

[272] Keding Olofsson 1979, lk. 152-153.
[273] Nagu küsitlustest selgus, oli suure hulga muuseumipedagoogide jaoks muuseumipedagoogika eesmärgiks just õpetada õpilasi muuseumi hindama ning külastama. Vaata peatükk 3.
[274] Keding Olofsson 1979, lk. 152-153.

Muuseumibuss

Üha enam kasutavad muuseumid lisaks rändnäitustele ka *Museum on wheels* ehk muuseumi ratastel, mis bussi või auto kujul jõuab ise huviliste juurde. Nii ringleb ekspositsioon ringi seal, kus parasjagu soovi ja huvi on, kus aga pole vahendeid muuseumi külastuseks.[275]

Koostööprojekt

Samuti on soovitatav organiseerida koostööprojekte, mis soodustaksid õpilastel ise kaasa aidata mingi teema uurimisel või ekspositsiooni loomisel. Nii on õpilased muuseumitöös pidevalt aktiivsed ning muuseumikülastus ei piirdu ühe tunniga.[276]

Õppekäigud, ekskursioonid, orienteerumismängud

Koolidele saab korraldada õppekäike ning ekskursioone ka väljaspool muuseumit näiteks linnaruumis tähtsatesse või arheoloogilistesse paikadesse, seda vastavalt muuseumi spetsiifikale.[277] Näiteks on Linnamuuseum ning Kiek in de Kök laiendanud oma tegevust linnaruumi, pakkudes koolidele orienteerumismänge keskaegse miljööga vanalinnas.

Uurimuste läbiviimine

Muuseum saab pakkuda koolile võimalust viia muuseumikeskkonnas läbi erinevaid uuringuid. Luues võimaluse pääseda ligi harukordsetele eksponaatidele ning materjalidele, mis on mõne teema alase uurimuse jaoks tähtsad. Muuseum saaks olla üheks võimaluseks, kuidas andekate ja teemahuviliste laste teadmistehimu rahuldada. Tihti räägitakse sellest, et õpetajatel pole aega ja võimalusi andekate lastega tegelemiseks, et nende huvi kasvaks ning teadmistepagas täieneks. Kooli ja muuseumi koostöö võiks selle tühimiku täita.[278]

Huvialategevus

Edasiarendusena saab muuseum pakkuda teemaringe ning kooliväliseid tegevusi, mis arendaks või avaks mingisugust valdkonda. Näiteks võib tuua nii fotograafiat, arheoloogiat, söögi tegemist jne. Samuti võib suvevaheajal korraldada erinevaid harivaid ja õpetlikke teemapäevi, üritusi või lausa laagreid.

[275] Keding Olofsson 1979, lk. 177.
[276] Keding Olofsson 1979, lk. 156.
[277] Keding Olofsson 1979, lk. 176.
[278] Keding Olofsson 1979, lk. 174.

Lisamaterjal

Muuseumid saavad välja töötada publikatsioone ning töövihikuid, mis toetaksid aineõpet. Samuti võimaldab see omakorda propageerida muuseumit ennast.[279]

Muuseumipedagoog õpetaja rollis

Oma tegevusvaldkonna laiendamiseks on muuseumil veelgi võimalusi. Näiteks on muuseumipedagoog ekspert, kes muuseumi teemakäsitlust väga hästi tunneb ning võiks seeläbi ka oma teadmisi muuseumiväliselt jagada. Muuseumipedagoog saab koos illustreeriva materjaliga viia klassis läbi presentatsioone, mis toetaksid parasjagu õpitavat teemat. Sellist võimalust pakub hetkel näiteks Eesti Tervishoiu muuseum.

Õpetajate koolitus

Muuseumid ei tohi unustada, et muuseumikülastatuse kavandab õpetaja. Seepärast on äärmiselt oluline tegeleda õpetajate koolitamise ning teavitustööga. Sellega tuleks alustada juba võimalikult varakult, õpetajakoolituse esmaõppes. Oluline on luua kontakte ülikoolide ja lektoritega, et toimiks kahepoolne koostöö. Noored pedagoogid saavad õppida eriala ja metoodilisi lähenemisi muuseumi keskkonnas ning muuseum saab seeläbi tihendada koostööd tulevaste koolide õpetajatega ning näidata, kuidas muuseum formaalharidust toetab ja saab toetada.[280]

[279] Keding Olofsson 1979, lk. 174.
[280] Keding Olofsson 1979, lk. 156-158, 173-174.

Kokkuvõte

Üha enam peetakse muuseumi keskseks ülesandeks haridustööd ja seeläbi kooliharidusе toetamist. Muuseumide käsutuses on kogude näol suur infobaas, mida õigete meetodite ja programmide näol ka õpilaste kooliharidusе rikastamisel ja täiendamisel kasutada saab. Eesti Muuseumide visioon aastaks 2015 näeb muuseumeid haridusasutustena, mis pakuvad kogemusi, teadmisi meelelahutust ning kindlast toetaks kõige eelnevaga formaalõpet.

Magistritöö eesmärgiks oli uurida, kas ja kuidas muuseumid hetkel õppekeskkonnana toimivad ja formaalharidust toetavad. Selleks teostati riikliku õppekava analüüs, mille järgi on muuseum sobilikuks õppekeskkonnaks, pakkudes praktilisi ja mitmekülgseid õppimisvõimalusi. Muuseumiõpe saab olla eakohane ning näitlikustatud eksponaatidega. Muuseumis saab õppeaineid omavahel lõimida ning toetada seeläbi ka erinevate üldpädevuste nagu väärtus-, sotsiaalne-, õpi-, suhtlus- ja ettevõtlikkuspädevus saavutamist. Kehtiv riiklik õppekava on määratlenud uurimis- ja loovtööde tegemise võimaluse, mille läbiviimist muuseum saab toetada.

Magistritöö annab ülevaate muuseumi rollist 21. sajandil ning milline on olnud muuseumipedagoogika areng Eestis. Seitsme muuseumi haridustöö analüüsi kaudu antakse ülevaade ka muuseumipedagoogika hetkeolukorrast ja sotsiaalainete, eelkõige ajaloo õppimise toetamise võimalustest. Teemat avab veelgi muuseumi haridustöötajate ja ajaloo ja ühiskonnaõpetuse õpetajate küsitluste põhjal teostatud analüüs ja selle põhjal tehtud järeldused. Magistritöös antakse ka konkreetseid soovitusi muuseumi ja kooli koostööks, toetamaks/rikastamaks sotsiaalainete aga ka teiste õppeainete õpinguid.

Magistritöös teostatud küsitluste analüüside põhjal võib järeldada, et muuseumipedagoogika rikastab õppetööd. Muuseumide haridusprogrammid toetasid sotsiaalainete õpinguid temaatiliselt, pakkudes õpetajatele võimalusi saavutada eelkõige ajaloo õpetusega seotud õpitulemusi. Pakutavate muuseumitundide eesmärgiks on peaasjalikult teema vastu huvi tekitamine ja kogemuste pakkumine. Muuseumitundide loomisel arvestatakse erinevate sihtrühmadega, küll on selleks tihtipeale nii põhikooli kui gümnaasiumiaste korraga. Konkreetsele klassile mõeldud tunniteema käsitlemist ei pakuta, seega õpitulemuste taotlemist käibivad programmid ei toeta.

Ajaloo ja ühiskonnaõpetuse õpetajate ja muuseumipedagoogide küsitluste põhjal võib öelda, et muuseumit peetakse formaalharidust toetavaks õppekeskkonnaks. Muuseumikülastust võib pidada ajalooõpetuse õpetamisel vajalikuks ning mitmed õpetajad kasutavad aktiivselt muuseumi mitmekülgseid võimalusi õppetöö rikastamiseks. Riikliku õppekava soovitus laiendada õppekeskkonda võimaldab seda veelgi sagedamini teha. Küll jääb ainuüksi soovitusest väheseks. Muuseumikülastusega kaasneb mitmeid probleeme, mis takistavad paljudel õpetajal seda ette võtta. Kõige suuremaks probleemiks on majanduslike ja ajaliste ressursside vähesus või nende puudumine. Probleemi lahendamisele võiksid kaasa aidata nii Haridus- ja teadusministeerium, kui kohalikud omavalitsused nii rahastuse kui tegevuste organiseerimisega. Lisaks saavad muuseumid ja koolid sõlmida koostöölepinguid või kirjutada ühiseid projekte muuseumiõppe soodustamiseks.

Tihti on muuseumitunni külastuse eesmärgiks tunnis käsitletava teema rikastamine või näitlikustamine aga ka üldisemalt õppeaine vastu huvi tekitamine. Konkreetsete õpitulemuste saavutamise peale mõeldakse harva. Muuseumitöötajad ise ei pidanud RÕK-i põhimõtetega arvestamist muuseumi haridustöö organiseerimisel keskseks. RÕK-iga arvestamist ei tähtsustanud ülemäära ka õpetajad. Muuseumitund ei asenda koolitundi, vaid rikastab seda. Muuseumitundi saab läbi viia vabamas vormis ja mängulisemalt kui koolitundi. Olulisel kohal on muuseumitunnis praktilised ülesanded ning teema näitlikustamine. Tundides tuleks arvestada ka sihtrühma ning neile sobilikke meetodeid ning ülesandeid.

Üheks muuseumitunni välja töötamise võimaluseks oleks teha seda muuseumi ja kooli koostööna. Selline muuseumitund koosneb kolmest faasist, millest esimene ja kolmas teostatakse klassiruumis. Muuseumi ülesandeks oleks töötada välja vastavad juhendid ja materjalid, kuidas muuseumile eelnevat ja järgnevat tundi läbi viia. Muuseumitunni arendamise ja edukuse kohapealt on oluline koht tagasisidel, mida oleks muuseumil soovitatav regulaarselt ja organiseeritult õpilastelt küsida.

Muuseumitundides kasutatakse koolitunnile omaseid metoodikaid, nagu rühmatöö, tööleht, viktoriin. Samas saab muuseumiõppes rakendada meetodeid, mida klassiruumis harva kasutatakse. Need olid rollimäng, teema näitlikustamine eksponaatitega, lauamäng, film, otsimismäng. Haridustööalase tegevusena, mida muuseumid veel pakkusid, võib ära nimetada orienteerumismängu, ajarännakuid, arvutimänge. Kooli ja muuseumi koostööd pidasid

vastanud väga tähtsaks. Mitmed muuseumid tegid projektialast koostööd mõne kindla kooliga. Õpetajate koolitamisega tegeleti vähe, kuid seda peeti vajalikuks.

Muuseumikülastuse õnnestumine ei sõltu vaid hästi läbi mõeldud muuseumitunnist, vaid ka muuseumitöötaja enese panusest. Hea muuseumipedagoog on professionaal, kes oskab teemat huvitavalt avada ning sealjuures kohandada õppetegevust vanuseastmetele vastavalt. Muuseumipedagoog oskab end hästi väljendada ja ka kehtestada. Soovitavalt peaks muuseumipedagoogil olema pedagoogikaalane haridus. Küsitluste põhjal võib järeldada, et üle poole muuseumipedagoogidel Eestis hetkel see ka on.

Muuseumi ja kooli koostööks on lisaks muuseumikülastusele veel võimalusi. Muuseum võib pakkuda koolidele võimalust kutsuda muuseumi kooli ainetundi läbi viima. Heaks variandiks on ka projektid „Muuseum kohvris" või „Teemakohver". Lisaks saab muuseum koolile pakkuda: rändnäitusi, koostööprojekte, õppekäike, ekskursioone, teemapäevi, huvialategevust, orienteerumismänge, lisamaterjale, aga ka loov- ja uurimistööde juhendamist Mitmeid nendest variantidest on erinevad muuseumid ka juba edukalt kasutanud.

Summary

The purpose of the current thesis „Museum as a supporting learning environment for formal education" is to analyse if and how the museums operate as learning environments and contribute to formal education. The present work gives a review of the current situation in museum pedagogy, taking the requirements of the national curriculum as the basis of the evaluation. The author suggests alternatives to develop museum programs so they would meet the expectations raised by schools.

The current national curriculum accepted as regulation 06.01.2011 by the Estonian government defines a museum to be suitable as a learning environment. In the years 2011–2013 the curriculum will be put into practice step-by-step. This means that the museums have at least a year and a half for analysing their educational programs and conducting preparations in order to fill the expectations of the country and schools as an educational medium. Museum pedagogy enables to pursue the impacts of learning in a museum using the exposition and different methods.

To understand the current conditions the following questions were raised: 1) If and how museum pedagogy currently enriches studies? 2) How do history and social science teachers assess the museums educational environment when it comes to enriching history teaching? 3) How do the pedagogues evaluate the possibilities of museums being study environments?
To answer the above raised questions an analysis of the official curriculum was implemented, which was based on expectations put on museums as educational mediums. In order to do that various alternatives to learn different subjects were considered which included practical activities and interactive learning environments, integrating the museums possibilities with study subjects as well as conducting researches and creative studies. The thesis gives a review of educational contributions and programs of specific museums as well as associates them to certain study results named in the curriculum. In addition a survey was conducted to better understand the current status. History and social science teachers, museum pedagogues as well as other museum workers engaging in educational activities were involved in the research.

The current thesis has four chapters.

The first chapter focuses on museum pedagogy and its use in the 21 century, which includes a brief review of the experience. A learning process in museums that uses exposition and appropriate methods is called museum pedagogy. A museum offers a number of alternatives to delve in history studies and search for extra material. The vision of Estonian Museums for the year 2015 is museums as educational institutions that offer experience, knowledge, entertainment and in particular, support formal studies using these activities.

An analysis of the national curriculum, which examines the expectations put on museums as learning mediums, is implemented in chapter two. From that review it appeared that a museum is a suitable learning environment offering various and practical study forms. It can fit for a certain age and be illustrated with showpieces. It's also possible to integrate different subjects as well as support conducting researches or achieving various general competencies. The other half of the chapter reflects the analysis of homepages of seven chosen museums as well as the poll feedback of their educational workers. In analysing the homepages, the main subject concentrated on was the educational programs offered by museums. It shows that their educational schemes contribute to social studies thematically offering the teachers an opportunity to first and foremost achievelearning impacts concerning history studies. The goal of the lessons on offer is to raise interest on the subject as well as provide experience while considering different target groups.

The third chapter studies the questionnaires presented to history and social science teachers and issues the results. A broader goal of this analyse is to give a synopsis of how the teachers and museum pedagogues evaluate the role of museum education in supporting formal education. Based on the above named poll it can be said that a museum is considered as a medium sponsoring formal education. A visit to the museum can be regarded essential when teaching history. Several teachers actively use the possibilities provided by the museums to enrich studies.

In the last chapter the author offers various possibilities and suggestions to modify the museum to a study environment. The recommendations are based on the results revealed in chapters 2 and 3. The chapter focuses on one of the possible outputs of visiting a museum – a museum class. This class won't be replacing a school class but enriching it and it can also be approached in more creative and informal methods. Practical assignments and illustrating of subjects are essential when organizing a museum class. There are also other alternatives for

museums and schools to cooperate, which include road shows, collaboration projects, study visits, theme days, interest activities, orientation games, extra materials and projects like "Museum in a briefcase/box".

The appendix includes materials about questionnaires.

Kasutatud kirjandus

Avaldatud allikad

21. sajandi Eesti Muuseumid. Arengu Põhisuunad 2006–2015. Kultuuriministeerium. Tallinn 2006.

Kirjandus

Hirsjärvi, Sirkka.Uuri ja kirjuta. Tartu 2010.

Hooper-Greenhill, Eilean. Museums and Education: purpose, pedagogy, performance. New York 2007.

Keding Olofsson, Ulla. Museum and children. Paris 1979.

Svanberg, Friederik. The Museum as forum and actor. Rootsi 2010.

Talbots, Graeme K. Museum Educator`s Handbook.Third Edition. Ashgate 2011.

Publitseerimata materjal

Allard Michel, Boucher Suzanne, Forest Lina. The Museum and the School. Uurimus. Université du Québec à Montréal. Kanada 1992. (Elektrooniliselt leitav aadressil: http://www.unites.uqam.ca/grem/pdf/the-museum-and-the-school.pdf Otsing 03.05.12)

Hauenschild, Andrea. Claims and Reality of New Museology: Case Studies in Canada, the United States and Mexico. Washington 1998. (Elektrooniliselt leitav aadressil: http://museumstudies.si.edu/claims2000.htm Otsing 27.04.12)

Pill, Brita. Muuseumipedagoogika koht ajalooõpetuses. Magistritöö. Tallinna Ülikool. Ajaloo Instituut. Tallinn 2010.

Tuubel, Virve. Muuseumi ja kooli koostöömudelid. Magistritöö. Tartu Ülikool. Haridusteaduskond. Pedagoogikaosakond. Tartu 2002.

Veeremaa, Tanel. Culture-educational programs of museums: the necessities and possibilities of linking to state curriculum. Magistritöö. Eesti Muusika- ja Teatriakadeemia. Kultuurikorralduse ja humanitaarainete osakond. Tallinn 2002.

Visnapuu, Kaja. Muuseumipedagoogika võimalused formaalhariduse toetajana. Bakalaureusetöö. Tallinna Ülikool. Rakvere Kolledž. Õpetajakoolituse osakond. Rakvere 2009.

Visnapuu, Kaja. Muuseumikeskkonna mõju täiskasvanu kogemustele ja õppimisele. Magistritöö. Tallinna Ülikool. Kasvatusteaduste Instituut. Andragoogika osakond. Tallinn 2011.

Artiklite kogumikud

Metsaar, Anne. „Muuseumipedagoogika: muuseumid riikliku õppekava ja noorte huvitegevuse toetajana.” Tallinna Pedagoogilise Seminari publikatsioonid [Brošüür]. Tallinn 2008.

Siiner, Triin. „Muuseumipedagoogikast.” Pärimus Pärijale. Peatoimetaja Ingrid Rüütel. Tartu 2000.

Sõukand, Renata. „Muuseumipedagoogika TÜ Ajaloo muuseumis – milleks ja kellele?” Tartu Ülikooli Ajaloo muuseum 25. juubelikogumik. Tartu 2001.

Perioodika

Purre, Anu. „Muuseumipedagoogika pole lihtsalt „teeme midagi lastega”. Sirp 42/2009. (Elektrooniliselt leiav aadressil:
http://www.sirp.ee/index.php?option=com_content&view=article&id=9718:muuseumipedagoogika-pole-lihtsalt-teeme-midagi-lastega&catid=6:kunst&Itemid=10&issue=3275
Otsing 01.05.12)

Veeremaa, Tanel. „Uus muuseum Kadriorus, uuenduslik muuseum Eestis.” Muuseum. Eesti Muuseumiühingu ajakiri 2/2009.

Intervjuu

Muuseumipedagoog Triin Siineri intervjuu Eesti Ajaloomuuseumis 03.04.2012. Küsitles Sireli Uusmaa. Autori valduses.

Interneti materjalid

Aktiivõppe meetodid. Koostanud Piret Luik. Tartu Ülikool.

- http://www.ttc.ee/~luik/Praktikud/aktiivope.html Otsing 01.05.12.

Eesti Ajaloomuuseum

- http://www.ajaloomuuseum.ee/et/uudised/445-suurgildi-renoveerimine Otsing 25.04.12.
- http://www.ajaloomuuseum.ee/et/opi Otsing 23.03.12.
- http://www.ajaloomuuseum.ee/et/haridusprogrammid-koolidele/suurgildi-hoones/562-haridusprogrammid-koolidele-suurgildi-hoones Otsing 23.03.12.
- http://www.ajaloomuuseum.ee/et/avasta Otsing 25.04.12.
- http://www.ajaloomuuseum.ee/et/haridusprogrammid-koolidele/haridusprogrammid-filmimuuseumis Otsing 23.03.12.
- http://www.ajaloomuuseum.ee/et/ekskursioonid/maarjamaee-lossis Otsing 23.03.12.
- http://www.ajaloomuuseum.ee/et/haridusprogrammid-koolidele/haridusprogrammid-maarjame-lossis/297-haridusprogrammid-koolidele Otsing 23.03.12.

Eesti Kunstimuuseum

- http://www.ekm.ee/kumu.php?id=548&p_id=41 Otsing 22.04.12.

Eesti Muuseumide Infokeskus

- http://www.muuseum.ee/et/organisatsioonid Otsing 29.04.12.
- http://www.muuseum.ee/et/muuseumid/ Otsing 23.03.12.
- http://www.muuseum.ee/et/organisatsioonid/eesti_muuseumiyhing/epostiloendid Otsing 05.05.12.

Eesti Panga muuseum

- http://www.eestipank.ee/pub/et/press/muuseum/ Otsing 24.03.12.
- http://www.eestipank.ee/pub/et/press/muuseum/yldinfo/ Otsing 24.03.12.

Eesti Rahva Muuseum

- http://www.erm.ee/et/Teadus-ja-kogud/Uurimisteemad Otsing 02.03.12.
- http://www.erm.ee/et/Muuseumist Otsing 02.03.12.
- http://www.erm.ee/et/Opi/Muuseumitund Otsing 02.03.12.

- http://www.erm.ee/et/Opi/Muuseumitund/minu-muuseum Otsing 02.03.12.
- http://www.erm.ee/et/Opi/Muuseumitund/huvitavaid-esemeid Otsing 02.03.12.
- http://www.erm.ee/et/Opi/Muuseumitund/rehetare-lapsed Otsing 02.03.12.
- http://www.erm.ee/et/Opi/Mangud Otsing 02.03.12.
- http://www.erm.ee/et/Opi/Muuseumitund/talupere-tubased-tood Otsing 02.03.12.
- http://www.erm.ee/et/Opi/Muuseumitund/talumehe-tood-ja-tegemised Otsing 02.03.12.
- http://www.erm.ee/et/Opi/Muuseumitund/puudest-ja-puidust Otsing 02.03.12
- http://www.erm.ee/et/Opi/Muuseumitund/lihavottenadalad Otsing 02.03.12
- http://www.erm.ee/et/Opi/Muuseumitund/mardi--ja-kadrinadalad Otsing 02.03.12.
- http://www.erm.ee/et/Opi/temaatilised-programmid Otsing 02.03.12.
- http://www.erm.ee/et/Opi/temaatilised-programmid/kes-on-eestlane Otsing 02.03.12.
- http://www.erm.ee/et/Opi/programmid-naituste-juurde Otsing 02.03.12.
- http://www.erm.ee/et/kylasta/Naitusemaja/Naitused/108 Otsing 03.02.12.
- http://www.erm.ee/et/Opi/programmid-naituste-juurde/ostupalavik Otsing 02.03.12.
- http://www.erm.ee/et/Opi/Muuseumitund/tuli-ja-vesi Otsing 25.04.12.

Eesti Ringhäälingumuuseum

- http://www.rhmuuseum.ee/?page=88 Otsing 22.04.12.

Eesti Tervishoiu Muuseum

- http://www.tervishoiumuuseum.ee/abi Otsing 24.03.12.
- http://www.tervishoiumuuseum.ee/muuseum Otsing 24.03.12.
- http://www.tervishoiumuuseum.ee/muuseumitunnid Otsing 24.03.12.
- http://www.tervishoiumuuseum.ee/ajalugu-3 Otsing 24.03.12.

Eesti Vabaõhumuuseum

- http://www.evm.ee/id/13/ Otsing 24.03.12.
- http://www.evm.ee/id/181/ Otsing 24.03.12.
- http://www.evm.ee/id/182/ Otsing 24.03.12.
- http://www.evm.ee/id/183/ Otsing 24.03.12.
- http://www.evm.ee/failid/evm_kuie_a3_2.pdf Otsing 25.04.12.

Elektrooniline Riigi Teataja

- Muuseumiseadus https://www.riigiteataja.ee/akt/742417 Otsing 25.04.12.
- Põhikooli riiklik õppekava https://www.riigiteataja.ee/akt/114012011001 Otsing 23.03.12.

- Lisa 5. Sotsiaalained
https://www.riigiteataja.ee/aktilisa/1140/1201/1001/VV1_lisa5.pdf Otsing 23.03.12.
- Gümnaasiumi riiklik õppekava
https://www.riigiteataja.ee/akt/114012011002 Otsing 23.03.12.
- Lisa 5. Sotsiaalained
https://www.riigiteataja.ee/aktilisa/1140/1201/1002/VV2_lisa5.pdf Otsing 23.03.12.

Hiiumaa Muuseum
- http://www.muuseum.hiiumaa.ee/index.php?page=muuseumist Otsing 24.04.12.

ICOM-i muuseumide eetikakoodeks. 1885/2001
- http://www.muuseum.ee/uploads/files/icom_eetikakoodeks.pdf Otsing 27.04.12.

International Council of Museums (ICOM)
- http://icom.museum/who-we-are/the-organisation.html Otsing 06.05.12.

Kiek in de Kök
- http://linnamuuseum.ee/kok/bastionide-kaigud/ Otsing 23.03.12.
- http://linnamuuseum.ee/kok/programmid/ Otsing 23.03.12.
- http://linnamuuseum.ee/kok/orienteerumismangud/ Otsing 23.03.12.

Muuseum Miia-Milla-Manda
- http://linnamuuseum.ee/miiamillamanda/muuseumist/tegevuskava-2012/
Otsing 22.04.12.

Oja, Mare. „Ajalugu sissejuhatus”
- http://www.oppekava.ee/index.php/Ajalugu_sissejuhatus Otsing 01.05.12.

Põhikooli valdkonnaraamat. Sotsiaalained.
- http://www.oppekava.ee/images/0/0c/8._klass_%C3%B5ppeprotsessi_kirjeldus_ajalugu.pdf Otsing 01.05.12.

Raudsepp, Tatjana. Oksana Nemtðenko "Meie Eesti" väikeste narvalaste jaoks”
- http://www.narvamuuseum.ee/?next=ajaleht_raudsepp&menu=menu_kula
Otsing 21.04.12.

Ross, Aivi. „Muuseum kui bränd.” 2012.
- http://www.erm.ee/et/Muuseumist/erm-arutleb/muuseum-kui-brand Otsing 27.04.12.

Statistikaamet
- http://statistikaamet.wordpress.com/2011/09/ Otsing 05.04.12.
- http://www.stat.ee/31315 Otsing 05.04.12.
- http://www.stat.ee/37891 Otsing 05.04.12.
- http://www.stat.ee/49293 Otsing 05.04.12.

Tallinna Linnamuuseum

- http://linnamuuseum.ee/linnamuuseum/ Otsing 23.03.12.
- http://linnamuuseum.ee/linnamuuseum/programmid/loengud/ Otsing 23.03.12.
- http://linnamuuseum.ee/linnamuuseum/programmid/lasteprogrammid/Otsing 23.03.12.
- http://linnamuuseum.ee/linnamuuseum/uritused/ajarannakud/ Otsing 24.04.12.

Tuubel, Virve. Abiks õpetajale. „Muuseumipedagoogika ja ajalooõpetus.” 2011.

- http://www.oppekava.ee/index.php/Muuseumipedagoogika_ja_ajaloo%C3%B5petus Otsing 27.04.12.

Victoria and Albert Museum

- http://www.vam.ac.uk/ Otsing 01.05.12.

Lisad

Lisa 1. Küsimustik „Muuseumi ja kooli koostöövõimalusi”

Lugupeetud Muuseumitöötajad!

Pöördun Teie poole palvega aidata kaasa ühe muuseumi- pedagoogika alase magistritöö koostamisele. Selleks palun ma Teil leida aega ja vastata küsimustikule. Küsimustik on valminud Sireli Uusmaa magistritöö „Muuseumi-pedagoogika võimalused ja hetkeseis" raames. Koostatud on kaks küsimustikku, millest ühele vastavad muuseumipedagoogid, teisele ajalooõpetajad. Küsimustike eesmärk on jõuda selgusele kooli ja muuseumi koostöövõimalustest ning selle tarvidusest.

Tänan Teid kõiki, kes Te võtate vaevaks seda küsimustikku täita!

Sireli Uusmaa

1. Muuseum (Soovitatav)
2. Sugu
   [ ] Naine
   [ ] Mees
3. Millise erialase hariduse olete Te omandanud?
4. Mitu aastat olete Te muuseumipedagoogina töötanud?
5. Mis on muuseumipedagoogika eesmärk Teie jaoks?
6. Millised on muuseumitunni koostamise eesmärgid Muuseumis, kus Te töötate? Tooge välja temaatilisi ja metoodilisi eesmärke.
7. Olete Te kursis riikliku õppekava põhimõtetega? Kas Te arvestate erinevate õppeainete õppekavasid programmi koostamisel?
8. Millistele sihtrühmadele Te muuseumitunde pakute?
9. Kui tähtsaks peate muuseumipedagoogika võimalusi õppetöö rikastamisel?
10. Kas Te peate kooli ja muuseumi koostööd vajalikuks? Milliseid võimalusi selleks oleks?
11. Kui tähtsaks peate tagasisidet muuseumitunni kordamineku kohta?
12. Kui jah, siis mil moel Te tagasisidet saate/sooviksite saada?

Lisa 2. Küsimustikule „Muuseumi ja kooli koostöövõimalusi" vastanud muuseumid

1. Viljandi Muuseum
2. Järvamaa Muuseum
3. Eesti Piimandusmuuseum
4. Mahtra Talurahvamuuseum
5. Läänemaa Muuseum
6. Tartumaa Muuseum
7. Betti Alveri Muuseum
8. Sillaotsa Talumuuseum
9. Seto Talumuuseumi filiaal Saatse Seto Muuseum
10. SA Virumaa Muuseumid
11. Eesti Kunstimuuseum (filiaali ei olnud täpsustatud)
12. Eesti Arhitektuurimuuseum
13. SA A.H. Tammsaare Muuseum Vargamäel
14. Tartu Ülikooli kunstimuuseum
15. Põlva Talurahvamuuseum
16. Eesti Põllumajandusmuuseum
17. Hiiumaa Muuseum
18. Porkuni Paemuusuem
19. Tallinna Linnamuuseumi filiaal E. Vilde Muuseum
20. Mustvee Vanausuliste Koduloomuuseum
21. Hageri muuseum
22. Võrumaa Muuseum
23. SA Teaduskeskus AHHAA
24. Pärnu muuseum
25. Eesti Ajaloomuuseum
26. Tallinna Linnamuuseumi filiaal Lastemuuseum
27. Eesti Rahva Muuseum
28. Eesti Vabaõhumuuseum (2)
29. KUMU Kunstimuuseum (2)
30. Narva Muuseum (2)
31. Tartu Mänguasjamuuseum (2)
32. Saaremaa Muuseum (2)
33. Tartu Ülikooli ajaloo muuseum (3)
34. Tallinna Linnamuuseumi filiaal Muuseum Miia-Milla-Manda (3)

Lisa 3. Küsimustik „Kooli ja muuseumi koostöövõimalusi"

Lugupeetud Ajalooõpetajad!

Pöördun Teie poole palvega aidata kaasa ühe muuseumi- pedagoogika alase magistritöö koostamisel. Selleks palun ma Teil leida aega ja vastata küsimustikule. Küsimustik on valminud Sireli Uusmaa magistritöö "Muuseumipedagoogika võimalused ja hetkeseis" raames. Koostatud on kaks küsimustikku, millest ühele vastavad muuseumipedagoogid, teisele ajalooõpetajad. Küsimustike eesmärk on jõuda selgusele kooli ja muuseumi koostöövõimalustest ning selle tarvidusest.

Tänan Teid kõiki, kes Te võtate vaevaks seda küsimustikku täita!

Sireli Uusmaa

1. Kool (Soovituslik)
2. Sugu
   [ ] Naine
   [ ] Mees
3. Mitu aastat olete Te pedagoogina töötanud?
4. Kas Te peate muuseumikülastust ajaloo õppimisel vajalikuks? Põhjendage kolme näitega.
5. Millal te viimati mõne klassiga muuseumi külastasite? Millises muuseumis te käisite? Mis teema õppimisega seoses?
6. Mis eesmärk on tavaliselt Teie muuseumikülastusel?
7. Riiklikus õppekavas on ajaloo ainekavas soovitatud laiendatada õpikeskkonda. Soovitatakse külastada muuseume, näitusi, raamatukogu, arvutiklassi, ajalooliskultuurilisi keskkondi (muistised, ehitised) jne. Mida sellest arvate? Põhjendage!
8. Kas te peate muuseumipedagoogikat kooliharidust rikastavaks vormiks? Põhjendage miks?
9. Millega peaks muuseumipedagoog oma tunde ette valmistades arvestama?
10. Mil moel võiksid kool ning muuseum koostööd teha?
11. Kas muuseumid on teie käest tagasisidet küsinud tunni eesmärgi täitmise või edukuse kohta? Sooviksite Te anda tagasisidet muuseumitunni efektiivsuse kohta?
12. Kas õpilased osalevad muuseumitunnis meelsasti? Palun tooge näiteid.

Lisa 4. Küsimustikule „Kooli ja muuseumi koostöövõimalusi" vastanud koolid

1. Tallinna 32. Keskkool
2. Palivere Põhikool
3. Tallinna Õismäe Gümnaasium
4. TMKK
5. Tarvastu Gümnaasium
6. Tartu Kommertsgümnaasium
7. Tallinna Nõmme Gümnaasium
8. Rapla Ühisgümnaasium
9. Rakvere Gümnaasium
10. Kanepi Gümnaasium
11. Räpina Aianduskool
12. Oskar Lutsu Palamuse Gümnaasium
13. Tallinna Prantsuse Lütseum
14. Tallinna Läänemere Gümnaasium
15. Võru Kreutzwaldi Gümnaasium
16. Tihemetsa Põhikool
17. Tartu Herbert Masingu Kool
18. Paide Gümnaasium
19. Võnnu Keskkool
20. Käina Gümnaasium
21. Tallinna Humanitaargümnaasium
22. Tallinna Kristiine Gümnaasium
23. Jõgeva ÜG
24. Oskar Lutsu Palamuse Gümnaasium (2 õpetajat)

Lisa 5. Kuidas Tallinna Linnamuuseum toetab formaalharidust?

1. Kas Tallinna Linnamuuseum on kooli haridust toetav/rikastav muuseum? Milliseid võimalusi Te selleks pakute/võiksite pakkuda?
2. Kui palju tellitakse Teilt muuseumitunde? Millised on populaarsemad? Miks?
3. Mis on pakutavate muuseumitundide eesmärk? Miks muuseum üldse peaks/võiks muuseumitunde pakkuda?
4. Milline kooliaste Teid enam külastab? (I kooliaste 1-3 klass, II kooliaste 4-6 klass, III kooliaste 7-9 klass ja gümnaasiumiaste.)
5. Kas Te arvestate muuseumitundide koostamisel erinevate kooliastmete õpitulemusete või ainekavade õppeteemadega?
6. Kas Te olete koolitunde ja seal kasutatavaid meetodeid oma muuseumiprogrammide loomisel eeskujuks võtnud? (Tooge näiteid)
7. Kas Tallinna Linnamuuseum teeb koostööd mõne kooliga? (Projektid, külastused?)
8. Kas Te tegelete õpetajate harimisega?
9. Kui tihti uuendate Te pakutavaid haridusprogramme?
10. Milline on haridustöötaja ametikoha nimetus Tallinna Linnamuuseumis?

Küsimusi muuseumitundide kohta:

1. Kui palju tellitakse Teilt kogusid tutvustavaid muuseumitunde?
2. Mille poolest erinevad kogude tutvustamiseks loodud muuseumitunnid teistest programmidest?
3. Mida kujutavad endast filmiprogrammid?

Lisa 6. Kuidas Kiek in de Kök toetab formaalharidust?

1. Kas Kiek in de Kök on kooli haridust toetav/rikastav muuseum? Milliseid võimalusi Te selleks pakute/võiksite pakkuda?
2. Kui palju tellitakse Teilt muuseumitunde? Millised on populaarsemad? Miks?
3. Mis on pakutavate muuseumitundide eesmärk? Miks muuseum üldse peaks/võiks muuseumitunde pakkuda?
4. Milline kooliaste Teid enam külastab? (I kooliaste 1-3 klass, II kooliaste 4-6 klass, III kooliaste 7-9 klass ja gümnaasiumiaste.)
5. Kas Te arvestate muuseumitundide koostamisel erinevate kooliastmete õpitulemusete või ainekavade õppeteemadega?
6. Kas Te olete koolitunde ja seal kasutatavaid meetodeid oma muuseumiprogrammide loomisel eeskujuks võtnud?
7. Kas Kiek in de Kök teeb koostööd mõne kooliga? (Projektid, külastused?)
8. Kas Te tegelete õpetajate harimisega?
9. Kui tihti uuendate Te pakutavaid haridusprogramme?
10. Milline on haridustöötaja ametikoha nimetus Kiek in de Kökis?

Küsimusi muuseumitundide kohta

1. Mida koolid eelistavad: Kas ekskursiooni bastionikäikudes või muuseumitundi? Oskate seda selgitada, miks see nii on?
2. Kui palju tellitakse Teilt orienteerumismänge?
3. Mis on orienteerumismängude hariv eesmärk? Miks Kiek in de Kök seda pakub?

Lisa 7. Kuidas Eesti Panga muuseum toetab formaalharidust?

1. Kas Te näete muuseumi roll kooli ühiskonnaõpetuse ainekava rikastajana? Kuidas Eesti Panga muuseum võiks seda teha?
2. Palju külastavad koolid teie muuseumit?
3. Milline on ekskursioonide eesmärk?
4. Kas plaanite tulevikus pakkuda koolidele ka muuseumitunde?

Lisa 8. Kuidas EVM toetab formaalharidust?

1. Kas EVM on kooli haridust toetav/rikastav muuseum? Milliseid võimalusi Te selleks pakute/võiksite pakkuda?
2. Palju tellitakse teilt muuseumitunde? Millised on populaarsemad? Miks?
3. Mis on pakutavate muuseumitundide eesmärk? Miks muuseum üldse peaks/võiks muuseumitunde pakkuda?
4. Milline kooliaste Teid enam külastab? (I kooliaste 1-3 klass, II kooliaste 4-6 klass, III kooliaste 7-9 klass ja gümnaasiumiaste.)
5. Kas Te arvestate muuseumitundide loomisel erinevate kooliastme õpitulemusete või tunniteemadega?
6. Olete te koolitunde ja seal kasutatavaid meetodeid oma muuseumiprogrammide loomisel eeskujuks võtnud?
7. Teeb EVM koostööd mõne kooliga? (Projektid, külastused?)
8. Tegelete Te õpetajate harimisega?
9. Milline on haridustöötaja ametikoha nimetus EVM-is?

Küsimusi muuseumitundide kohta:

1. Kumba tunni varianti koolid eelistavad kas hooajalisi või aastaringseid programme? (Numbreid)
2. Kes on EVM sihtrühmaks? Analüüsile põhinedes pakute te enam tunde lasteaedadele. Kas koolid tunnevad EVM külastamise vastu enam huvi kui lasteaiad?
3. Kas hooajalised tunnid on teil igal aastal erinevad?
4. Mis on täiendprogrammi eelis/eesmärk? Tellitakse palju?
5. Mida kujutab endast tund „Rahvuslikud lauamängud?“ Mis on tunni eesmärgiks?

Lisa 9. Kuidas Eesti Tervishoiu Muuseum toetab formaalharidust?

1. Kas Eesti Tervishoiu Muuseum on kooli haridust toetav/rikastav muuseum? Milliseid võimalusi Te selleks pakute/võiksite pakkuda?
2. Palju tellitakse teilt muuseumitunde? Millised on populaarsemad? Miks?
3. Mis on pakutavate muuseumitundide eesmärk? Miks muuseum üldse peaks/võiks muuseumitunde pakkuda?
4. Milline kooliaste Teid enam külastab? (I kooliaste 1-3 klass, II kooliaste 4-6 klass, III kooliaste 7-9 klass ja gümnaasiumiaste.)
5. Kas Te arvestate muuseumitundide koostamisel erinevate kooliastmete õpitulemusete või ainekavade õppeteemadega?
6. Olete te koolitunde ja seal kasutatavaid meetodeid oma muuseumitundide loomisel eeskujuks võtnud?
7. Kas Tervishoiu Muuseum teeb koostööd mõne kooliga? (Projektid, külastused?)
8. Kas Te tegelete õpetajate koolitamisega?
9. Kui tihti uuendate Te pakutavaid muuseumiprogramme?
10. Kui palju tellitakse Teilt tunde, mis on ära toodud muuseumitundide loetelus. Kas tuntakse tihti huvi tunni sisu vastu?
11. Milline on haridustöötaja ametikoha nimetus Tervishoiu Muuseumis?

Lisa 10. Kuidas ERM toetab formaalharidust?

1. Kas ERM on kooli haridust toetav/rikastav muuseum? Milliseid võimalusi Te selleks pakute/võiksite pakkuda?
2. Palju tellitakse teilt muuseumitunde? Millised on populaarsemad? Miks?
3. Mis on pakutavate muuseumitundide eesmärk? Miks muuseum üldse peaks/võiks muuseumitunde pakkuda?
4. Milline kooliaste Teid enam külastab? (I kooliaste 1-3 klass, II kooliaste 4-6 klass, III kooliaste 7-9 klass ja gümnaasiumiaste.)
5. Kas Te arvestate muuseumitundide koostamisel erinevate kooliastmete õpitulemusete või ainekavade õppeteemadega?
6. Olete te koolitunde ja seal kasutatavaid meetodeid oma muuseumitundide loomisel eeskujuks võtnud?
7. Kas ERM teeb koostööd mõne kooliga? (Projektid, külastused?)
8. Kas Te tegelete õpetajate koolitamisega?
9. Milline on haridustöötaja ametikoha nimetus ERMis?

Küsimusi muuseumitundide kohta

1. Mida kujutab endas Rehetare lapsed töövihiku juurde kuuluv lauamäng? Kas tegemist on sama mänguga, mis üleval teie koduleheküljel „Aastaring“?
2. Millise eesmärgiga on see koostatud? Kas on andmeid kui palju seda juba internetis lahendatud on?
3. Mida kujutab endast temaatiline programm? Mis on selle eesmärgiks?
4. Kui tihti te haridusprogramme vahetate?
5. Kui pikalt te pakute tähtpäevadele pühendatud muuseumitunde? Kui tihti muutuvad teile tähtpäevadele pühendatud tundide sisu?
6. Mida kujutavad endast nuputamisülesanded muuseumitunnis „Huvitavad esemed“?
7. Keda liigitate noorema kooliea alla?

Lisa 11. Muuseumitunni „Loheretk" vaatlus

Aeg: 03.04.2012

Koht: Eesti Ajaloomuuseumi Suurgildi hoone

Muuseumitund: Loheretk

Kestvus: 1,5 tundi

Tunni kirjeldus: Lustakas ja põnev retk Suurgildi hoones on sobilik eelkõige algklasside õpilastele. Lohe jälgedes kulgev otsimismäng võimaldab leida vastuseid Eesti ajaloo ja Suurgildi hoone põneva mineviku kohta.[281]

Muuseumipedagoog: Triin Siiner

Kool: Nõmme Erakool

Klass: 6. klass

Õpilasi: 9

Muuseumitunni ülevaade

Muuseumitunni tegevustik toetub töölehele „Loheretk Suurgildi hoones". Tegemist on töölehega, mida saab ka üksikkülastaja soovikorral individuaalselt muuseumit avastades lahendada. Samuti võimaldab tööleht muuseumipedagoogil vastavalt õpilaste arvule lasta seda lahendada kas individuaalselt, grupitööna või tema enda juhtimisel. Viimast varianti kasutati vaadeldud tunnis.

Tööleht on visuaalselt tore ja kergesti mõistetav. Ülesanded on nummerdatud ning erineva raskusastme ja ülesehitusega. Tööleht võimaldab läbida terve muuseumi. Töölehe keskseks tegelaseks on sümboolne lohe, mida leiab Suurgildi interjöörist ning mis kindlasti nooremale kooliastmele elevust pakub.

Tunni käik:

Tund algab sissejuhatusega, mille käigus antakse lühike ülevaade majast, kus viibitakse. Muuseumipedagoog küsib õpilastelt algatuseks: „Mis on ajalugu teie jaoks?" Õpilased annavad järgmisi vastuseid nagu minevik, huvitav, ... , keeruline jne. Muuseumipedagoog kasutab rohkelt tunni käigus küsi-vasta meetodid, hoides nii õpilased pidevalt aktiivsed.

Sissejuhatusele järgneb film, mis annab lühiülevaate eestlaste kujunemisloost. Filmi pealkirjaks on „Kas Eesti on Põhjamaa?". Filmi põhjal saavad sellele küsimusele vastuse.

[281] http://www.ajaloomuuseum.ee/et/haridusprogrammid-koolidele/suurgildi-hoones/562-haridusprogrammid-koolidele-suurgildi-hoones Otsing 05.05.12.

Muuseumipedagoog jagab õpilastele „Loheretke” töölehed ning palub kõigil lahendada ära kaheksas ülesanne, mis kujutab endast numbrite ühendamist. Numbritest moodustub lohe, mis võimaldab selgitada, miks on lohe keskseks tegelaseks valitud. Järgneb lohe otsimine ruumis asetsevatelt sammastelt ning lühiülevaade lohe sümboolsest tähendusest.

Tööleht paneb proovile õpilaste oskused plaani järgi ruumis orienteerumises. Lisaks on igas punktis tarvilik töölehel lahendada erineva eesmärgiga ülesanne. Muuseumipedagoog suunab ning julgustab kõike avama ning uurima. Jõutakse muuseumi nn varakabrisse, kus arutletakse selle üle, kus oleks varandust kõige kindlam hoida. Koos vaadeldakse erinevaid rahasid, kaasa arvatud eesti kroonid. Arutelu käigus seostab pedagoog minevikku tänapäevaga. See võimaldab õpilastel teemasse paremini sisse elada ning ka kogemuste põhjal arvamust avaldada.

Kui õpilased unustavad end mõnda asja liiga pikalt vaatlema ja tähelepanu hajub, teadvustab muuseumipedagoog, et tunni lõpus on kõigil aega omaette ekspositsiooni uurida.
Töölehe abil jõuatakse järgmisesse punkti, kus tuleb erinevaid gloobuseid uurides, leida ülesse Eesti. Gloobused on erisugused, kuhu kuulub ka „Kevadest” tuntud „Tootsi gloobus”. Teema käsitleb ka maadeavastusi, millega tegeletakse 7. klassis.

Retk jätkub küsimusega „Kas eesti keel on lihtne?” Õpilased leiavad hunniku erinevate aastate aabitsaid ning otsivad ülesse aabitsa, millise abil nemad lugema õppisid. Lisaks proovitakse järgi arvutimängu, mille ülesandeks on ära arvata, kust pärinevad erinevad eesti keeles kasutuses olevad sõnad. Tegevus köidab õpilaste tähelepanu!

Lohe jälgi järgides tuleb leida ekspositsioonis rehielamu ning mõtiskleda piltide järgi, kes rehielamus elasid. Muuseumipedagoog annab omalt poolt infot rehielamutest ning talupoja elust. Rehielamu teemast tehakse hüpe Eesti kuulsamate leiutiste juurde. Jällegi tuleb käiku arvutimäng, kuid enne palub pedagoog lahenada ülesande ning nimetada maailmakuulsaid eestlasi. (Näiteks tuuakse Arvo Pärti ja Kerli Kõivu). Arvutimäng on põnev ning võimaldab kuulata nii helisalvestisi kui vaadata filmilõike.

Ühel hetkel suunab muuseumipedagoog ootamatult õpilased sootuks aknast välja vaatama, kust nad peavad leidma vastasmaja katuselt lohesid. Hea vaheldus muuseumi

ekspositsioonile, võimaldades avastada ja teadvustada, et vanalinn on täis üllatusi. *Vaata vanalinnas ringi!* soovitab muuseumipedagoog.

Sissejuhatuseks linnaõiguse teemal, tuleb õpilastel leida ekspositsioonist timukamõõk. Järgneb lühike ülevaade ja arutelu keskaegsete karistusmeetmete üle. Viimaseks punktiks selles ruumis on võimusümboolikaid tutvustav vitriin. Töölehe ja näitlikustavate esemete abil tuleb leida sobilikud paarid. Järgneb pikem arutelu õpilaste vahel, sest teema laseb avaldada eelnevaid teadmisi. Tegemist on ka omamoodi ajalooallikatega, mille abil saab tõlgendada võimu temaatikat.

Edasi liigutakse keldrikorrusele, kus paiknes enne Suurgildi kelder. Muuseumipedagoog annab ajaloolise ülevaate ning laseb pakkuda, mis jaoks seda keldrit on kasutatud. Vaadeldakse hüpokaust ahju, räägitakse erinevatest kaupadest, mida läbi Eesti või otse Eestist välismaale veeti. Õpilased saavad neid ka katsuda. Tutvutakse vanalinna maketiga ning avastatakse helisalvestis, kus kõneleb joobes Suurgildi liige. See köidab väga noormeeste tähelepanu, kes ei saa tükiks ajaks kohast nimega „Neitsi" eemale. Tegemist on siis nö paigaga, kuhu viidi märjukesega liialdanud gildi liikmed kainenema. Veel räägib muuseumipedagoog, et Suurgildis näidati esimest korda Eestis kino ning ka õpilastele näidatakse esimesi filme. Need on lühikesed ning panevad õpilasi kaasa muigama.

Järgeb ülesande lahendamine ning retk nn relvalattu. See äratab koheselt poiste tähelepanu. Õpilased saavad leida vastuse küsimusele „Kumb on raskem, kas kilp või kiiver?" (Eelneval vestlusel selgitas Siiner, et ajaloo õppimisel on isiklikul kogemusel väga tähtis roll. Seepärast jääb igaühele omapoolne subjektiivne arusaam asjast ning see ongi õige). Muuseumipedagoog tutvustab erineva ajastu relvi ja nende arengut. Õpilased saavad proovida arvutisimulatsiooni teel, kuidas tulirelvad on arenenud. On selge, et muuseumipedagoogil tuleb selles osas enam poistega vaeva näha, et nad kuulaksid ja mõtleksid kaasa ega unustaks end arvutimängu mängima.

Nüüd teadvustab pedagoog, et käes on viimaste ülesannete aeg. Ruumis „Asja hing" vaadeldakse erinevaid esemeid nagu muumia käsi või hiinlanna jalanõud. Ruumist tuleb leida ka kaks viimast lohet.

Tunni reflektsioon toimub hariduskeskuses, kus õpilased võtavad laua ümber istet ning meenutavad, mis neile meelde jäi. Vastuseks tuuakse nii lohe, muumia käsi (mitu korda) kui relvad.

Muuseumipedagoog jagab tunni lõpuks kõigile mälestuseks postkaardi, millel on kas vana vana Suurgildi maja või mõni ese ekspositsioonist ning ka informatiivset materjali. Õpilastele see osa meeldib. Õpetaja kiidab muuseumipedagoogi ning teda tänatakse aplausiga. Muuseumipedagoog meenutab õpilastele, et kõigil on võimalus veel omapäi ekspositsioonis ringi uudistada. Vähesed kasutavad seda võimalust, sest tund kestis kauem, kui ettenähtud ning ilmselt olid nad ka juba väsinud. Tund algas 15:00 ja lõppes 16:45.

Õpetaja kommentaar: Külastuse eesmärgiks oli muuseumiga tutvumine. Tegemist oli klassijuhataja tunni raames ettevõetud retkega ning õppe-eesmärk ei olnud tunni puhul määrav. Vastuseks küsimusele, kas õpilased said tunnist ka ajalooalaseid teadmisi, ütles ta, et käsitlus oli kaootiline ja infot sai palju, aga küll nad ikka midagi meelde jätsid. Tunniga jäi ta rahule. Tema sõnul oli see huvitav ja mänguline ning paraja pikkusega.